

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ & ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΠΛΑΣΤΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΤΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1830-1930

Φοιτητής: Ηλίας Παπαδόπουλος

Επιβλέπων: Αλέξιος Στεφανής

ΑΘΗΝΑ 2023

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο κάτωθι υπογεγραμμένος Παπαδόπουλος Ηλίας του Παύλου, με αριθμό μητρώου 14001 φοιτητής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών και Πολιτισμού του Τμήματος Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Ο Δηλών,

Αλέξιος Στεφανής - Επίκουρος Καθηγητής

Ελένη Κανετάκη – Επίκουρη Καθηγήτρια

Μαρία Χατζιδάκη – Λέκτορας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ σελ. 7

2. ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

2.1 Βασικά χαρακτηριστικά του Νέο Κλασικισμού στην Ευρώπη..... σελ.7

2.2 Νέο Κλασικισμός στην Ελλάδα από το 1830-1930..... σελ.10

2.3 Γεωγραφικά και ιστορικά στοιχεία της Αθήνας..... σελ.17

3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ

3.1 Δομικά στοιχεία & τύποι κατοικιών στα νεοκλασικά κτίσματα..... σελ.20

3.2 Καταγραφή μορφολογικών στοιχείων σελ. 23

3.2.1 Τοιχοποιία..... σελ. 23

3.2.2 Θεμέλια σελ. 24

3.2.3 Στέγη – Οροφή σελ. 25

3.2.4 Πατώματα σελ. 26

3.2.5 Θόλοι σελ. 27

3.2.6 Παράθυρα σελ. 27

3.2.7 Πόρτεςσελ. 28

3.2.8 Μπαλκόνια..... σελ. 30

3.2.9 Κεραμιδιά-κέραμοι..... σελ. 31

3.3 Εξωτερικός πλαστικός διάκοσμος σελ. 32

3.4 Εσωτερικός διάκοσμος σελ. 37

3.5 Τρόποι και τύποι Δόμησης και ζωγραφικής του διακόσμου..... σελ. 42

3.5.1 Επιχρίσματα..... σελ. 42

3.5.2 Τραβηχτά κονιάματα..... σελ. 43

3.5.3 Τα χρώματα των κτηρίων σελ. 44

4.ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ-ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ σελ... 47

4.1 τα Παλιά Ανάκτορα (Ελληνικό Κοινοβούλιο) σελ. 47

4.2 Ακαδημία σελ. 55

4.3 Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο σελ. 59

4.4 Οφθαλμιατρείο σελ. 65

4.5 Μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη σελ. 69

4.6 Νεοκλασική Κατοικία επί της οδού Διογένους 1-3 (οικία Λασσάνη) σελ. 71

4.7 Αρχοντικό Δεκόζη Βούρου σελ. 72

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ σελ.... 74

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑσελ. 75

7. ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ σελ.76

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Περατώνοντας την πτυχιακή εργασία, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου Αλέξιο Στεφανή για την καθοδήγηση, συμβουλές και την βοήθεια του σε όλη την προσπάθειά μου κατά την εκπόνηση της εργασίας. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τις κυρίες Κυριακή Καρατζουλίδου δημόσιο υπάλληλο της βιβλιοθήκης της Νομικής σχολής του Α.Π.Θ. και Βογιάνου Φωτεινή υπάλληλο της βιβλιοθήκης της Αρχιτεκτονικής σχολής Α.Π.Θ. οι οποίες με βοήθησαν να στο να έχω πρόσβαση σε πολύ σημαντική βιβλιογραφία την οποία χρησιμοποίησα για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας. Ιδιαίτέρως ευχαριστώ τον κ. Ανδρέα Μπέκο για τις χρήσιμες πληροφορίες και συμβουλές σε σχέση με την εργασία μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της πτυχιακής εργασίας είναι η μελέτη και η ανάλυση του ζωγραφικού και πλαστικού διακόσμου νεοκλασικών κιτριών της Αθήνας κατά την περίοδο 1830-1930, η επίτευξη του οποίου θα γίνει με μεθόδους όπως: φωτογραφική τεκμηρίωση έρευνα και μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας.

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1Πρόλογος

Η πτυχιακή εργασία αυτή προέρχεται από την μελέτη και έρευνα στην ιστορία της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα και ιδιαίτερα, όσον αναφορά τον πλαστικό διάκοσμο των νεοκλασικών κτηρίων της Αθήνας της περιόδου 1830-1930. Με τον όρο πλαστικό διάκοσμο εννοούμε όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία βρίσκονται (εσωτερικά και εξωτερικά) επάνω στην τοιχοποιία όπως για παράδειγμα τα ακροκέραμα, τα αετώματα, τα φουρούσια, τα επιχρίσματα κ.λπ. Αρχικά, δίδονται οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες που επικρατούσαν στον ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο στα πλαίσια των οποίων αναπτύχθηκε η αρχιτεκτονική του νεοκλασικισμού και εισάχθηκε στην Ελλάδα.

Επίσης δίνονται γεωγραφικά και ιστορικά στοιχεία της Αθήνας που αφορούν την αστική κατοικία και τον διάκοσμό της, σε διάφορες φάσεις της εξέλιξης τους, που συμβαδίζουν με τον αστικό πληθυσμό της ελληνικής κοινωνίας.

Η μελέτη αυτή αφορά επίσης τα μορφολογικά στοιχεία των κτηρίων της Αθήνας τα οποία ήταν πολύ σημαντικά για τον νεοκλασικισμό. Στην συνέχεια, δίδονται πολεοδομικά στοιχεία της Αθήνας από την διακυβέρνηση του Όθωνα μέχρι της αρχές του 20^{ου} αιώνα, όπου αρχίζει (επί διακυβέρνησης του Όθωνα δηλαδή) η αποτύπωση και δημιουργία του πρώτου σχεδίου της πόλης. Επιπλέον, επελέγησαν επτά αστικά νεοκλασικά κτήρια όπου παρουσιάζονται λεπτομερώς και μέσω φωτογραφιών αλλά και με αναφορά των μορφολογικών λεπτομερειών και των δομικών στοιχείων τους. Ενδεικτικά, παρουσιάζονται σχέδια, πληροφορίες και ιδιαιτερότητες ως προς τον διάκοσμο (εσωτερικά - εξωτερικά).

2.1 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ο νεοκλασικισμός ήταν ένα καλλιτεχνικό ρεύμα που ξεκίνησε από την Ευρώπη στις αρχές του 18^{ου} αιώνα και επηρέασε όλες τις μορφές τέχνης, όπως είναι: η ζωγραφική, η γλυπτική, η αρχιτεκτονική και η ποίηση, το οποίο είχε άμεσα επηρεαστεί από τον αρχαίο ελληνικό και ρωμαϊκό πολιτισμό. Με την στάση του διαφοροποιείται από τα καλλιτεχνικά κινήματα του μπαρόκ και του ροκοκό, τα οποία είχαν αρκετά υπερβολικό στυλ. Ο νεοκλασικισμός ξεκίνησε αρχικά από την Ιταλία όσον αναφορά την αρχιτεκτονική και εξαπλώθηκε τον 18^ο αιώνα και στην υπόλοιπη Ευρώπη.

Εικόνα 1. Ο θάνατος του Σωκράτη, έργο του Jacques-Louis David
(πηγή:<https://www.filoxeniart.com/%CE%BF-%CE%B8%CE%AC%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%89%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7-jacques-louis-david-1877-met/>)

Εικόνα 2. Έρως και Ψυχή έργο του Αντόνιο Κανόβα
(<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%5B%1%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>)

Στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα η Ευρώπη επηρεασμένη από την φιλοσοφία του Διαφωτισμού οδηγήθηκε στη διαμόρφωση νέων αντιλήψεων για τον κόσμο, οι οποίες στηρίχτηκαν στη λογική και στην πίστη για τη διαρκή ανθρώπινη πρόοδο. Η επιστημονική έρευνα ανοίγει νέους δρόμους, ενώ οι αλλαγές στις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές δομές των κρατών είναι πολύ μεγάλες. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και οι εφευρέσεις στοχεύουν στην ευτυχία του ανθρώπου και της ανθρώπινης κοινωνίας.

Το πρώτο μισό του 19ου αιώνα ο δυτικός κόσμος γνωρίζει μια σειρά από ριζικές ανακατατάξεις. Η Γαλλική Επανάσταση (1789-1796) θέτει νέες βάσεις στην οργάνωση της κοινωνίας, της πολιτείας και του κράτους, καθώς και στη σχέση του ανθρώπου με το κοινωνικό σύνολο. Τα δικαιώματα του ανθρώπου, η ατομική ελευθερία, η έννοια του έθνους και του ελεύθερου πολίτη, η πολιτική αρετή και η συλλογική πρόοδος χαρακτηρίζουν το τέλος του 18ου και την αρχή του 19ου αιώνα. Η ραγδαία εκβιομηχάνιση, που ξεκίνησε από την Αγγλία και στηριζόταν στις συνεχείς προόδους της επιστήμης και της τεχνικής, καθώς και η ανάπτυξη του εμπορίου οδήγησαν σε μια νέα κατανομή του κέρδους και στην κοινωνική άνοδο της αστικής τάξης. Πλήθη κόσμου συγκεντρώνονται στις πόλεις, οι οποίες γνωρίζουν τεράστια ανάπτυξη. Νέοι κόσμοι ανακαλύπτονται και καινούριες αποικίες προστίθενται στα κράτη της Ευρώπης.

Με τον όρο "Νεοκλασικισμός" εννοούμε το ρεύμα της τέχνης που επικράτησε από το 1750 περίπου έως τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα και εξέφρασε το θεωρητικό προβληματισμό της εποχής, την επαναστατική ορμή και τα υψηλά οράματα της κοινωνίας. Σύμφωνα με τις αρχές του Διαφωτισμού, κάθε επιστημονική εξέλιξη θα έπρεπε να οδηγεί τον άνθρωπο στην αθωότητα που χαρακτήριζε τα πρωτόγονα όντα

και στη δημιουργία ενός κόσμου στον οποίο θα κυβερνά ο νόμος της λογικής και της ισότητας. Τα έργα τέχνης της κλασικής αρχαιότητας, σύμφωνα με τη φιλοσοφία της εποχής, θα μπορούσαν να αποτελέσουν το πρότυπο αυτής της θεωρητικής σκέψης. Η μίμηση της αρχαιότητας θα οδηγούσε έτσι στο πλησίασμα της απλότητας της φύσης, όπου κυριαρχεί το αληθινό, το μέτρο και ο κανόνας, με αποτέλεσμα την ηθική και την πολιτική αναγέννηση της ανθρωπότητας. Η ελληνική τέχνη αναγνωρίζεται ως ο "ιδανικός τύπος" και, μέσα από τη μίμησή της, ο καλλιτέχνης του Νεοκλασικισμού στοχεύει στη μίμηση της φύσης και συνεπώς του ιδεώδους. Ως εκ τούτου, η μίμηση αυτού του "ιδανικού τύπου" μπορεί να διαφυλάξει τις αισθητικές και τις ηθικές αξίες που δε χάθηκαν με το πέρασμα του χρόνου. Το μεγαλείο της ψυχής, η ομορφιά των σωμάτων, οι ηθικές αξίες, η πολιτική αρετή, η μελωδικότητα της γλώσσας, το κλίμα είναι τα στοιχεία στα οποία βασίζεται η τελειότητα των έργων της ελληνικής τέχνης κατά το Βίνκελμαν (J.J. Winckelmann, 1717-1768), τον κυριότερο θεωρητικό του Νεοκλασικισμού. Τα έργα των καλλιτεχνών θα έπρεπε να διαποτίζονται από την "ευγενική απλότητα και το ήρεμο μεγαλείο" των έργων της κλασικής αρχαιότητας. Η ελληνική αλλά και η ρωμαϊκή αρχαιότητα αποτέλεσαν αισθητικά αλλά και ηθικά πρότυπα, και οδήγησαν σε πολλές θεωρητικές διαμάχες, διεκδικώντας τότε η μία και τότε η άλλη τα πρωτεία της τέχνης. Τα κριτήρια εξαρτιόνταν κάθε φορά από τις ιστορικές επιλογές των κοινωνιών. Για παράδειγμα, η δημοκρατική περίοδος της ρωμαϊκής ιστορίας θεωρήθηκε πρότυπο για τη Γαλλική Επανάσταση, ενώ η αυτοκρατορική Ρώμη υπήρξε το πρότυπο της ναπολεόντειας Γαλλίας.

Για τους νέους καλλιτέχνες της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Γερμανίας το ταξίδι στη Νότια Ευρώπη αποτελούσε μέρος της εκπαίδευσής τους. Αρχιτέκτονες, ζωγράφοι, γλύπτες ταξίδευαν στις κοιτίδες των αρχαίων πολιτισμών και τροφοδοτούσαν τη φαντασία τους, ενώ ταυτόχρονα επιδίδονταν σε μια λεπτομερή μελέτη των αρχαιοτήτων. Παράλληλα, οι αρχαιολογικές ανασκαφές στην Ηράκλεια και την Πομπηία έφεραν στην επιφάνεια νέα ευρήματα και συνεπώς νέες ευκαιρίες μελέτης των αρχαιότερων πολιτισμών. Η προσέγγιση της κλασικής αρχαιότητας συνοδευόταν από την πίστη στα σύγχρονα ιδανικά και στη σύγχρονη πραγματικότητα των εθνών, που διαμορφώθηκαν στην αρχή του 19ου αιώνα.

Ο Νεοκλασικισμός αντιτίθεται στον υπερβολικό χαρακτήρα και στην πολύπλοκη έκφραση της τέχνης του Μπαρόκ, καθώς και στην ελαφρότητα και τη διάσπαση της μορφής του Ροκοκό. Επιδιώκει τη μετάδοση των αισθητικών αρχών που πηγάζουν από την πίστη στην αρμονία της φύσης, στη λογική και στην αντανάκλαση της ηθικής διαύγειας, της απλότητας, της κάθαρσης.¹

¹ Βιβλίο: «ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ 1875-1925», Μάνος Γ. Μπίρης

2.2 ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ευρωπαϊκή νεοκλασική αρχιτεκτονική θα φτάσει στην Ελλάδα με την ανάκτηση της ανεξαρτησίας της το 1830² (πρωτόκολλο του Λονδίνου), η οποία αναπτύχθηκε παράλληλα με την άνθηση των ελληνικών τεχνών στην Ευρώπη. Η Ελληνική αρχιτεκτονική διακρίνεται από τον Loyer σε δυο επιμέρους φάσεις, με βάση τη χρονολογική διαδρομή τους. Στο πρώτο στυλ 1830 ως 1860 και στο δεύτερο στυλ 1860 ως 1910. Το πρώτο στυλ αντιστοιχεί στη περίοδο του Καποδίστρια και του Όθωνα όπου κυριαρχούν επιδράσεις από τον Βαυαρικό κλασικισμό ως επί τον πλείστον. Στην περίοδο του Καποδίστρια ο νεοκλασικισμός προέρχεται αφενός από την παράδοση της Ιταλικής μετά αναγεννησιακής παράδοσης και αφετέρου από την παράδοση της Ελληνικής αρχιτεκτονικής όπου συγχωνεύονταν ετερόκλητα μορφολογικά στοιχεία. Στο δεύτερο στυλ που αντιστοιχεί στην περίοδο βασιλείας του Γεωργίου Α επικρατούν επιδράσεις του Γαλλικού κλασικισμού και ιστορισμού.

Ως προς την μορφολογική κατάταξη διακρίνει την αρχιτεκτονική το 19^{ου} αιώνα στις παρακάτω κατηγορίες: α) προ κλασικισμός, β) κλασικισμός, γ) νέο βυζαντινισμός, δ) όψιμος κλασικισμός και ε) εκλεκτισμός³.

Εικόνα 3. Είδη νεοκλασικής κατοικίας (πηγή: Μπίρης, 2003)

² <http://www.artmag.gr/art-history/art-history/item/468-neoclassicism>

³ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ & ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ/ ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΩΤΟΥΛΑΣ

α) Προκλασικισμός

Ο αρχιτεκτονικός αυτό τύπος αφορά τη λεγόμενη παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Ελλάδας όπου παρατηρούνται αστικού τύπου κτίσματα με έναν ή περισσότερους ορόφους, συμμετρικά ανοίγματα στα παράθυρα και αρμονική κατανομή των λειτουργικών χώρων με λιτό διάκοσμο. Τα κτήρια αυτά χαρακτηρίζονται για τους συμπαγείς κυβικούς όγκους και την επιμελημένη τοιχοποιία που διατρέχει όλη την όψη, τα ριπιδωτά γείσα της στέγης (που μερικές φορές φέρουν μια απλή ζωγραφική διακόσμηση) και την λιτή και απέριτη διαμόρφωση των εξωτερικών επιφανειών. Η περίοδος αυτή εκτός από την παραδοσιακή αρχιτεκτονική φέρει επιρροές όχι μόνο της Ιταλικής αλλά και της Γαλλικής μεταρομαντικής σχολής.⁴

β) Κλασικισμός

Ο τύπος αυτός της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής συμβαδίζει με το ιστορικό πλαίσιο και της ευρύτερες πολιτικές και πολιτισμικές εξελίξεις της περιόδου στον ευρωπαϊκό και τον ελληνικό χώρο. Επηρεάζεται επίσης από τις ελληνικές ιδιοτυπίες στην ιστορική εξέλιξη της αρχιτεκτονικής, κατά την βαυαρική διοίκηση όπου γίνονται αρχιτεκτονικές αναθέσεις βάση των δεδομένων των τεχνολογικών εφαρμογών της εποχής εκείνης. Η τυπολογία της αρχιτεκτονικής αυτής διαμορφώνεται από τη δραστηριότητα διαφόρων αρχιτεκτόνων οι οποίοι συνήθως παρουσιάζουν ποικίλες και ετερόκλητες επιδράσεις καθώς επίσης και διαφορετικά μορφολογικά στοιχεία.

Κτίσματα της περιόδου αυτής 1833-1843, είναι τα ανάκτορα του Όθωνα (Gartner), το πανεπιστήμιο Αθηνών (Hansen).

Κατά την συνταγματική μεταρρύθμιση του 1843 αποκλείστηκαν ξένοι αρχιτέκτονες και εργολάβοι από τις θέσεις δημοσίων έργων με αποτέλεσμα την οπισθοχώρηση στην ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής και την ύφεση της οικονομικής δραστηριότητας. Κατά τον ύστερο 19^ο αιώνα χάρις στο πολυσχιδές έργο του Ernst Tsiller δημιουργείται ένα νέο πλαίσιο όψιμου κλασικισμού με ιδιαίτερη ιστορική προσέγγιση.

Σταδιακά εμφανίζονται μεταξύ των αρχιτεκτόνων Ελλήνων και ξένων νέες τάσεις και αναζητήσεις. Δυο είναι οι κυρίαρχες μορφές Ελλήνων αρχιτεκτόνων, του Λύσανδρου Καυτατζόγλου που εκπροσωπεί αυστηρά τον κλασικισμό και του Σταμάτη Κλεάνθη που εκπροσωπεί την πιο ελεύθερη εφαρμογή του κλασικισμού με χρήση ρομαντικών και άλλων μορφολογικών στοιχείων. Η χρήση των πλαστικών μορφών διέπεται από σαφής συντηρητική διάθεση σε όλο τον 19^ο αιώνα.

Τα χαρακτηριστικά του κλασικισμού είναι η ρυθμική οργάνωση των όψεων με την πλαστική τους απεικόνιση σε σύνθετες ενότητες, η λιτότητα της διακόσμησης των

⁴ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ & ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ/ ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΩΤΟΥΛΑΣ

εσωτερικών και εξωτερικών επιφανειών (υπάρχουν και αδιακόσμητες επιφάνειες), η γεωμετρική καθαρότητα των στοιχείων και η αυτονομία των κυβικών όγκων. Συνεπώς ο Ελληνικός κλασικισμός ως τεχνοτροπικό ρεύμα διαφοροποιείται από τον ευρωπαϊκό, λόγω των ιδιαιτεροτήτων της νεοελληνικής πραγματικότητας (αρχαιοελληνικό πολιτιστικό παρελθόν και η αναγκαιότητα μιας ιστορικής επιστροφής και αρχής σε μια νέα αρχιτεκτονική αντίληψη που έρχεται σε σύγκρουση με την ιστορική παράδοση της Τουρκοκρατίας).

γ) Ιστορικές αναβιώσεις –Νεοβυζαντινισμός

Στον αρχιτεκτονικό αυτό τύπο γίνεται χρήση των αρχιτεκτονικών στοιχείων και της μορφολογίας της βυζαντινής αρχιτεκτονικής για την κατασκευή όχι μόνο εκκλησιαστικών κτισμάτων (ναοδομία), αλλά και κατασκευή δημόσιων αστικών κτηρίων.

Στην οθωμανική περίοδο υιοθετούνται δυο κυρίαρχες τάσεις. α) Ανέγερση κτισμάτων βάση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής χωρίς παρέκκλιση από τα πρωτότυπα και β) ανέγερση κτισμάτων με σαφής μνημειακές προθέσεις. Αρχιτέκτονες αυτού του τύπου είναι: ο Δημήτριος Ζέζος και ο Παναγιώτης Κάλκος, ενώ αργότερα εμφανίζεται ο Ιωάννης Λαζαρίμος.⁵

Κτίσματα της εποχής αυτής είναι: ο ναός της ζωοδόχου πηγής και το οφθαλμιατρείο (κτήριο μη εκκλησιαστικής χρήσεως).

δ) Ιστορικισμός – όψιμος κλασικισμός

Στον αρχιτεκτονικό αυτό τύπο καταγράφεται μορφολογική ποικιλία και απόκλιση από τους τυπικούς κανόνες του κλασικισμού χωρίς να αναιρούνται οι θεμελιώδεις κανόνες του κλασικιστικού ρυθμού. Ο όψιμος κλασικισμός αναίρεσε τις μορφολογικές αποκλείσεις που είχε εισαγάγει τις προηγούμενες δεκαετίες με την προηγούμενη χρήση ρομαντικών στοιχείων δημιουργώντας ένα ομοιογενές και εσωτερικώς ενιαίο σύστημα. Ο Ελληνικός ιστορισμός συνδέεται με την σχολή της Βιέννης. Εκπρόσωποι Theophil Hansen και Ernst Zsiller.

Χαρακτηριστικά κτίσματα του όψιμο κλασικισμού είναι: το μέγαρο Κωνσταντίνου Μουρούζη (Σέχος), το μέγαρο Βούρου στην πλατεία Συντάγματος (έχει κατεδαφιστεί) και ναός του Αγίου Λουκά (Zsiller)

ε) Εκλεκτικισμός

Ο τύπος αυτός αφορά αρχιτεκτονικά στοιχεία διαφορετικών εποχών και ρυθμών στο ίδιο κτίσμα και όχι σε διαφορετικά κτίσματα όπως στην περίπτωση του ιστορισμού.

⁵ «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ & ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ», ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΩΤΟΥΛΑΣ

Η ανάδειξη της διακοσμητικής διάταξης συνήθως λειτουργεί σε βάρος της αισθητικής αρμονίας με τον δυσανάλογο τονισμό της εξωτερικής επιφάνειας (φορτωμένες αρχιτεκτονικές συνθέσεις). Η εμφάνιση του εκλεκτικισμού αρχίζει στα μέσα του 19^{ου} αιώνα και κυρίως κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου}. Ο ρυθμός αυτός χρησιμοποιεί μορφολογικά στοιχεία από ποικίλες ευρωπαϊκές παραδόσεις όπως: την Γαλλική αρχιτεκτονική, τον αναγεννησιακό μανιερισμό, το Γαλλικό νεομπαρόκ και αργότερα το Jugendstil.

Φορείς το νέου ρυθμού είναι Έλληνες απόφοιτοι της Ecole des Beaux-Arts του Παρισιού και της Σχολής Καλών Τεχνών της Κωνσταντινούπολης. Χαρακτηριστικός εκπρόσωπος είναι ο Αναστάσιος Μεταξάς τον οποίο προτιμούσε για τις αναθέσεις του ο Βασιλιάς Γεώργιος Α. Τα κτίσματα του Μεταξά ενώ χρησιμοποιούν το γενικό περίγραμμα του νεοκλασικισμού κλείνουν περισσότερο σε μια νεομπαρόκ αντίληψη που δίνει επιβλητικότητα στις όψεις. Ο πιο σημαντικός εκπρόσωπος του νεοκλασικισμού είναι ο Αλέξανδρος Νικολούλης όπου τα κτίσματα του παρουσιάζουν νεομπαρόκ προσεγγίσεις. Κτίσματα του είδους αυτού είναι: το Μέγαρο Χαροκόπου (σημερινό μουσείο Μπενάκη), το Μέγαρο Μερλιν, η Οικία Ισιδωρίδου, ο πύργος του στρατηγού Μαυρομιχάλη κλπ.⁶

Ένας άλλος διαχωρισμός της νεοκλασικής περιόδου αφορά τρεις περιόδους : α) Πρώιμη περίοδος με έργα του Κλεάνθη, Κάλκου και Gratner (εποχή Όθωνα) , β) κορυφαία περίοδος με έργα των αδελφών Χάνσεν και Καυταντζόγλου (μέχρι και το τέλος του 19^{ου} αιώνα) γ) περίοδος με σημαντικά έργα του Τσίλερ (τέλος 19^{ου} αιώνα μέχρι και τις αρχές του 20^{ου}).⁷

Η βασιλεία του Όθωνα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής αφενός γιατί υπήρχαν αρκετοί Βαυαροί τεχνίτες και αφετέρου διότι μπορούσαν να προσκαλέσουν ευρωπαίους αλλά κυρίως Γερμανούς αρχιτέκτονες, στους οποίους ανατέθηκαν αρκετά έργα. Τα νεοκλασικά έργα που δημιουργήθηκαν σε συνδυασμό με τα ελληνικά μνημεία αποτέλεσαν πηγές έμπνευσης για τους επόμενους Έλληνες μηχανικούς, τεχνίτες και αρχιτέκτονες. Ο νεοκλασικισμός στην αρχιτεκτονική όπως τον δημιούργησαν οι Βαυαροί στην Ελλάδα είχε μνημειακό χαρακτήρα, ρυθμό συμμετρικό και συντηρητικό για τα ελληνικά δεδομένα. Όμως ο νεοκλασικισμός θα σημάνει για την Ελλάδα επανασύνδεση και ταύτιση με την αρχαιότητα σε αντίθεση με την Ευρώπη.

Είναι εμφανές πως ο νεοκλασικισμός υπήρξε βασικό αρχιτεκτονικό στυλ στην νεοελληνική δόμηση για περίπου έναν αιώνα σε όλη την ελληνική επικράτεια. Βασικοί λόγοι που έγινε αρκετά αποδεκτός αυτός ο αρχιτεκτονικός τύπος είναι: πρώτον διότι η κλασική παράδοση υπήρχε ζωντανή στην ελληνική αρχιτεκτονική και

⁶ «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ & ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ», ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΩΤΟΥΛΑΣ

⁷ <https://docplayer.gr/65081238-O-neoklasikismos-stin-ellada.html>

στην κουλτούρα των Ελλήνων, επομένως δεν ήταν εντελώς ξένο για αυτούς. Δεύτερον, επειδή βασίστηκε και επηρεάστηκε από τα αρχαία ελληνικά πρότυπα, ήταν πιο εύκολο να μελετηθούν πιο άμεσα και εκτενέστερα χωρίς να χαθούν βασικά στοιχεία και πληροφορίες. Τρίτον, θεωρήθηκε από τους Έλληνες που αναζητούσαν την ταυτότητα τους ως έθνος, σαν μια συνέχεια της ιστορίας τους και ταύτιση με τους προγόνους τους.⁸

Το κίνημα του νεοκλασικισμού έχει ιδιαίτερη σημασία και θέση στην ελληνική ιστορία του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα, γιατί, καθώς η μικρή και φτωχή ξαναγεννημένη Ελλάδα προσπαθούσε να προσανατολιστεί και να συμβαδίσει, με τα κράτη της Ευρώπης, ο νεοκλασικισμός ήρθε στην κατάλληλη στιγμή να διακηρύξει και να υλοποιήσει την αναγέννηση του αρχαίου ελληνικού ιδεώδους. Ο συνδυασμός του καλλιτεχνικού κινήματος του νεοκλασικισμού με την αναγέννηση της Ελλάδος, αποτέλεσε τη θεμελιώδη προϋπόθεση για την άμεση αποδοχή των αρχών του νεοκλασικισμού και την εγκαθίδρυσή του. Η σχέση της αρχαίας με την νέα Ελλάδα, γινόταν προφανής και αυταπόδεικτη. Από την άλλη πλευρά, η ευκαιρία που δινόταν στους καλλιτέχνες και κυρίως στους αρχιτέκτονες, ήταν αληθινά μοναδική. Μπορούσαν να μελετούν επί τόπου τα αρχαία μνημεία και να μεταφέρουν τα συμπεράσματά τους στα δικά τους έργα και να τα αντιπαραβάλουν με αυτά της αρχαιότητας.

Ο νεοκλασικισμός επέζησε στην Ελλάδα ως τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα και πέρα από την επίσημη και μνημειακή τέχνη, επηρέασε βαθιά τη λαϊκή αρχιτεκτονική της εποχής. Όλη αυτή η κίνηση της αναβίωσης του αρχαίου ελληνικού ιδεώδους, είναι στη βάση της ρομαντικής. Αλλά για την Ελλάδα του περασμένου αιώνα, ο ρομαντισμός αυτός έγινε πίστη ακλόνητη και οδήγησε στη δημιουργία ενός πλήθους αρχιτεκτονικών και καλλιτεχνικών έργων, σε μια καλλιτεχνική ακμή, της οποίας μπορούμε να εκτιμήσουμε το μέγεθος και τις αρετές.⁹

Βασικός συντελεστής στην ανάπτυξη του νεοκλασικού κινήματος στην Ελλάδα υπήρξε, ο ερχομός διάσημων ξένων αρχιτεκτόνων και η σπουδή Ελλήνων αρχιτεκτόνων στην Ευρώπη. Στην Ελλάδα ήρθαν οι Τσίλλερ, Σίνκελ, Κλέντσε, Βάλιερ και Γκαίρτνερ, όλοι Γερμανικής προελεύσεως και οι Δανοί αδερφοί Θεόφιλος και Χριστιανό Χάνσεν. Από τους Έλληνες, ο ρομαντικός Σταμάτης Κλεάνθης και ο κλασικιστής Λύσανδρος Καυταντζόγλου, καθώς και οι Κάλκο, Ζέζο, Λαζαρίμο και ο Γάλλος Μπουλανζέ.

Το πρώτο πολεοδομικό σχέδιο των Αθηνών ήταν, των Κλεάνθη και Σάουμπερτ. Παρ' όλες τις τροποποιήσεις από τον Κλεάνθη και τη μη ολοκληρωτική εφαρμογή του, το σχέδιο αυτό εξακολουθεί να υπάρχει στον κεντρικό πυρήνα της πρωτεύουσας. Αλλά

⁸ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ & ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ/ ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΩΤΟΥΛΑΣ

⁹ <https://docplayer.gr/65081238-O-neoklasikismos-stin-ellada.html>

και σε πολλές επαρχιακές πόλεις έγιναν νέα σχέδια με επιβλητικές πλατείες, μεγάλους άξονες και μνημειακές προοπτικές. Η Ερμούπολη, η Πάτρα, η Τρίπολη και η Ερέτρια, αποτελούν αξιόλογα παραδείγματα πόλεων σχεδιασμένων από τους αρχιτέκτονες του νεοκλασικισμού. Σημαντικότερη και περίοπτη θέση, κατέχουν τα μεγάλα νεοκλασικά κτίρια των Αθηνών και των άλλων ελληνικών πόλεων και οι μνημειώδεις ναοί της εποχής του νεοκλασικισμού.

Σήμερα σώζονται αρκετά δημόσια κτίρια και εκκλησίες, έχουν όμως κατεδαφιστεί πλήθος μικρότερων κτιρίων και ιδιωτικών σπιτιών στην ανεξέλεγκτη μεταπολεμική ανοικοδόμηση. Από τα σωζόμενα κτίρια, που έχουν σήμερα το χαρακτήρα του μνημείου, είναι το Πανεπιστήμιο, έργο του Χριστιανού Χάνσεν, η Βιβλιοθήκη και η Ακαδημία των Αθηνών, έργα του Θεόφιλου Χάνσεν. Τα κτίρια αυτά, αποτελούν ένα επιβλητικό σύνολο, αλλά διακρίνονται επίσης, το κάθε ένα, για την αρτιότητα των αναλογιών, τη σωστή τους κλίμακα, το ευγενικό ύφος και τον γλυπτικό τους διάκοσμο, κυρίως η Ακαδημία. Σημαντικό επίσης, κτιριακό συγκρότημα αποτελούν, τα τρία κτίρια του Πολυτεχνείου, έργο του Καυταντζόγλου. Επίσης το επιβλητικό κτίριο των Παλαιών Ανακτόρων του Γκαίρντερ, το Ζάππειο με το ωραίο κυκλικό αίθριο των Μπουλανζέ και Χάνσεν, το Αρσάκειο του Λύσανδρου Καυταντζόγλου, το Αστεροσκοπείο του Θεόφιλου Χάνσεν, το Στρατιωτικό Νοσοκομείο, του Μακρυγιάννη, το Βρεφοκομείο στην οδό Πειραιώς, το Αρχαιολογικό Μουσείο στην οδό Πατησίων, το κτίριο της Παλαιάς Βουλής στην οδό Σταδίου του Μπουλανζέ. Εκτός από τα κτίρια που κατασκευάστηκαν, οι αρχιτέκτονες της εποχής σχεδίασαν και πολλά τα οποία έμειναν ανεκτέλεστα. Ο Κλέντσε, πρότεινε ένα σχέδιό για τα Ανάκτορα στον Κεραμεικό, ενώ ο Θεόφιλος Χάνσεν σχεδίασε ανάκτορα για τον Γεώργιο Α' στον Πειραιά, δίπλα στη θάλασσα. Η πιο περίεργη πρόταση ήταν του Σίνκελ, να κτιστούν τα ανάκτορα του Όθωνα στην Ακρόπολη.

Σημαινούσα προσωπικότητα της περιόδου του νεοκλασικισμού, ήταν ο Έρνστ Τσίλλερ. Είναι ένας από τους τελευταίους εκπροσώπους του κινήματος, με κάποιες ρομαντικές διαθέσεις, αλλά και αυτός που έχτισε τα περισσότερα κτίρια και έζησε τα περισσότερα χρόνια στην Ελλάδα. Από τα έργα του αναφέρουμε τα ανάκτορα της οδού Ηρώδου Αττικού, το δημαρχείο Ερμουπόλεως, τη Σχολή Ευελπίδων, το Ορφανοτροφείο Χατζηκώστα (κατεδαφίστηκε το 1963), το Βασιλικό Θέατρο, το Ιλίου Μέλαθρον και πολλά άλλα. Μια ιδιαίτερα σημαντική κατηγορία έργων της εποχής αυτής είναι τα θέατρα, στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις και τα περισσότερα είναι έργα του Τσίλλερ, όπως, το Δημοτικό θέατρο των Αθηνών (κατεδαφίστηκε το 1938), τα Δημοτικά της Πάτρας, της Ζακύνθου (καταστράφηκε το 1953), της Σύρου και το Δημοτικό θέατρο του Πειραιά, έργο του Λαζαρίμου.

Μια άλλη, εξίσου σημαντική κατηγορία έργων της εποχής, είναι οι εκκλησίες. Παρά την αυστηρή προσήλωση προς την ορθόδοξη εκκλησία και τη βαρεία κληρονομιά της βυζαντινής ναοδομίας, οι αρχιτέκτονες του νεοκλασικισμού, δεν δίστασαν να

προσαρμόσουν και την θρησκευτική αρχιτεκτονική, στο γενικό πνεύμα που επικρατούσε και να δημιουργήσουν νέες μορφές ναών. Οι νεοκλασικές εκκλησίες είναι οι μόνες «μοντέρνες» εκκλησίες που κτίστηκαν στην Ελλάδα, μετά τις βυζαντινές. Το τέλος του νεοκλασικισμού, σημαίνει και την επιστροφή στις μορφές της βυζαντινής αρχιτεκτονικής και τη δημιουργία των λεγόμενων νεοβυζαντινών ναών, που απλώς μιμούνται τα παλαιά βυζαντινά πρότυπα. Οι νεοκλασικές εκκλησίες, είναι πραγματικά πρωτότυπα έργα, με αξιόλογες συνθετικές αρετές και νέα αντίληψη του εσωτερικού χώρου του ναού. Χαρακτηριστικά αναφέρω τους ναούς της Αγίας Ειρήνης και του Αγίου Κωνσταντίνου στην Αθήνα και στην Πάτρα τον Άγιο Ανδρέα, έργα του Καυτανζόγλου, τη Μητρόπολη των Αθηνών και τον Άγιο Νικόλαο στον Πειραιά, έργα των Σάουμπερτ και Ζέζου και τέλος τον Άγιο Νικόλαο στην Ερμούπολη, έργο του Λαζαρίμου.

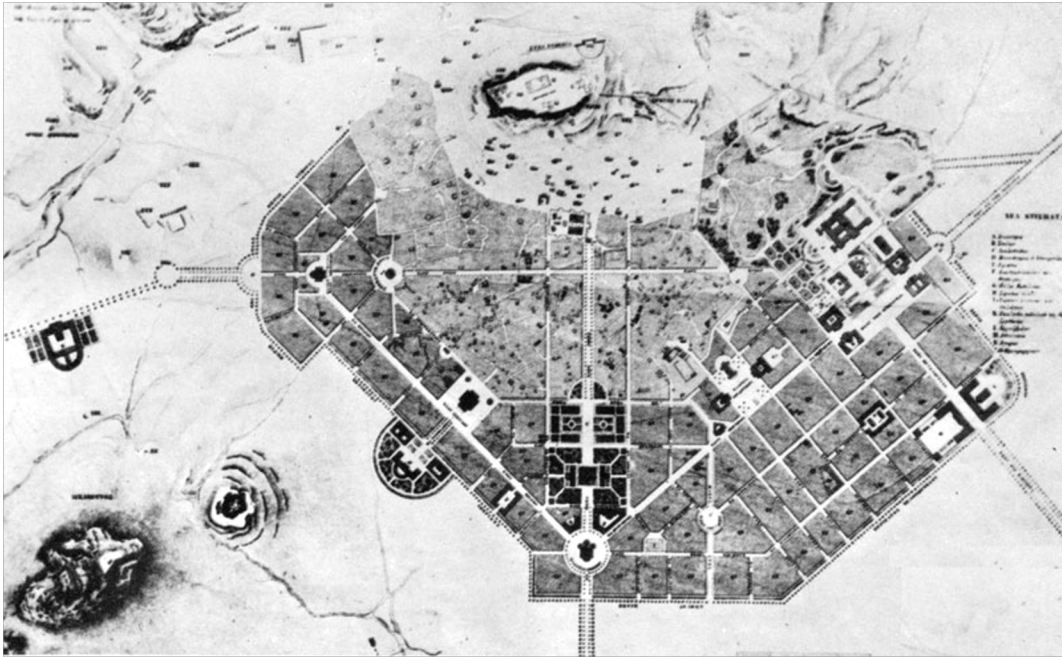
Ο νεοκλασικισμός έγινε γενικά αποδεκτός και επηρέασε όλη την αρχιτεκτονική της εποχής, πέρα από τα δημόσια κτίρια. Τα αστικά και τα λαϊκά σπίτια της Αθήνας και των άλλων μεγάλων ελληνικών πόλεων, όπως Πειραιάς, Ερμούπολη, Πάτρα, Ναύπλιο, Ζάκυνθος, Χαλκίδα, Σπέτσες, Μυτιλήνη, Λαύριο, ακολούθησαν το γενικό πνεύμα και κτίστηκαν σύμφωνα με τις αντιλήψεις του νεοκλασικισμού. Σε αυτά τα σπίτια μπορεί κανείς να βρει μερικά από τα πιο ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά στοιχεία της εποχής αυτής, στοιχεία που έχουν χάσει την ακαδημαϊκή τους αυστηρότητα και έχουν μεταπλαστεί, σύμφωνα με το πηγαίο καλλιτεχνικό αίσθημα του τεχνίτη. Πολλές φορές η κλίμακα υποφέρει και τα ρυθμολογικά στοιχεία είναι ελλιπή ή ανακόλουθα, τα επίκρανα των παραστάδων γίνονται πηλινά αντί μαρμάρινα, για να στοιχίζουν φθηνότερα, όπως πηλινί είναι οι θαυμάσιοι ανθεμωτοί ακροκέραμοι, τα κολωνάκια των στηθαίων και τα αγάλματα. Τα κύματα δεν λαξεύονται σε πέτρα ή μάρμαρο, αλλά γίνονται τραβηγτά κονιάματα και αλλάζουν μορφή. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονιστεί, πως η Ελλάδα και οι πολίτες της, ξόδεψαν τεράστια για την εποχή ποσά, για να στολίσουν την πρωτεύουσα και τις άλλες πόλεις με καλλιμάρμαρα κτίρια, γεμάτα γλυπτά και ζωγραφικά έργα, αλλά και αμέτρητα μικρά σπίτια, που έκαναν ότι μπορούσαν για να συμβαδίσουν με τα πρότυπά τους, στην κοινή προσπάθεια να φτάσουν το όραμα μιας νέας αντάξιας της αρχαίας πατρίδας.¹⁰

2.3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Η Αθήνα είναι η πρωτεύουσα της Ελλάδας. Πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο της χώρας. Την ονομασία Αθήνα οι αρχαίοι Έλληνες τη συνδέουν με το όνομα της θεάς Παλλάδας Αθηνάς που θεωρήθηκε προστάτιδα της πόλης.

¹⁰ ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ/ ΜΑΝΟΣ Γ. ΜΠΙΡΗΣ

Η πόλη απλώνεται στη χερσόνησο της Αττικής, στο λεκανοπέδιο της Αττικής, κοντά στα παράλια του Αιγαίου Πελάγους και ανάμεσα στις κοίτες των ποταμών Κηφισού και Ιλισού. Την πεδιάδα διακόπτει μια αλυσίδα πασίγνωστων λόφων, όπως η Ακρόπολις και ο Λυκαβηττός, που δεσπόζουν πάνω από την πόλη. Από τις τρεις πλευρές η πεδιάδα κλείνεται από βουνά με ένα μόνο μεγάλο άνοιγμα προς το Σαρωνικό κόλπο. Ο πληθυσμός της Αθήνας ήταν διαδοχικά: 15.000 κάτοικοι το 1839. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, σε 3.792.469. Το 1834 η Αθήνα ανακηρύχτηκε πρωτεύουσα της Ελλάδας, η οποία ήδη είχε απελευθερωθεί από τον τούρκικο ζυγό.

Εικόνα 4. Ο χάρτης των Αθηνών της εποχή του βασιλιά Όθωνα
(πηγή: <https://www.protothema.gr/stories/article/1043217/megalos-peripatos/>)

Με την άφιξη του βαυαρού βασιλιά Όθωνα (1833-1866 μ.Χ.) πραγματοποιείται η θέληση του πατέρα του Λουδοβίκου Α να προσφέρει στην Αθήνα μια μεγαλειώδη αναβίωση αντάξια του ιστορικού και πνευματικού παρελθόντος της. Τα οικιστικά δεδομένα ήταν εξαιρετικά προβληματικά οπότε απαιτούνταν ένα νέο πολεοδομικό σύστημα. Η Αθήνα μετά την απελευθέρωση της από τους τούρκους παρουσιάζει τραγική εικόνα. Τα αρχαία μνημεία είχαν υποστεί μεγάλες καταστροφές και τα ερείπια των σπιτιών και των κτηρίων σκέπαζαν τους δρόμους σχηματίζοντας άμορφους όγκος οικοδομικών υλικών. Το πρώτο σχέδιο της Αθήνας προτάθηκε από τον Σταμάτη Κλεάνθη και τον Έντουαρντ Σαουμπερτ. Αυτό προέβλεπε διάνοιξη μεγάλων δρόμων δημιουργία πλατειών και ελεύθερων χώρων και απαλλοτρίωση μεγάλων εκτάσεων γύρω από την ακρόπολη προκειμένου να γίνουν ανασκαφές για να αποκαλυφθεί η παλιά πόλη. Όμως λόγω σύγκρουσής τους με διάφορα συμφέροντα το σχέδιο δεν εφαρμόστηκε. Παρόλα αυτά έπρεπε να γίνει η ανέγερση της κατοικίας του Όθωνα ο οποίος είχε εγκατασταθεί στην Αθήνα. Το Μάιο του 1834 άρχισε πάλι η ανοικοδόμηση με γοργό ρυθμό, υπήρχε όμως μεγάλη ανησυχία για την ανέγερση των δημόσιων κτηρίων και κυρίως για την θέση των ανάκτορων που θα επηρέαζε άμεσα τον αστικό ιστό. Η πρόταση του αρχιτέκτονα Karl Frindrich Sinkel ήταν τα ανάκτορα να χτιστούν πάνω στον βράχο δίπλα στην ακρόπολη. Το σχέδιο

αυτό απέτυχε. Στη συνέχεια προτάθηκε νέο σχέδιο από τον Σταμάτη Κλεάνθη και Εντουαρτ Σαουμπερτ, το οποίο προέβλεπε την οικοδόμηση της πόλης με βάση ένα μεγάλο τρίγωνο που δημιουργούσαν οι τρεις βασικές οδικές αρτηρίες, Ερμού, Σταδίου και Πειραιώς. Στην κορυφή των δυο πλευρές του τριγώνου Πειραιώς και Σταδίου προβλέπονταν η ανέγερση των ανακτόρων μπροστά από μια πλατεία, την σημερινή πλατεία Ομονοίας. Όπως στο προηγούμενο σχέδιο, έτσι και σε αυτό δημιουργήθηκαν αντιδράσεις οπότε τροποποιήθηκε η πρόταση αυτή από τον αρχιτέκτονα Klenze ο οποίος πρωτινέ την μεταφορά των ανακτόρων στον κεραμικό, δηλαδή στη δυτική γωνία της βάσης του τριγώνου. Τελικά, επικράτησε η γνώμη άλλου διακεκριμένου αρχιτέκτονα του Friedrich Von Gaertner που προέβλεπε να οικοδομηθούν τα ανάκτορα στην ανατολική γωνία του τριγώνου, στον άξονα της οδού Ερμού στην θέση της σημερινής πλατείας Συντάγματος.

Κατά την εποχή της ανοικοδόμησης της Αθήνας κυριαρχούσε σε όλη την Ευρώπη ο νεοκλασικισμός. Η πρωτεύουσα της Ελλάδος υπήρξε κοιτίδα, όπου εργάστηκαν διακεκριμένοι αρχιτέκτονες της εποχής. Οι αρχιτέκτονες αυτοί προέρχονταν κυρίως από το Βαυβαρικό κράτος, ή από την Δανία όπως ήταν ο Schinkel, Klenze, Gaertner και οι αδελφοί Hansen. Αν και τα σχέδια κάποιον δεν πραγματοποιήθηκαν, όμως κατάφεραν να δώσουν το πνεύμα και την κλίμακα για την δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής και σύγχρονης πόλης.

Εικόνα 5. Αθήνα (φωτογραφική απεικόνιση της Αθήνας 19^{ου} αιώνα)

(πηγή: <https://atexnos.gr/%CE%B7-%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1-%CF%89%CF%82-%CF%80%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%8D%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B1-%CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%B5%CE%BE%CE%AD%CE%BB/>)

Όσο αναφορά τη δομή του πληθυσμού δεν υπήρχε ταξική ισορροπία. Οι ισχυροί Έλληνες των παροικιών μαζί με τους Βαυαρούς ξένους διοικητές απετέλεσαν την πρώτη άρχουσα τάξη της Αθήνας. Στην ομάδα αυτή υπήρχαν και οι προεστοί από την εποχή της τουρκοκρατίας. Οι ελίτ των παραπάνω κοινωνικών ομάδων αποτέλεσε μια κλειστή τάξη, η οποία διήρκεσε μέχρι τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Γεωργίου Α (1863-1893 μ.Χ). Στον κοινωνικό ιστό υπάρχει το μέσο και κατώτερο στρώμα γηγενών, δημόσιοι υπάλληλοι (στην εποχή της προεδρίας Τρικούπη) μικρό ιδιοκτήτες και παραγωγοί γης. Ο συγκερασμός όλου του κοινωνικού ιστού καθώς και αυτοχθόνων και ετεροχθόνων πολιτιστικών στοιχείων συμβαίνει μέχρι τα χρόνια του Γεωργίου Α. Κατά την αρχή της βασιλείας του Γεωργίου Α (1863) παρατηρείται στασιμότητα της οικονομίας με αποτέλεσμα αναστάτωση στο πεδίο των οικοδομικών

δραστηριοτήτων με αποτέλεσμα το σταμάτημα όλων των αρχιτεκτονικών και τεχνικών προγραμμάτων στην Αθήνα. Η στασιμότητα της οικονομίας αναιρέθηκε με την οικονομικές επιχορηγήσεις εύπορων ομογενών Ελλήνων του εξωτερικού, με αποτέλεσμα την άνθηση της επιχειρηματικής και οικιστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Επενδύσεις προσφέρουν πλούσιοι Έλληνες όπως ο Ανδρέας Συγγρός, Στέφανος Κουλούδης κ.λπ. Έτσι, τον 19^ο αιώνα (1880-1890 μ.Χ) με την σύγκλιση των ιδεολογικών-πολιτιστικών ρευμάτων κλονίζει το ταμπού του καθαρού ρομαντισμού, της φαναριώτικης επίδρασης και του άκαμπτου κλασικισμού. Επίσης, Έλληνες της διασποράς και σπουδαίοι αρχιτέκτονες, εργολάβοι και μηχανικοί «υλοποιούν» την Αθηναϊκή αναγέννηση με μεγάλα πολιτιστικά έργα. Από του Έλληνες αρχιτέκτονες σπουδαίο έργο κατέθεσαν ο Παναγιώτης Κάλκος, Λύσανδρος Καυτατζόγλου, ο Δημήτρης Ζέζος (Ελληνπβυζαντινή σχολή) και ο Αναστάσιος Μεταξάς¹¹ κ.α.

Το αρχιτεκτόνημα του πολυτεχνείου (του Λύσανδρου Καυτατζόγλου) αποτέλεσε οριακό έργο που γεφύρωσε την Οθωνική εποχή με την επόμενη του Γεωργίου Α, όπου κοινωνικές και πολιτιστικές συνιστώσες έδωσαν διαφορετικό αποτύπωμα στην αρχιτεκτονική έκφραση του αστικού κτηρίου. Αργότερα το κλασικό ύφος της αρχιτεκτονικής υποχωρεί ενώ στην συνέχεια εμφανίζεται ένα πιο εύπλαστο αισθητικό κλίμα που προσδίδει ένα ανανεωμένο εκφραστικό περιεχόμενο πέρα των ακαδημαϊκών κανόνων στην αρχιτεκτονική της Αθήνας¹².

Εικόνα 6. Αθήνα πλατεία συντάγματος

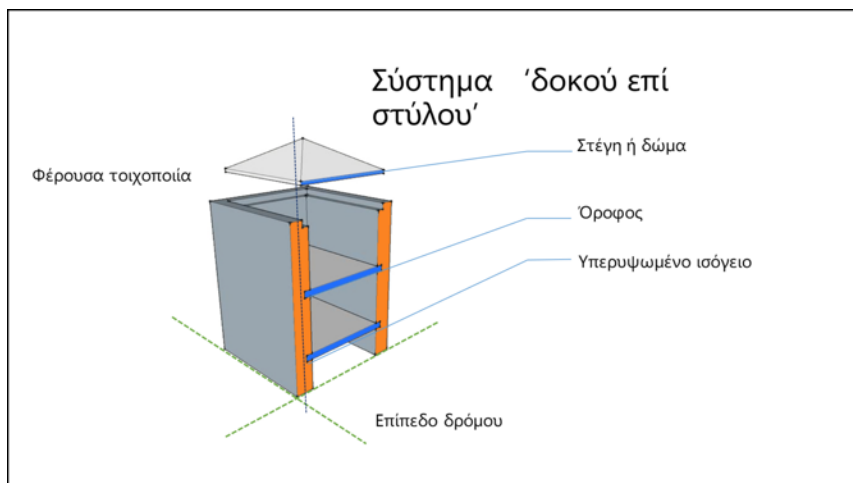
¹¹ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ/ ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΩΤΟΥΛΑΣ

¹² ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ/ Μάνος Μπίρης,
Μάρω Καρδαμίτση-Αδάμη
ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΤΥΠΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΣΤΑ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ

Βασικές αρχές της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής είναι:

- 1) το δομικό σύστημα που χρησιμοποιείται είναι αυτό της « δοκού επί στύλου», δηλαδή κατακόρυφοι τοίχοι (λιθόκτιστοι) στους οποίους στηρίζονται οριζόντια ξύλινα δάπεδα και η κεραμωτή στέγη. Ανάλογα δε με την περιοχή στηρίζεται το οριζόντιο δώμα με στηθαίο. Σύνθηες σχήμα οικίας είναι κεραμωτή στέγη – όροφος – υπερυψωμένο ισόγειο.¹³

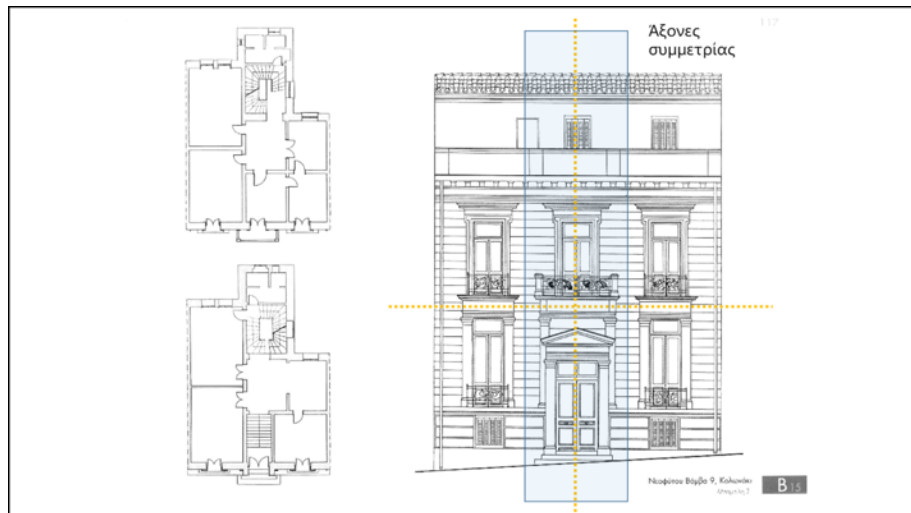
Εικόνα 7. Δομικό σύστημα «δοκού επί στύλου»

(πηγή: : <https://docplayer.gr/5073802-Neoklasiki-morfologia-kai-vasikes-arhes-domisis.html>)

- 2) Η διάρθρωση της κάτοψης (ανοικτός – κλειστός τύπος) και προσαρμογή αυτού ανάλογα με τις αρχιτεκτονικές επιρροές κάθε εποχής (μεταβαλλόμενος) και της κύρια όψης με άξονες τους οδηγούς για τη χάραξη των τοίχων, την θέση των ανοιγμάτων και την διάταξη άλλων στοιχείων (εξώστες, αετώματα κ.λπ.). Διακρίνουμε τον κύριο άξονα και δευτερεύοντες άξονες συμμετρίας.¹⁴

¹³ <https://docplayer.gr/5073802-Neoklasiki-morfologia-kai-vasikes-arhes-domisis.html>

¹⁴ <https://docplayer.gr/5073802-Neoklasiki-morfologia-kai-vasikes-arhes-domisis.html>

Εικόνα 8. Άξονες συμμετρίας (πηγή: Μπίρης, 2003)

- 2) Εξωτερικά το κτήριο διαιρείται καθ' ύψος σε: σε βάση (πατώματα) , κορμό (τοιχοποιία) και στέψη (οροφή).

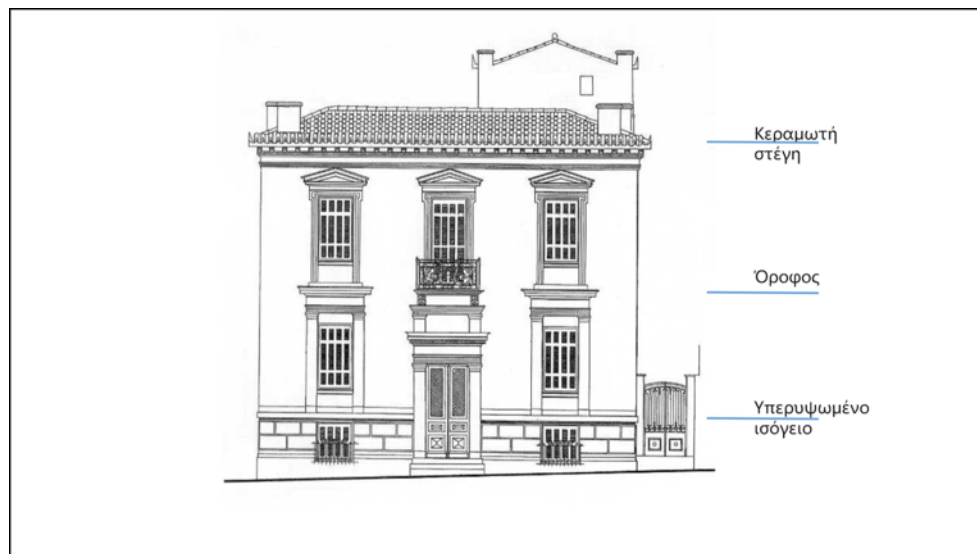

Εικόνα 9. δομή κτηρίου (πηγή: Μπίρης, 2003)

4) Η κύρια όψη είναι συμμετρική κατά πλάτος και αποτελείται από ένα κεντρικό τμήμα και δυο πλαϊνά. Το κεντρικό τμήμα προεξέχει από τα πλαϊνά και φέρει αέτωμα με το οποίο τονίζεται ο κατακόρυφος άξονας συμμετρίας. Βάση του άξονα αυτού τοποθετείται η θύρα εισόδου (υπερυψωμένη), τα σκαλοπάτια και ο κεντρικός μαρμάρινος εξώστης.

5) Η διάταξη των ανοιγμάτων, των εξωστών καθώς και το κεντρικό αέτωμα δείχνουν την κατακόρυφη διεύθυνση, ενώ τα παράθυρα και άλλα στοιχεία του κορμού του οικοδομήματος, όπως τα γείσα της στέγης, οι περιμετρικές ζώνες που προεξέχουν,

οριοθετούν την θέση των πατωμάτων και οι δε διακοσμητικές ταινίες ορίζουν την οριζόντια διεύθυνση.¹⁵

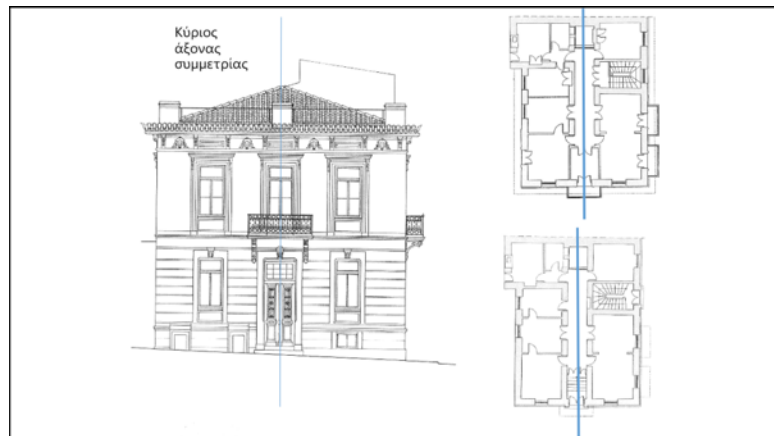
Εικόνα 10. Διάταξη κτηρίου(πηγή: Μπίρης, 2003)

6) Τριμερείς κάτοψη αποτελείται από τρία μέρη, όπου το προεξέχων κεντρικό τονίζονταν με ρυθμολογικά στοιχεία, ενώ τα πλαϊνά αποτελούσαν τις πτέρυγες που το πλαισιώναν. Η όψη με το κεντρικό σε προεξοχή τμήμα (αέτωμα) διαμορφώθηκε στον ευρωπαϊκό χώρο μέσα από την μνημειακή αντίληψη, την συμμετρία και τον αλληλσυγκερασμό των κυβικών όγκων. Πολλά δημόσια κτήρια με την διάρθρωση αυτή διαμορφώνονται με διάφορες προσθήκες (πλαϊνή είσοδος), φωταγωγοί, αυξημένος κτηριακός όγκος, μειωμένος ακάλυπτος χώρος, αλλαγή σε οικοδομικά και μορφολογικά στοιχεία.

Από το 1885 έως την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα συντελούνται σταδιακά αλλαγές στην αισθητική αντίληψη της αστικής αρχιτεκτονικής. Υποδηλώνεται ένας έντονος κατακορυφισμός που τονίζονται τα καθ' ύψος στοιχεία της όψης. Καταργείται δηλαδή η οπτική του κεντρικού τμήματος και τα πλαϊνά στοιχεία. Έτσι δημιουργούνται πιο σύνθετα οικοδομήματα οι πολυκατοικίες, εκτός από τα δώροφα, τριώροφα κτίσματα και τις μονοκατοικίες. Στα οικοδομήματα αυτά δημιουργούνται νέα μορφολογικά στοιχεία εσωτερικά και εξωτερικά όπως μεγάλο κεντρικό χολ, κλιμακοστάσιο, φωταγωγοί και βοηθητικοί χώροι. Ο διάκοσμος των όψεων και η αισθητική προσαρμόζονται στις στεγαστικές απαιτήσεις της εποχής, με απομάκρυνση από τις αμιγείς κλασικιστικές λύσεις.¹⁶

¹⁵ <https://docplayer.gr/5073802-Neoklasiki-morfologia-kai-vasikes-arhes-domisis.html>

¹⁶ <https://docplayer.gr/5073802-Neoklasiki-morfologia-kai-vasikes-arhes-domisis.html>

Εικόνα 11. Αναπαράσταση σε άλλη εκδοχή νεοκλασικής κατοικίας (πηγή: Μπίρης, 2003)

3.2 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

3.2.1 Τοιχοποιία

Στα περισσότερα παραδοσιακά κτήρια στον ελλαδικό χώρο, η πέτρα χρησιμοποιείται σαν βασικό υλικό εξωτερικών και εσωτερικών τοιχοποιιών. Σε μικρότερη έκταση χρησιμοποιήθηκαν οι πλίνθοι (ωμοί ή οπτόπλινθοι) ενώ υλικά από ξύλο και σοβά (τσατμάδες) χρησιμοποιήθηκαν ως ελαφρότερη στην τοιχοποιία κτηρίων και ως εσωτερικά χωρίσματα. Συνήθως γίνεται συνδυασμός διαφόρων υλικών στην διαμόρφωση της τοιχοποιίας (νεοκλασικές κατοικίες).

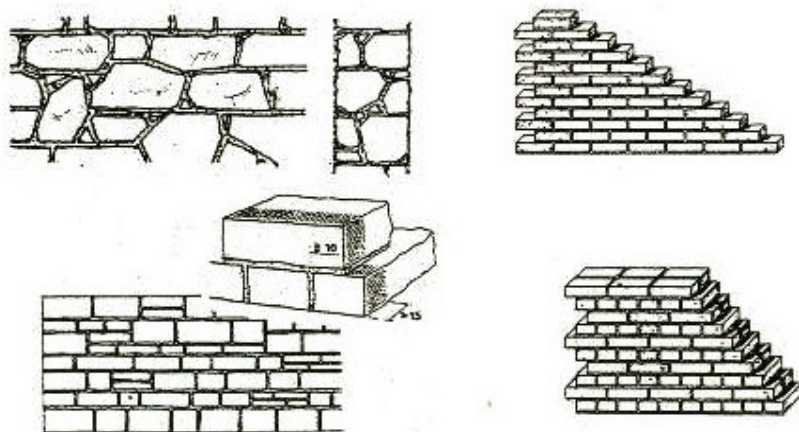
Εικόνα 12. Τραβηχτά επιχρίσματα
(πηγή: <https://www.decobook.gr/design-history/travixta-epixrismata>)

Στις αμιγές τοιχοποιίες από πέτρα τις κατατάσσουμε ανάλογα:

- A) Με το είδος του βασικού υλικού κατασκευής
- B) Με το χρησιμοποιούμενο συνδετικό κονίαμα

Γ) Με τα επιχρίσματα ή την τελική επεξεργασία των επιφανειών με άλλους τρόπους όπως αρμολογήματα, ασβετοστρώματα κ.λπ.

Ειδικότερα οι πέτρες στις τοιχοποιίες είναι ακανόνιστες (αργολιθοδομές) έως ορθογωνικά λαξευμένες (λαξευτές τοιχοποιίες) ενώ εμφανίζονται και όλες οι ενδιάμεσες κατηγορίες (ημιλαξευτές λιθοδομές). Συνηθισμένη είναι επίσης η ταυτόχρονη χρήση άμορφου και λαξευμένου υλικού σε τμήματα τοιχοποιίας (λαξευτές πέτρες στις γωνίες και στα ανοίγματα) και άμορφες στον πυρήνα της λιθοδομής. Το υλικό της πέτρας είναι συνήθως ασβεστολιθικό ή σχιστολιθικό και σπανιότερα αμμολιθικό ή γρανιτικό.¹⁷

Εικόνα 13. Είδη λιθοδομής

(πηγή:<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/44/mode/2up>)

Τα συνδετικά κονιάματα στην τοιχοποιία είναι κατά κανόνα φτωχά και αποτελούνται από χώμα ή φυσική άμμο (ποταμίσια) με λίγο ασβέστη και άχυρο ενώ η χρήση ισχυρών υδραυλικών κονιαμάτων (κουρασάνι, πορσελάνη ή θηραϊκή γη) χρησιμοποιείται σε ειδικές περιπτώσεις όπως θόλοι, δεξαμενές και θεμέλια.

Το κονίαμα που χρησιμοποιείται για αρμολογήματα και επιχρίσματα είναι περισσότερο ενισχυμένο με ασβέστη από το συνδετικό κονίαμα της λιθοδομής και γίνεται σε επάλληλες στρώσεις. Σε ορισμένους τύπους νεοκλασικών κτηρίων συναντάμε επιχρίσματα εξαιρετικής ποιότητας και τεχνικής.

3.2.2 ΘΕΜΕΛΙΑ

Τα είδη των θεμελίων που συναντάμε στις νεοκλασικές κατοικίες είναι κυρίως θεμέλια έδρασης και κάποιες φορές πάσσαλοι από ξύλο. Τα θεμέλια έδρασης διακρίνονται σε αυτά «κάθονται» κατευθείαν στο έδαφος (επιφανειακά) και σε

¹⁷ <https://docplayer.gr/2757493-Neoklasiki-arhitektoniki-stin-ellada-vasiki-typologia-morfologia-kai-kataskeyastikes-logikes.html>

εκείνα που τοποθετούνται σε όρυγμα προκειμένου το έδαφος να γίνει σταθερό (συμπαγές χωρίς φυτικές προσμίξεις).

Χαρακτηριστικό των θεμελίων είναι ογκωδέστερες κατασκευές να βρίσκονται στα θεμέλια διότι καθώς τα φορτία αυξάνονται από πάνω προς τα κάτω, αυξάνεται αντίστοιχα και το πάχος του τοίχου (διατομή).

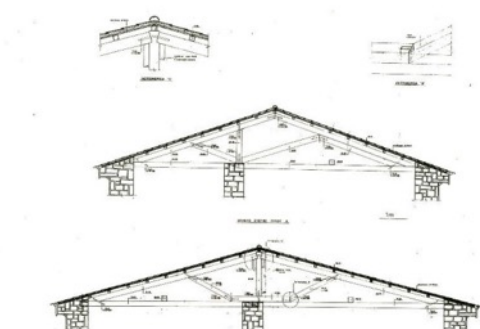
Διακρίνουμε:

α) Θεμέλια από αργολιθοδομή, δηλαδή, θεμέλιο από αργούς λίθους χωρίς συνδετικό κονίαμα, σε μερικές περιπτώσεις χρησιμοποιούνται ογκόλιθοι όπου η όλοι κατασκευή παίρνει μεγάλο όγκο με σκοπό το βάρος (κατακόρυφη συνιστώσα) να εξασφαλίσει τη ασφαλή έδραση.

β) Θεμέλια από λιθοδομή. Κατασκευή θεμελίου με λιθοσώματα και κονίαμα. Στην περίπτωση αυτή διακρίνουμε τα θεμέλια από την ποιότητα του συνδετικού υλικού (κονιάματος) που μπορεί να είναι υδραυλικό (χρήση ασβέστη, θηραϊκή γη, πορσελάνη) ή όχι (λάσπη).

3.2.3 ΣΤΕΓΗ – ΟΡΟΦΗ

Η στέγη είναι από τα πιο ευάλωτα δομικά στοιχεία ενός κτιρίου. Η διαμόρφωση της γίνεται από ξύλο λόγω τον εξαιρετικών αντοχών του. Αποτελεί τις πιο πολύπλοκες ξύλινες κατασκευές. Η στέψη του κτιρίου γίνεται με τετάρειχτες ξύλινες στέγες με δυο ζευκτά. Η επίστρωση των ζευκτών γίνεται με το πέτσωμα (σανίδες) και καλύπτεται συνήθως με βυζαντινά κεραμίδια όπου χρησιμοποιείται λάσπη για την στερέωση τους.¹⁸

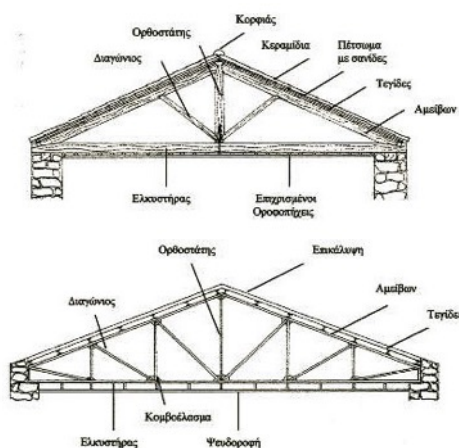

Εικόνα 14. τρόπος κατασκευής των στεγών

(πηγή:<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/790/mode/2up>)

¹⁸ <https://docplayer.gr/2757493-Neoklasiki-arhitektoniki-stin-ellada-vasiki-typologia-morfologia-kai-kataskeyastikes-logikes.html>

Η λειτουργία του ζευκτού χρησιμεύει στην αποφυγή της μεταφοράς πλάγιων φορτίων από την στέγη στους τοίχους. Με τον τρόπο αυτό η στέγη συνδέει τους τοίχους μεταξύ τους προσδίδοντας ακαμψία στην συνολική κατασκευή. Το ζευκτό περιλαμβάνει δυο αμείβοντες (τα κεκλιμένα στοιχεία) και ένα οριζόντιο ελκυστήρα που απορροφά τις δυνάμεις από τους αμείβοντες έτσι ώστε να δημιουργεί ένα τρίγωνο που παρέχει συνολικά ακαμψία στο τρίγωνο.

Εικόνα 15. Τα στοιχεία των στεγών

(πηγή: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/40/mode/2up>)

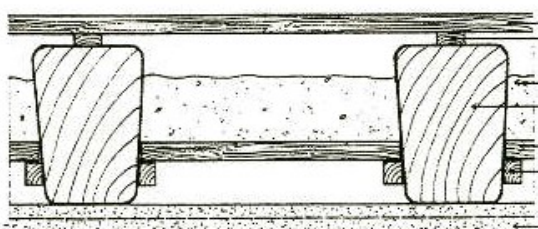
Στο ζευκτό μπαίνουν και άλλα στοιχεία ενίσχυσης οριζόντια και διαγώνια δημιουργώντας ακόμα μικρότερους τριγωνισμούς που συμβάλουν στην ισορροπία της στέγης. Υπάρχουν τρία είδη ζευκτών: α) τα ξύλινα ζευκτά (από ξύλο δρυ) που είναι πολύ καλής ποιότητας, καθώς επίσης είναι πιο εύχρηστα και οικονομικά, β) μεταλλικά ζευκτά είναι καταλληλότερα για μεγαλύτερα ανοίγματα γιατί προσφέρουν μεγαλύτερη σταθερότητα και γ) μικτά ζευκτά τα οποία είναι κατάλληλα για τα μεσαία ανοίγματα γιατί είναι ελαφριά και δεν απαιτούνται ειδικοί εργάτες για την τοποθέτησή τους.¹⁹

3.2.4 ΔΑΠΕΔΑ

Τα δάπεδα ήταν κατασκευασμένα από ξύλο. Στα περισσότερα σπίτια η κατασκευή των πατωμάτων ήταν περίπου ίδια. Τοποθετούνταν δοκάρια από πελεκητή ξυλεία

¹⁹ <https://docplayer.gr/2757493-Neoklasiki-arhitektoniki-stin-ellada-vasiki-typologia-morfologia-kai-kataskeyastikes-logikes.html>

ελάτου σε αποστάσεις περίπου 45-55cm. Στα κενά διαστήματα κατασκεύαζαν το λεγόμενο «ψευδοπάτωμα» ένα κενό που γεμίζονταν συνήθως με χώμα κατασκευάζοντας έτσι μια στοιχειώδεις μόνωση. Πάνω στην επιφάνεια των δοκαριών καρφώνονταν οι σανίδες του πατώματος (ή τάβλες) ενώ στην κάτω επιφάνεια πήχεις και πάνω από αυτούς κάθετα η οροφή (μπαγδατόπηχεις). Στο κενό μεταξύ των οροφών 1–1.5 cm γεμίζονταν με κονίαμα πλούσιο σε ασβέστη αναμεμιγμένο με κασιότριά. Για να διαμορφωθεί τέλεια επίπεδη επιφάνεια γινόταν επίστρωση με λεπτότερη αμμοκονία και τέλος η άριστης ποιότητας «πατητή» μαρμαροκονία. Αυτή γινόταν με μεγάλη επιμονή για να μην υπάρχουν σκασίματα (ο ασβέστης έπρεπε να είναι εντελώς σβησμένος και η επιφάνεια να είναι λεία). Στη συνέχεια ακολουθούσαν οι υδροχρωματισμοί και η καλλιτεχνική εργασία.

Εικόνα 16. Απεικόνιση πατώματος σε νεοκλασική κατοικία

(πηγή: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/42/mode/2up>)

3.2.5 ΘΟΛΟΙ

Οι θόλοι αποτελούνταν από τούβλα που τοποθετούνταν όρθια ή πλαγιαστά με τρόπο ώστε τα ακραία να στηρίζονται στα μεταλλικά δοκάρια διατομής διπλού T που δημιουργούσαν παράλληλη διάταξη σε μικρές αποστάσεις. Το κτίσιμο γινόταν σε καλούπια με άφθονο και ισχυρό συνδετικό κονίαμα. Σε κάποιες περιπτώσεις τοποθετούσαν τα δοκάρια σε μικρότερες αποστάσεις και τα γεφύρωναν με στερεές σχιστόπλακες πάνω από τις οποίες γέμιζαν το υπόλοιπο καινό των δοκαριών με κονίαμα. Η κατασκευή αυτή είχε σαν αποτέλεσμα το κτίσμα (ο θόλος) να είναι συμπαγής και σταθερός.

3.2.6 ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Αρχικά τα παράθυρα γινόταν με λεπτά σανίδια, αργότερα όμως διαμορφώνεται το «τραβηχτό» κονίαμα. Το πρώιμο παράθυρο ήταν εξ' ολοκλήρου ξύλινο και αντικατέστησε αυτό που υπήρχε, με απλά καρφωτά σκούρα. Άλλα είδη παραθύρου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα ήταν αυτά που είχαν εξωτερικά τζαμιλίκια και εσωτερικά ταμπλαδοτά σκούρα. Το Γερμανικό παράθυρο (πρώιμο παράθυρο) είχε για σκούρα δυο φύλλα με μορφή τελάρων όπου φαίνονταν οι περσίδες (γρίλιες). Πολλές φορές υπήρχε κινητό τελάρο με γρίλιες στο μισό των φύλλων. Επίσης οι γρίλιες των φύλλων

μπορούσαν να κινηθούν γύρω από έναν διαμήκη άξονα πιασμένες όλες μαζί σε μία βέργα (χερούλι). Τα κινητά τελάρα (τεπένγκια) και οι τρεφόμενες γρίλιες ρύθμιζαν τον φωτισμό το εσωτερικό του δωματίου χωρίς να είναι απαραίτητο το άνοιγμα των σκούρων (πατζούρια).

Εικόνα 17. παράθυρο με στοιχεία διακόσμησης

(πηγή:<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1468/mode/2up>)

Το Γερμανικό παράθυρο επειδή αποδείχθηκε προβληματικό (η ξύλινη κατασκευή του προκαλούσε γρήγορη φθορά) αντικαταστάθηκε με το Γαλλικό παράθυρο το οποίο ήταν καλύτερα προφυλαγμένο (στην εσωτερική πλευρά του ανοίγματος). Τα πατζούρια του περιείχαν δυο ή περισσότερα στενά κάθετα φύλλα με αποτέλεσμα να διπλώνουνε στο άνοιγμα και να προστατεύονται από τους λαμπάδες και το πρέκι του παραθύρου.²⁰

3.2.7 ΠΟΡΤΕΣ

Α) εσωτερικές πόρτες:

Για τις εσωτερικές πόρτες των δωματίων χρησιμοποιούσαν την λευκή ξυλεία τόσο για τις κάσες και τα περβάζια όσο και για τα φύλλα. Τα φύλλα ήταν «περαστά» δηλαδή με λεπτά σανίδια περασμένα σε -γκινισιές – στα ξύλα ενός σκελετού.

²⁰ <https://docplayer.gr/2757493-Neoklasiki-arhitektoniki-stin-ellada-vasiki-typologia-morfologia-kai-kataskeyastikes-logikes.html>

Εικόνα 18. Εσωτερικό πόρτας (είσοδος)

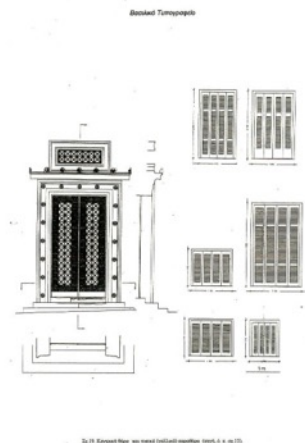
(πηγή:<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1382/mode/2up>)

Αυτός ο σκελετός σχημάτιζε μαζί με τα γεμίματα (τους ταμπλάδες) μια επαναλαμβανόμενη μορφή: ανά δύο ορθογώνιοι ταμπλάδες σε κατακόρυφη θέση στο πάνω και κάτω μέρος του φύλλου που χωρίζονταν με έναν οριζόντιο. Έτσι το φύλλο αποτελούνταν από δυο κατακόρυφα πλαϊνά και ένα διακοπτόμενο καθώς και τέσσερις τραβέρσες στο πλάτος του φύλλου.

Β) Εξωτερικές πόρτες:

Οι εξώθυρες αποτελούσαν τμήμα της μορφολογικής συγκρότησης των προσόψεων. Ήταν κατά κανόνα δίφυλλες και «περαστές» με σκελετό και ενδιάμεσους ταμπλάδες. Κατασκευάζονται από ξύλο ανώτερης ποιότητας από εκείνη των υπόλοιπων κουφωμάτων με δομή στιβαρή για την προστασία του κτηρίου και των ενοίκων. Το πάνω μέρος του ανοίγματος της θύρας χωρίζονταν με μια οριζόντια δοκό (μεσοκάσι). Ένας φεγγίτης με εξωτερική σιδεριά περιείχε ένα εσωτερικό σταθερό τζάμι. Τα φύλλα της θύρας είχαν ισχυρό σκελετό και οριζόντιες τραβέρσες και δυο ταμπλάδες στην κάτω πλευρά. Από αυτούς ο ανώτερος ήταν οριζόντιος ενώ ο κατώτερος κατακόρυφος. Στην κατώτερη τραβέρσα τοποθετούσαν μια ενισχυτική σανίδα την κόντρα μπάζα.²¹

²¹ <https://docplayer.gr/2757493-Neoklasiki-arhitektoniki-stin-ellada-vasiki-typologia-morfologia-kai-kataskeyastikes-logikes.html>

Εικόνα 19. Πόρτα νεοκλασικού σπιτιού και σχεδιαστική αναπαράσταση (σε άλλη εκδοχή σε διαφορετικό κτήριο) (πηγή: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/554/mode/2up>)

3.2.8 ΜΠΑΛΚΟΝΙΑ

Τα μπαλκόνια τοποθετημένα αρμονικά και με οικονομία είναι συνήθως ορθογώνια στην όψη τους. Συνήθως τοποθετούνται με μικρή έκταση στα δυο άκρα με μορφή άλλοτε κυκλική και άλλοτε τετράγωνη με λειτουργική σημασία ώστε να ανοιγοκλείνουν εύκολα τα εξωτερικά φύλλα της πόρτας. Μορφολογικά συναντάμε και μικρότερα μπαλκόνια σε σχήμα στέμματος. Αυτό που αποκτά ενδιαφέρον στην μορφολογική διαφοροποίηση είναι οι κιλλίβαντες των μπαλκονιών τα γνωστά φουρούσια.

Εικόνα 20. Μπαλκόνι σε αστική νεοκλασική κατοικία (πηγή: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/18/mode/2up>)

Στην πρώιμη μορφή των φουρουσιών ανήκουν οι λιτοί μαρμαρίνοι πρόβολοι οι οποίοι ήταν πλευρικά επίπεδοι και είχαν καμπυλόσχημη την κάτω επιφάνεια. Εκτός από μάρμαρο τα φουρούσια ήταν κατασκευασμένα και από ξύλο και ο ρόλος τους ήταν διττός, όχι μόνο διακοσμητικός αλλά πρόσφεραν στήριξη και σταθερότητα στο μπαλκόνι. Η ποικιλία τους είναι μεγάλη ως προς τα υλικά κατασκευής και διακόσμηση τους. Αρχικά ήταν ξύλινα και πολλά μαρμαρίνα πρώιμα φουρούσια μιμούνται τις παλαιότερες ξύλινες κατασκευές, συνήθως τα φουρούσια ήταν τελείως

απλά με λεπτές μαρμάρινες, (αργότερα ανάγλυφες) πλάκες χωρίς διάκοσμο. Οι μπαλκονοποδιές στην πρώιμη περίοδο δεν έχουν ιδιαίτερο πλούσιο διάκοσμο, τις περισσότερες φορές είναι εντελώς απλές και σπάνια έχουν φαντώματα λιτά ή με απλή διακόσμηση. Προς το τέλος 19^{ου} και αρχές του 20^{ου} αιώνα μεταφέρονται έτοιμα περίτεχνα φουρούσια που τοποθετούνταν σε όλο το πάχος του φέροντος τοίχου καθώς και μαρμάρινες πλάκες των μπαλκονιών, τα μαρμάρινα τμήματα των παραστάδων, οι σιδεριές των κιγκλιδωμάτων και πλήθος άλλων στοιχείων.

Εικόνα 21. Μπαλκόνι κατοικίας με στοιχεία διακόσμησης

(πηγή:<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1382/mode/2up>)

Τα κάγκελα (κιγκλιδώματα) στα πρώιμα στάδια είναι ξύλινα και μεταγενέστερα σιδερένια. Ο σίδηρος δεν ήταν από τα υλικά που χρησιμοποιούνταν πολύ, γιατί εισάγονταν από το εξωτερικό και είχε υψηλό κόστος. Τα κιγκλιδώματα τόσο αισθητικό, όσο και προστατευτικό αποτέλεσμα.²²

3.2.9 ΚΕΡΑΜΙΔΙΑ-ΚΕΡΑΜΟΙ

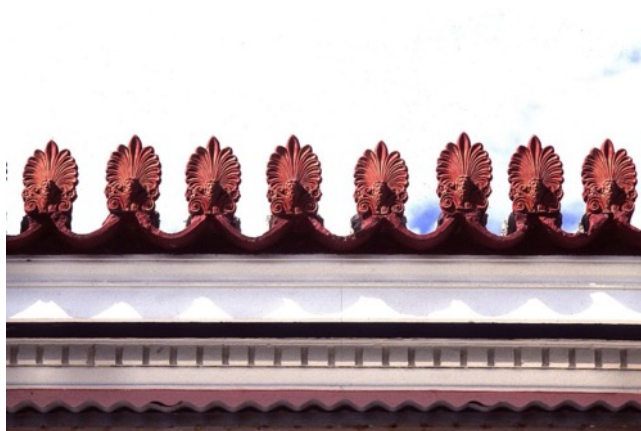
Οι κέραμοι ως προς την μορφή τους διακρίνονταν σε τρεις κατηγορίες: α) τους επίπεδους, β) τους κοίλους και γ) της διπλής καμπυλότητας.

α) Οι επίπεδοι κέραμοι είτε τοποθετούνταν σαν πλάκες και συγκρατούνταν στις στέγες από αγκιστροειδή σύρματα, είτε είχαν στην άκρη τους μια προεξοχή για να συνδέονται μεταξύ τους και να καλύπτονται οι αρμοί με πολλές πλάκες μαζί σαν ένα σχήμα.

β) Οι κοίλοι, επειδή δεν στερεώνονταν στις στέγες με κάποιο υλικό έπρεπε να είναι οριζόντιες για να μην ολισθαίνουν. Αυτό το είδος χρησιμοποιείται κυρίως στην Ελλάδα γιατί οι κλιματολογικές συνθήκες επιτρέπουν μικρές κλίσεις στις στέγες.

²² <https://docplayer.gr/2757493-Neoklasiki-arhitektoniki-stin-ellada-vasiki-typologia-morfologia-kai-kataskeyastikes-logikes.html>

γ) Οι διπλής καμπυλότητας κατασκευάζονται εύκολα, έχουν όλα τα προτερήματα των επιπέδων κεράμων αλλά δεν είναι αισθητικά ωραίοι. Επίσης διαθέτουν ένα πολύ μικρό μαστό που εμποδίζει την ολίσθηση τους.²³

Εικόνα 22. Ακροκέραμα (διακοσμητικό στοιχείο των σκεπών)
(πηγή: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/18/mode/2up>)

3.3 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΠΛΑΣΤΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ

Όπως αναφέραμε η κατώτερη ζώνη του κτιρίου χρησίμευε ως αυτοτελές βάθρο για την έδραση του υπερκείμενου ρυθμού. Έπρεπε λοιπόν και αυτή να οργανώνεται με τα καθιερωμένα στοιχεία ενός ρυθμολογημένου αρχιτεκτονικού μέλους. Δηλαδή να έχει την δική της βάση, τον κυρίως κορμό και την στέψη της. Η βάση όπως είδαμε έφτανε μέχρι το ύψος του δαπέδου του υπερυψωμένου ισογείου και χωριζόταν από το υπερκείμενο «κορμό» με ταινία μικρής προεξοχής (συνήθως από λαξευμένο μάρμαρο). Ο κύριος κορμός του βάθρου που αντιστοιχούσε σε όλο το ύψος του πρώτου ορόφου κατέληγε σε γείσο (κορωνίδα). Το γείσο είχε μέτωπο 5-8 cm περίπου που προς τα πάνω τονιζόταν με μικρό κυμάτιο. Τέλος, σε όλο το μήκος του έτρεχε μια συνεχείς ταινία (ζωφόρος) η οποία οριζόνταν από λέςβιο κυμάτιο. Τα στοιχεία αυτά ήταν κατασκευασμένα από «τραβηχτά κονιάματα». Σε όψιμα παραδείγματα όπου τονίζονταν ο πλαστικός διάκοσμος στην επίστεψη της κατώτερης ζώνης του κτιρίου παρατηρείται θριγκός, δηλαδή συνδυασμός επιστύλιου και ζωφόρου.²⁴

²³ Πτυχιακή εργασία «Η νεοκλασική αρχιτεκτονική των κατοικιών της Ερμούπολης Σύρου-Τύποι κατοικιών-Τρόποι κατασκευής-Εξέλιξε μορφολογικών στοιχείων»
Σαιτ: <https://docplayer.gr/2757493-Neoklasiki-arhitektoniki-stin-ellada-vasiki-typologia-morfologia-kai-kataskeyastikes-logikes.html>

²⁴ Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925 Μάνος Μπίρης εκδοτικός οίκος μέλισσα

Εικόνα 23. Εξωτερικός πλαστικός διάκοσμος νεοκλασικών κτηρίων

(πηγή: <https://www.openhouseathens.gr/portfolio-item/mouseio-mpenaki-kentriko>)

Η κύρια ρυθμολογική διακόσμηση αναπτυσσόταν κατά κανόνα στον ανώτερο όροφο. Η συνηθισμένη εφαρμογή του ρυθμού γινόταν με την χρήση παραστάδων, ο κορμός των οποίων προεξείχε από τον τοίχο. Πάνω από τις παραστάδες υπήρχε ο θριγκός που κατέληγε στο κύριο γείσο που οριοθετούσε την επίστεψη του κτηρίου. Είδη παραστάδων ήταν Ιωνικές, Δωρικές και Κορινθιακές. Στα σπίτια της Οθωνικής περιόδου η προεξοχή των γείσων ήταν πολύ μικρή οι παραστάδες ήταν σπάνιες και όταν υπήρχαν έφεραν το απλούστερο επίκρανο (δηλαδή άβακα με το κυμάτιο στην βάση του). Το κυμάτιο σε αυτές τις παραστάδες ήταν Ιωνικό και σπανιότερα Δωρικό.

Πάνω στη συνεχή ζώνη της ζωφόρου έπεφτε η σκιά του κύριο γείσου το οποίο προεξείχε και οριοθετούσε την επίστεψη του κτηρίου. Το γείσο ήταν εφοδιασμένο με σταγόνα και είχε στην βάση του μεγάλο λέσβιο κυμάτιο (αργότερα στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα έρχονται να προστεθούν σε αυτό οι γνωστοί «γεισίποδες»). Ήταν πήλινοι σε πρότυπα που είχε διαδώσει ο Tsiller.

Στην περίπτωση που υπήρχε κεντρικό αέτωμα απαραίτητη ήταν η σίμη. Σε πολλές περιπτώσεις αυτή έχει αντικατασταθεί σε όλο το μήκος της από κεραμικά στοιχεία διακοσμημένα με ελικοειδείς βλαστούς, με ακραία ανθέμια στις δυο γωνίες, ενώ στην κορυφή δέσποζε το μεγαλύτερο (κορυφαίο) με αμφίπλευρη πλαστική παράσταση. Αλλά και τα οριζόντια γείσα στεφανώνονταν με σειρά ακροκεράμων στερεωμένα με την επίπεδη βάση τους πάνω σε παχύ στρώμα κονιάματος.²⁵

²⁵ Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925 Μάνος Μπίρης εκδοτικός οίκος μέλισσα

Εικόνα 24. Στοιχεία εξωτερικού διακόσμου

(πηγή: <https://www.prospelasi.gr/nomismatiko-moyseio-i-prospelasi-sto-megaro-tis-troias-ilioy-melathron/>)

Όλα τα ανοίγματα (π. χ. παράθυρα) είχαν στην στέψη τους οριζόντια γείσα ή και πλήρη αετώματα. Δεν ήταν σπάνιο το φαινόμενο να παρεμβάλλονταν μεταξύ των πλαισίων και των γείσων, ζωφόροι (φρίζες).

Όσον αφορά το τοξωτά ανοίγματα προσάρμοζαν το κούφωμα του τοξωτού υπέρθυρου (τύπος της αθηναϊκής εξώθυρας). Η δυναμική μορφή του τόξου συνέβαλε σε μια πιο πλαστική έκφραση της Ελληνικής ρυθμολογίας, διότι το τόξο συνδυαστικέ είτε με την κυφωτική τοιχοδομία, είτε εμπλουτίστηκε με διακοσμητικούς κίονες, καρυάτιδες κ.λπ. που τοποθετούνταν πάνω σε βάθρα. Στην περίοδο 1890 χρησιμοποιήθηκε για καθαρά πρακτικούς λόγους το ευθύγραμμο υπέρθυρο το οποίο αποτελούσε ευκολότερη κατασκευή, ενώ χρησιμοποιούνταν ευρέως η σιδηροδοκός με διατομή διπλού T. Στην περίπτωση αυτή υπήρχε διαμόρφωση του συνεχούς θριγκού πάνω σε πεσσούς.

Ο τύπος της Αθηναϊκής εξώθυρας αποτελούσε μια ιδιόρρυθμη και συγχρόνως αυτοδύναμη μορφολογική ενότητα. Στην Οθωνική περίοδο το τοξωτό υπέρθυρο φαίνεται να είναι αρκετά διαδεδομένο γεγονός που είναι σχετικό με τις έντονες αναγεννησιακές επιρροές στον πρωιμότερο Ελληνικό νεοκλασικισμό. Τελικά, επικράτησε η τάση όπου όλα τα στοιχεία των θυρόφυλλων (ορθοστάτες, τραβέρσες, ταμπλάδες) ήταν φορτωμένα με διακομίσεις (κορνίζες, σκαλίσματα, φρίζες και γείσα) τα οποία στοιχεία απέδιδαν στυλιστικά το πνεύμα της εποχής και την υψηλή αξία της διακοσμητικής τεχνικής.²⁶

²⁶ Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925 Μάνος Μπίρης εκδοτικός οίκος μέλισσα

Ο διάκοσμος των παραθύρων παρουσίαζε ποικιλομορφία ως προς τα θυρώματα, το κυμάτιο, τις παραστάδες και τα γείσα. Στην περίοδο της ακμής η πλαστική συγκρότηση του παραθύρου εδράζεται οπτικά στο υποκείμενο διαχωριστικό γείσο όπου παρεμβάλλονταν ένα είδος βάθρου μεταξύ ποδιάς και γείσου. Κάτω από την ποδιά του παραθύρου συνήθως υπήρχαν διακοσμήσεις με γεωμετρικά σχήματα και διάφορα άλλα μοτίβα ή σειρές από πήλινους κιονίσκους (ξευδοστηθαίο με μπαλαούρες).

Εικόνα 25. διαφορετικοί διάκοσμοι παραθύρων και άλλων στοιχείων πλαστικού διακόσμου)

Στην όψιμη περίοδο εμφανίστηκαν τα τυποποιημένα μικρά φουρούσια (κιλλίβαντες των μπαλκονιών) συνήθως πήλινα που προστέθηκαν κάτω από τα γείσα των μπαλκονιών. Για να υπάρξει ισορροπία αισθητική στο σύνολο προστέθηκε στο πλάι μια επιπλέον κατακόρυφη ζώνη ίση με το πάχος των φουρουσιών. Στην πρώιμη μορφή των φουρουσιών ανήκουν η λιτή μαρμάρινη προβολή οι οποία ήταν πλευρικά επίπεδη και είχε καμπυλόσχημη την κάτω επιφάνεια. Υπήρχαν διακριτές διακοσμήσεις με του έλικες που αποτελούσαν ένα εγγεγραμμένο σχήμα. Διάφοροι σχεδιασμοί διακόσμησης παρατηρούνται και προσδίδουν πλαστικότητα όπως έλικας στην βάση του προβόλου, πλοχομοί και άνθη, φύλλα ακάνθου κ.λπ. Σε άλλες μορφές φουρουσιών διακρίνετε η ποιότητα του γλυπτού διακόσμου με την χάραξη πλευρικών ελίκων, με φύλλο άκανθα στην βάση του, τους μίσκους και τα άνθη κρίνου που προέρχονται από την μασχάλη του μεγάλου έλικα. Σταδιακά στην όψιμη περίοδο οι παραπάνω διακόσμηση αποδυναμώνεται με τελική απόδοση ενός πλαστικού άτονου ελλειπτικού έλικα, ο οποίος στην τρίτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα καταργείται.

27

²⁷ Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925 Μάνος Μπίρης εκδοτικός οίκος μέλισσα

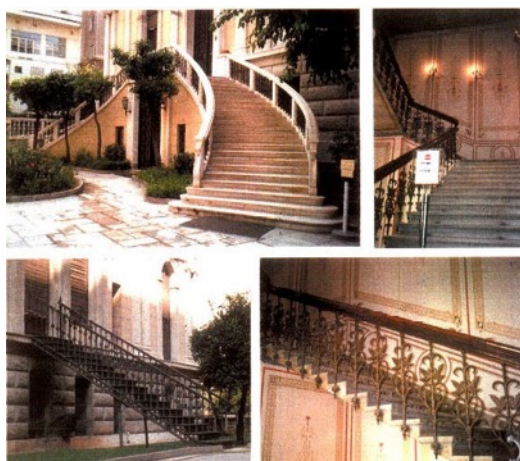

Εικόνα 26. Διακοσμημένα φουρούσια με την μορφή λιονταριού
(πηγή: <https://www.arcadiaportal.gr/news/ta-fourousia-antexoun-sto-xrono-photos>)

Ενδεικτική επίσης της εξελικτικής διαδικασίας στην μορφή των επιμέρους στοιχείων ήταν οι εφαρμοσμένοι τύποι των στηθαίων ή κιγκλιδωμάτων στους εξώστες. Αν και δεν συναντάμε συχνά τα στοιχεία αυτά σε μάρμαρο ωστόσο υπήρξαν ορισμένα πραγματικά αριστουργήματα του είδους: περίτεχνα μαρμάρινα στηθαία που περιείχαν διακοσμητικά θέματα – κυρίως φυτικά (άνθη και φύλλα) με έντονη πλαστικότητα.

Σε ένα μέσο αστικό σπίτι χρησιμοποιούνταν το ελαφρύ και απλό μεταλλικό κιγκλίδωμα. Από την Οθωνική περίοδο έως την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες αυτού του είδους: η πρώτη (φτηνός τύπος) που αποτελείται από βεργία με γεωμετρικά σχήματα γραμμικά ή με συνδυασμό τμημάτων κύκλου. Τα βεργία ήταν σφυρήλατα και ορθογώνιας διατομής. Αργότερα χρησιμοποιήθηκαν χυτοσίδερα κιγκλιδώματα που είχαν λεπτά διακοσμητικά μοτίβα. Το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα έχουν την λεπτότητα και την ακρίβεια γραμμικού σχεδίου και τα βεργία κάμπτονται σε μεγάλους ή μικρού έλικες, ενώ στα μεταξύ τους κενά διαστήματα παρατηρούνται μίσχοι στολισμένοι με άνθη ή ρόδακες.²⁸

²⁸ Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925 Μάνος Μπίρης εκδοτικός οίκος μέλισσα

Εικόνα 27. Σκάλες και κιγκλιδώματα (εσωτερικά και εξωτερικά)

(πηγή: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1382/mode/2up>)

Τέλος, οι ορθοστάτες ήταν πάντα από χυτοσίδηρο, ενώ η βάση τους πακτώνονταν στο πάχος της μαρμάρινης πλάκας. Αυτοί είχαν παραστάσεις που ήταν δανεισμένες από την φύση, την μυθολογία και από θέματα της αρχαίας Ελληνικής τέχνης (ανθέμια, μίσχοι και βότρες, κύκνοι, γρίπες κ.λπ.).

3.4 Εσωτερικός πλαστικός διάκοσμος

Τα νεοκλασικά κτήρια της Αθήνας ως προς τον εσωτερικό διάκοσμο, εκτός των τοιχογραφιών, οροφολογιών, ζωγραφικών συνθέσεων, βασίζονταν και σε άλλα είδη διακόσμησης της εποχής όπως: μαρμάρινοι κίονες, εξαίσια μωσαϊκά, παραστάδες, ζωφόροι, δάπεδα ξύλινα ή ψηφιδωτά. Συνήθως, ο διακοσμητικός αυτός πλούτος εμφανιζόταν κυρίως σε δημόσια κτήρια, ιδιωτικά μέγαρα και επαύλεις. Στα δημόσια κτήρια συναντάμε γενικότερα πλούσιο γλυπτό διάκοσμο (μαρμάρινα αγάλματα) από έμπειρους τεχνικές γύψου. Στην σημερινή βουλή υπάρχουν πλείστα γλυπτά στοιχεία, μαρμάρινα επίκρανα παραστάδων με φυτικό διάκοσμο, διαζώματα και γρυπίδες φατνωμάτων διακοσμούν εσωτερικούς χώρους. Σημαντικά στοιχεία εσωτερικού διακόσμου είναι: πλαισίωση των θυρών και των παραθύρων από μαρμάρινες παραστάδες με επιστύλιο, ζωφόρο και γείσο, ενώ σε κάποια δώματα διακρίνονται Ιωνικοί κίονες ή ογκώδες πεσσοί που υποβασάζουν την οροφή.²⁹

²⁹ Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925 Μάνος Μπίρης εκδοτικός οίκος μέλισσα

Εικόνα 28. Εσωτερικός διάκοσμος νεοκλασικής κατοικίας

(πηγή: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/516/mode/2up>)

Σε κάποια άλλα νεοκλασικά κτήρια το κλιμακοστάσιο αποτελείται από φαρδιές μαρμάρινες σκάλες με εντυπωσιακά κιγκλιδώματα με συνθέσεις (γρίπες και βλαστόσπειρες) όπως το Ιλίου Μέλαθρον. Άλλου είδους κλιμακοστάσια που παρατηρούμε κυρίως σε δημόσια κτήρια είναι κλίμακες με στηθαία από χυτοσίδηρο κιγκλίδωμα, με ξύλινο (δρύινο συνήθως) χειρολιστήρα.

Όσον αφορά τα δάπεδα, ανάλογα με το υλικό κατασκευής τους, διακρίνονται σε:

- ξύλινα με ωραίο σανίδωμα (παρκέ) όπως σε κάποια δωμάτια του ανακτόρου του Όθωνα
- με μαρμάρινη επίστρωση και με σχέδια σε διάφορους χρωματισμούς
- μωσαϊκά δάπεδα διακοσμημένα με ψηφιδωτά εξαιρετικής τέχνης και τεχνικής, σε ποικίλους χρωματισμούς και σχέδια
- ιδιαίτερα δάπεδα διακοσμημένα με τη σιλπνή ζωγραφική (απομίμηση μαρμάρου)

Η κατασκευαστές των δαπέδων αυτών είναι εξειδικευμένοι τεχνίτες στη μωσαϊκή, μαρμάρινη και ψηφιδωτή διακόσμηση.³⁰

³⁰ Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925 Μάνος Μπίρης εκδοτικός οίκος Μέλισσα

Εικόνα 29. Εσωτερικός πλαστικός διάκοσμος

(πηγή:<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/516/mode/2up>)

Επίσης, μέρος της εσωτερικής διακόσμησης αποτελούν οι τοιχογραφίες. Πολλές από αυτές ήταν υψηλής ποιότητας τεχνικής και χρωματικής διακόσμησης. Τα θέματά τους ήταν αποτέλεσμα ελεύθερου σχεδιασμού και όχι αντιγραφής ή στένσιλ. Ο σχεδιασμός ήταν απaráμιλλα απλός πράγμα που τα έκανε μοναδικά στο είδος τους. Άλλες φορές χρησιμοποιούσαν καταλόγους με προσχεδιασμένα μοτίβα με οδηγούς, έτσι ώστε να γίνεται αναπαραγωγή επαναλαμβανόμενων σχεδίων. Η τεχνική αυτή δεν υποβάθμιζε το αισθητικό αποτέλεσμα.

Τα θέματα ζωγραφικής δημιουργούνταν στο πάνω μέρος του τοίχου (φρίζα) περιμετρικά του δωματίου καθώς και στο ταβάνι. Τα θέματα αφορούσαν γεωμετρικά και φυτικά μοτίβα σε μια ποικιλία χρωμάτων και σχεδιασμών, από απλές ευθείες, καμπύλες, τεθλασμένες γραμμές, ρόδακες, έλικες και μαιάνδρους.

Εικόνα 30. Εσωτερικός πλαστικός διάκοσμος και ζωγραφική σε κομμάτια της οροφής

(πηγή:<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1386/mode/2up>)

Μια άλλη ιδιαίτερη κατηγορία εσωτερικού διακόσμου, είναι η διακόσμηση των οροφών (οροφोगραφίες). Τα θέματα τους εναλλάσσονται από σχέδια τετράγωνων, ή οκτάγωνων, ή κυλινδρικών φατνωμάτων γύρω από ένα κεντρικό αστέρι, ρόδακα ή άλλο διακοσμητικό μοτίβο μέσα σε ένα έντονο χρωματικό φόντο. Η τεχνική αυτή εφαρμόζονταν με μεγάλη επιδεξιότητα και ακρίβεια έτσι ώστε η σωστή διαβάθμιση της σκιάς να αποδίδει εξαιρετική πλαστικότητα. Το είδος αυτό το συναντάμε και στα κλιμακοστάσια, στις κύριες εισόδους και στις στοές των κτηρίων. Συνηθισμένη διακόσμηση στην οροφή των απλών δωματίων ήταν η κεντρική ροζέτα που περιβάλλεται από λεπτές γιρλάντες με άνθη ή με ελικώδης μίσχους πάντα σε συμμετρία με την κεντρική ροζέτα.

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα στις οροφές των αθηναϊκών κτηρίων η ποιότητα της διακόσμησης υπολείπεται και απομακρύνεται από το κλασικό «πνεύμα», οι καλλιτέχνες αποδίδουν ελεύθερα την θεματολογία. Τα στοιχεία του διακόσμου είναι νατουραλιστικά ή γεωμετρικά ενώ κάποιες φορές αφορούν ένα απλοϊκό αρτ νουβό. Η εξέλιξη των τάσεων αυτών αφορά και την ζωγραφική όπου παριστάνονται πρόσωπα ή τοπία μέσα σε ακανόνιστα πλαίσια.³¹

Από το 1833 ως 1843 εμφανίζονται στην Ελλάδα κορυφαίοι βαυαροί ζωγράφοι (λόγο έλλειψης Ελλήνων καλλιτεχνών) με πείρα στις μνημειακές τοιχογραφίες. Είναι ζωγράφοι που διακοσμούν το Αθηναϊκό ανάκτορο, το Ίλιον Μέλαθρον και άλλα δημόσια κτήρια. Στην αίθουσα των τροπαίων σώζονται οι μοναδικές τοιχογραφίες που αφορούν την Ελληνική επανάσταση. Σε άλλες αίθουσες υπάρχει διάκοσμος με μυθολογικά θέματα (νύμφες, και άλλες ανθρώπινες μορφές), τοιχογραφίες πομπιανής τεχνοτροπίας, καθώς επίσης είχε χρησιμοποιηθεί και ο συνδυασμός των τεχνικών *secco* και *fresco*.

Η παραπάνω τεχνικές *fresco* (νωπογραφία) και *secco* (ξηρογραφία), καθώς και οι συνδυασμοί αυτών είναι οι κυριότεροι μέθοδοι κατασκευής οροφोगραφιών.

Μέθοδος *fresco*: με την μέθοδο αυτή και ενώ το κονίαμα είναι ακόμα νωπό εκτελείται η κυρίως ζωγραφική, το περίγραμμα, το βάθος και το γέμισμα με τέτοιο τρόπο ώστε το χρώμα να διεισδύει και στα βαθύτερα στρώματα του κονιάματος. Ο καλλιτέχνης απαιτείται να διαθέτει ταχύτητα, δεξιότητα και ακρίβεια στον σχεδιασμό και στο πλάσιμο. Οι λεπτομέρειες ζωγραφίζονταν σε στεγνό επίχρισμα κατά διαδοχικά στάδια από το πρόπλασμα μέχρι τις τελικές φωτοσκιάσεις.

Μέθοδος *secco*: στην μέθοδο αυτή που είναι η πιο συνηθισμένη γίνεται ανάμιξη χρωμάτων με το υλικό (καζεΐνη ή οργανικές κόλλες) να στερεοποιεί το ζωγραφικό φλοιό σε μια χημική ένωση με το επίχρισμα και τον δένει με τον τοίχο.

³¹ Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925 Μάνος Μπίρης εκδοτικός οίκος μέλισσα

Επιπλέον, ο συνδυασμός των δυο αυτών τεχνικών συναντάται συχνά³².

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα οι καλλιτέχνες που φιλοτεχνούσαν τις οροφές και τους τοίχους στα νεοκλασικά κτήρια χρησιμοποιούσαν για την διακόσμηση βοηθητικά όργανα σχεδίασης (διαβήτες, χάρακες και μήτρες) με αποτέλεσμα να πετυχαίνουν αρμονία και ισορροπία στον πλαστικό διάκοσμο.

Ωραίες αλληγορικές παραστάσεις στο φόντο των ψεδοπαραθύρων μαρτυρούν επιδράσεις από Ιταλούς καλλιτέχνες. Οι παραστάσεις αυτές είχαν θέματα κυρίως αγγεία με άνθη, ερωτιδείς και αγγέλους, γυναικείες μορφές κ.α. Τα θέματα αυτά αποδίδονταν με σαφήνεια και ζωντάνια.

Στη διακόσμηση των νεοκλασικών κτηρίων στην Αθήνα χρησιμοποιήθηκε ο τρίτος πομποιανός ρυθμός που αποκαλείται διακοσμητικός και αποτελείται από χαρακτηριστικά στοιχεία που ταυτίζονται με τα διακοσμητικά μοτίβα των νεοκλασικών τοιχογραφιών. Στοιχεία τέτοιων διακοσμητικών μοτίβων είναι: κάθε λογής στολίδια, πουλιά, γιρλάντες, θαλασσινά και αγροτικά τοπία, μυθολογικά θέματα και σκηνές από την καθημερινή ζωή σε φόρμα νατουραλιστική. Τα στοιχεία αυτά άλλες φορές προβάλλουν ανάγλυφα και άλλες έχουν την εμφάνιση πινάκων κρεμασμένων στον τοίχο.

Παρόμοια τεχνική παρατηρείτε και στα ταβάνια των νεοκλασικών κτηρίων που τα θέματα τους αφορούν σκηνές από την καθημερινή ζωή και θέματα από την μυθολογία ή αφορούν γεωμετρικά σχήματα (τετράγωνα και ρόμβους) γιρλάντες και ακτινωτά ανθέμια.³³

Τα παραπάνω στοιχεία στις τοιχογραφίες και οροφογραφίες προέρχονται από την κλασική αρχιτεκτονική. Συχνά, χρησιμεύουν ως σημεία μετάβασης από το ένα στοιχείο σύνθεσης στο άλλο και με την ρυθμική επανάληψη του σχήματος τονίζεται η επιφάνεια που διακοσμείται. Οι μορφές των μοτίβων-συνθέσεων έχουν σαφήνεια και ακρίβεια και πολλές φορές δίνουν την εντύπωση της τρίτης διάστασης, τονίζοντας σε βάθος τα επίπεδα.

³² Πτυχιακή Εργασία ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ & ΟΡΟΦΟΓΡΑΦΙΕΣ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ/ Χρήστος Σοφόπουλος

³³ ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ/ ΜΑΝΟΣ Γ. ΜΠΙΡΗΣ

3.5 ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΣΜΟΥ

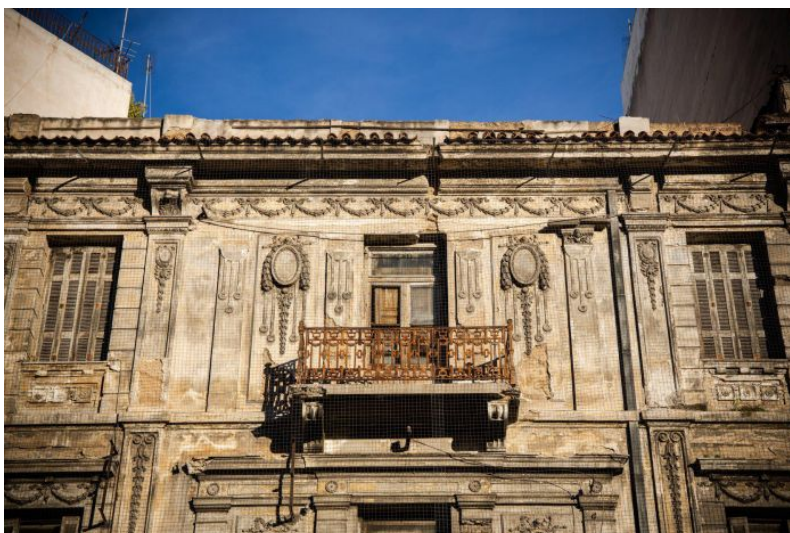
3.5.1 ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΑ

Η τεχνική που ακολουθούσαν οι για την δημιουργία των επιχρισμάτων ήταν³⁴:

1. Αρχικά, λάσπωναν τον τοίχο με ένα μίγμα ασβέστη και χονδρόκοκκης άμμου (την άμμο την έπαιρναν κυρίως από τα ρέματα που βρίσκονταν γύρο από το μέρος που έχτιζαν εκείνη την εποχή)
2. Εν συνεχεία περνούσαν μια στρώση απλού ασβεστοκονιάματος, που είχε σαν σκοπό να επιτεδοποιήσει της επιφάνειας του τοίχου. Για να μπορέσουν να το καταφέρουν αυτό χρησιμοποιούσαν τους οδηγούς και ευθύγραμμους πήχεις. Ακολουθούσαν την ίδια διαδικασία που εφαρμόζουν και σήμερα στις οικοδομικές εργασίες.
3. Ακολουθούσε αργότερα πάνω από την προηγούμενη μια ακόμα στρώση (τελευταία), η οποία ήταν και η πιο λεπτομερής. Είχε πάχος 5 χιλιοστά και αρκετά πλούσια σε ομοιογενή άμμο και περιέχε λιγότερο ασβέστη. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχουν παραμορφώσεις στην επιφάνεια του τοίχου.
4. Έπειτα έπρεπε να τρίψουν με πολύ μεγάλη προσοχή και επιμονή την επιφάνεια με ειδικό ξύλινο τριβείο, για να αποκτήσει τέλεια λείανση.
5. Ακολουθούσε το άσπρισμα των επιφανειών με αραιό γαλάκτωμα ασβέστη και οι τελικοί υδροχρωματισμοί. Στα μεγαλοαστικά σπίτια τα επιχρίσματα των τοίχων γίνονταν με στρώση μαρμαροκονιάματος, σε αναλογία 1/2,5 περίπου. Αυτό το μίγμα αποτελούνταν από λεπτή σκόνη λευκού μαρμάρου και λεπτού σβησμένου ασβέστη άριστης ποιότητας. Το τελικό πάχος ήταν από 3 ως 4 χιλιοστά (mm). Για να μπορέσουν να πετύχουν την τέλεια λείανση οι τεχνίτες χρησιμοποιούσαν σίδερα τα οποία πύρωναν πριν την χρήση τους στην επιφάνεια του επιχρίσματος. Έτσι πτώχαιναν να υπάρχει μεγάλη συνοχή και ομοιογένεια στην τελευταία στρώση του επιχρίσματος.

Συνήθιζαν στις πολυτελείς οικοδομές (όπως επαύλεις, μέγαρα και δημόσια κτήρια) να αναμιγνύουν μέσα στην μάζα του εξωτερικού επιχρίσματος ποσότητες χρώματος. Με αυτό τον τρόπο πετύχαιναν τους χρωματισμούς που ήθελαν στις προσόψεις των κτηρίων, , με αποτέλεσμα να έχουν μεγάλη αντοχή στις μεταβολές της θερμοκρασίας του καιρού. Τέλος, για να πετύχουν την απομίμηση του μαρμάρου γίνονταν ανάμιξη ελαιωδών ουσιών και εφάρμοζαν μια ειδική διαδικασία (π.χ. τη στίλβωση της επιφάνειας με την χρήση του λιωμένου κεριού και την προσθήκη πλαστικής γύψου).

³⁴ Πτυχιακή εργασία «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ & ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΙΕΣ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ»
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΠΑΝΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ/2009

Εικόνα 31.Επιχρίσματα σε πρόσοψη κτηρίου (διπλοκατοικία επί των οδών Γ' Σεπτεμβρίου και Μάρνη)

(πηγή: <https://www.inexarchia.gr/story/think/g-septemvrioy-kai-marni-i-eklektikistikiki-diplokatoikia-me-ti-haraktiristikiki-kampyli>)

3.5.2 ΤΡΑΒΗΧΤΑ ΚΟΝΙΑΜΑΤΑ

Τα κονιάματα είναι μίγματα ενός ή περισσότερων συνδετικών υλών (κονιών), που περιέχουν: νερό, λεπτόκοκκα αδρανή και ενδεχομένως ειδικά πρόσθετα, τα οποία έχουν αξιόλογη ρευστότητα και πλαστικότητα όταν είναι νωπά και αποκτούν μετά την πήξη και την σκλήρυνση της συνδετικής ύλης, μηχανική αντοχή και άλλες φυσικές και χημικές ιδιότητες. Οι ιδιότητες του νωπού και του κονιάματος που έχει υποστεί σκλήρυνση, εξαρτώνται από το είδος και τις αναλογίες των πρώτων υλών, από τον τρόπο ανάμιξης, μορφοποίησης και από τις συνθήκες που επικρατούν και εφαρμόζονται κατά την διάρκεια της σκλήρυνσης.

Πιο αναλυτικά οι κονίες είναι υλικά τα οποία όταν αναμιγνύονται με άλλα και υπόκεινται σε κάποια κατεργασία σύμφωνα με ορισμένες αναλογίες με ένα ρευστό υλικό (π.χ. νερό) μετατρέπονται σε ένα εύπλαστο υλικό το οποίο έχει συγκολλητικές ιδιότητες και είναι εύπλαστο. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, ο πολτός μετά την σκλήρυνση και την πήξη να αποτελέσει συνδετικό υλικό των κονιαμάτων (όπως για παράδειγμα το τσιμεντοκονίαμα και το ασβεστοκονίαμα). Με τον όρο σκλήρυνση εννοούμε το φαινόμενο που ακολουθεί μετά την πήξη του κονιάματος και κατά την διάρκεια του οποίου ο πολτός μετατρέπεται σε στερεό σώμα αποκτώντας με αυτό τον τρόπο την τελική του μορφή. Με τον όρο πήξη εννοούμε το φαινόμενο στο οποίο κατά την διάρκεια του ο πολτός μετατρέπεται σε μια εύπλαστη μάζα σε υλικό με κάποια στερεότητα και μηχανική αντοχή. Στην αρχή ο πολτός χάνει το μεγάλο μέρος της πλαστικότητας του και μέρος των συγκολλητικών ιδιοτήτων του, ενώ στο τέλος εμφανίζει μηχανική αντοχή.

Η συνηθέστερες αθηναϊκές κατασκευές σπιτιών της εποχής ήταν κατασκευές με πρόχειρα ημιλαξευτή τοιχοποιία από ασβεστόλιθους τους οποίους προμηθεύονταν από γειτονικά νταμάρια και μεγάλες ποσότητες αργιλώδους κονιάματος. Για τις γωνίες των τοίχων και για τους ορθοστάτες χρησιμοποιούσαν κυρίως λαξευτούς λίθους με μεγαλύτερη ακρίβεια και λεπτομέρεια κατασκευής, οι οποίοι προέρχονταν είτε από πωρόλιθο του Πειραιά, είτε από την Αίγινα³⁵.

Για τις πλαστικές λεπτομέρειες των όψεων των νεοκλασικών κτηρίων χρησιμοποιούσαν κυρίως τα τραβηχτά κονιάματα. Η πιο συνηθισμένη διαδικασία που ακολουθούσαν ήταν η παρακάτω. Η πιο συνηθισμένη διαδικασία που ακολουθούσαν καλό λάσπωμα στον πυρήνα του γείσου, που αποτελούνταν από τούβλα κτισμένα πάνω σε σχιτόπλακες που ήταν πακτωμένες με τη σειρά τους στον τοίχο. Έπειτα τοποθετούσαν τις απαραίτητες στρώσεις από κονιάματα. Μετά με ειδικό ξύλινο εργαλείο διαμόρφωναν σταδιακά την ακριβή διατομή του γείσου, η διαδικασία με την οποία γίνονταν η εφαρμογή και χρήση ήταν η εξής: σύρονταν αργά και με σταθερή ταχύτητα και την χρήση των οδηγών που είχαν κατά μήκος του γείσου. Στην συνέχεια με το έλασμα που ήταν κάθετο προς την κίνηση του εργαλείου αφαιρούσε όλα τα περισσεύματα (του κονιάματος) και τις περιττές στρώσεις του φρέσκου κονιάματος, μέχρι να φτάσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Τέλος, έπρεπε να γίνου κάποιες διορθώσεις κα βελτιώσεις για καλύτερο τελικό αποτέλεσμα, το οποίο γίνονταν από τους τεχνίτες με κατάλληλα εργαλεία.³⁶

Επίσης συναντάμε οδοντωτές σειρές σε κτήρια της εποχής στη βάση του γείσου. Ο τρόπος κατασκευής τους ήταν ο εξής: με ένα κατάλληλο εργαλείο (κοπίδι) αφαιρούνται σε ίσες αποστάσεις το νωπό κονίαμα έτσι ώστε να δημιουργηθούν τα κενά ανάμεσα στους οδόντες. Με παρόμοιο τρόπο δημιουργούνται οι ταινίες και τα κυμάτια στα πλαίσια των παραθύρων και οι διαχωριστικές κορωνίδες ανάμεσα στους ορόφους κ.λπ.³⁷

3.5.3 ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ

Η χρωματική ταυτότητα του κλασικισμού άρχισε κατά την δεκαετία του 1830. Οι τάσεις που επικράτησαν αναδεικνύουν την βαθειά επίδραση που είχαν από τα πομπηιανά πρότυπα. Οι «κλασική» σχολή της ζωγραφικής είχε χρησιμοποιήσει

³⁵ Πτυχιακή εργασία: ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ & ΟΡΟΦΟΓΡΑΦΙΕΣ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΟΦΟΠΟΥΛΟΣ

³⁶ Πτυχιακή εργασία «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ & ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ»
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΠΑΝΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ/2009

³⁷ Πτυχιακή εργασία «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ & ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ»
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΠΑΝΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ/2009

ιδιαίτερα ορισμένα χρώματα, όπως το κόκκινο (της πορφύρας), το μπλε (του κοβαλτίου), το χρυσό και το λευκό.

Η ωρίμανση του κλασικισμού στην Ελλάδα συμπίπτει με τις χρωματικές ποιότητες και τις στιλιστικές επιδράσεις τόσο της κλασικής αρχιτεκτονικής όσο και των ευρωπαϊκών προτύπων, κυρίως στο εσωτερικό ντεκόρ.

Όσον αναφορά τους χρωματισμούς στα κτήρια χρησιμοποιούνταν κυρίως τα υδροχρώματα από ορυκτές πρώτες ύλες. Υπήρχαν χρώματα με γαιώδη προέλευση σε διάφορες διαβαθμίσεις και χρωματισμούς όπως της ώχρας, της σιένας, η όμπρα (σκιερό καφέ), το μπλε ultramarine, διάφορα πράσινα κ.λπ. Επίσης, η ανάμιξη με οξείδια ορισμένων στοιχείων: κοβάλτιο, χρώμιο και κάδμιο κ.λπ, δίνανε το μπλε, το κίτρινο, το πράσινο, το κόκκινο και άλλα χρώματα όπως το λευκό του τσίγγου ή του μολύβδου. Οι προσμίξεις των χρωμάτων μπορούσαν να επιφέρουν μια ήπια και «γαιώδη» απόχρωση που προσέδιδε φυσικότητα στις αρχιτεκτονικές μορφές.

Σε μια επίπεδη επιφάνεια του τρίτου σε σειρά κονιάματος του τοίχου το οποίο ήταν και το λεπτότερο γίνονταν η βαφή. Για να αποδοθεί καλύτερα ο τόνος περνούσαν την επιφάνεια με λευκό χρώμα με εξαίρεση την περίπτωση που το τελευταίο στρώμα ήταν καθαρή μαρμαροκονία.

Εικόνα 32. Οροφωγραφία (χρωματικά γεωμετρικά μοτίβα)

(πηγή:<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1468/mode/2up>)

Για τα λευκά μέλη ανακάτευαν μικρή ποσότητα, μαύρο, γαλάζιο και κίτρινο για να αποφύγουν την παγερή λευκότητα της επιφάνειας και να προσδώσουν διαφάνεια ανάλογη εκείνης του κατεργασμένου μαρμάρου. Στα κεραμικά επίπλαστα στοιχεία «ο αυστηρός» κλασικισμός τα ήθελε λευκά. Το συνηθισμένο χρώμα για τις αδρές λιθοδομές (ακρογωνιαίοι λίθοι και φουρούσια) ήταν το σκιερό φαιοκίτρινο του πωρόλιθου.

Στις επιφάνειες (αδιάσπαστες) των τοίχων το χρώμα που επικρατούσε ήταν κυρίως οι αποχρώσεις της ώχρας, σε «γαιώδεις» τόνους χωρίς να επικρατεί το ωμό κίτρινο. Για να αποκτηθεί ένα φυσικό βάθος γίνονταν πρόσμιξη και άλλων χρωμάτων σε ελάχιστες ποσότητες όπως: το μπλε, το κόκκινο, τη σιένα και το μαύρο.

Για την ζωφόρο (φρίζα), που «έτρεχε» στην σκιά του γείσου χρησιμοποιούσαν κατά κανόνα χρώματα σκοτεινά σε τόνο του γκρι-μπλε. Κατά τον όψιμο κλασικισμό η ζωφόρος χρωματίζεται στον ίδιο τόνο με τις μεγάλες επιφάνειες των τοίχων, σε αντίθεση με το λευκό επιστήλιο. Επίσης η κάτω επιφάνεια του κυρίως γείσου (ποταμός) χρωματίζονταν με βαθυγάλανη λαδομπογιά, διότι αυτή προσέδιδε ευχάριστη εντύπωση στο κτήριο. Με την ίδια χρωστική, σε μια απομίμηση ορθομαρμάρωσης βάφονταν και οι κοινόχρηστοι χώροι (κλιμακοστάσια, προθάλαμοι και διάδρομοι). Κάποιες φορές οι μεγάλες επιφάνειες των τοίχων σχηματίζονταν με περιμετρικές ταινίες «πίνακες», μικρότερες ορθογώνιες υποδιαίρεσεις όπου γινόταν επικόλληση ταπετσαρίας ευρωπαϊκού τύπου. Σε μεγαλύτερη κλίμακα γινόταν χρήση χρωμάτων στις οροφές όπου ζωγραφίζονταν σε όλη τους την έκταση μέχρι την συνάντησή τους με περιμετρικούς τοίχους, εκεί όπου διαμορφώνονταν ένα διακοσμητικό περιθώριο. Η επιφάνεια που έπρεπε να καλύψουν τα χρώματα αποτελούνταν από απόλυτα λειασμένη λεπτόκοκκη μαρμαροκονία σε μίγμα με καθαρό και εντελώς σβησμένο ασβέστη.

Στις τοιχογραφίες υπήρχε υψηλή ποιότητα χρωματισμών για να αποδοθεί με ακρίβεια η εφαρμογή του σχεδίου. Τεχνίτες αυτής της ζωγραφικής δημιουργίας, ήταν Ιταλοί ζωγράφοι εγκατεστημένοι στην Αθήνα που με μικρή αμοιβή φιλοτεχνούσαν τις οροφές των δωματίων.³⁸

4. ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ-ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Τα παρακάτω κτήρια επιλέχτηκαν με βάση την χρονολογική τους δημιουργία, αρχιτεκτονική μορφολογία και την διαφορετικότητα του διάκοσμου. Επίσης επιλέχθηκαν ως δείγματα ανάλογα με τον αρχιτέκτονα της εποχής.

1. Τα παλιά ανάκτορα, το κτήριο επιλέχθηκε γιατί αποτελούσε ένα κτήριο σταθμό για την εποχή, στο οποίο εκπαιδεύτηκαν διάφοροι τεχνητές και εργαζόμενοι δίπλα σε ξένους εμπειρογνώμονες κυρίως Βαυαρούς. Φτιάχτηκε από τον Friedrich von Gartner και αποτελεί το πρώτο κτήριο της Οθωνικής περιόδου.
2. Η Ακαδημία επιλέχθηκε γιατί ήταν το πρώτο κτήριο της «Αθηναϊκής τριλογίας» (ένα από τα σημαντικότερα νεοκλασικά κτήρια της Ελλάδας) λόγω του ιδιαίτερου διακόσμου. Ως προς την θέση του μνημείου αποτέλεσε την

³⁸ ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ/ ΜΑΝΟΣ Γ. ΜΠΙΡΗΣ

αρχή της κατασκευής και άλλων νεοκλασικών κτηρίων γύρω από αυτό. Θεωρείται το πιο ενδιαφέρον επίτευγμα του αρχιτέκτονα Hansen κατασκευαστικά και αισθητικά.

3. Το Πολυτεχνείο, θεωρείται το δεύτερο μνημειακό νεοκλασικό συγκρότημα μετά την «Αθηναϊκή τριλογία». Αποτελεί σταθμό μετάβασης από τον αυστηρό κλασικισμό σε πιο ελεύθερα στυλ. Αποτελεί πρωτοποριακή κατασκευή και είναι ένα από τα κυριότερα έργα ου Λ. Καυατζόγλου.
4. Το Οφθαλμιατρείο αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα νεοβυζαντινού ρυθμού που χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα. Έργο των αρχιτεκτόνων Christian Hansen και Λ. Καυατόγλου. Χαρακτηριστικός είναι ο εξωτερικός διάκοσμος του κτηρίου.
5. Ο Άγνωστος στρατιώτης είναι ένα από τα σπάνια νεοκλασικά μνημεία που φέρουν διακοσμήσεις art Deco & art Nouveau σε αντίθεση με τον κλασικιστικό ρυθμό των ανακτόρων του Gartner. Το μνημείο φιλοτεχνήθηκε από τον Λαζαρίδη.
6. Η οικία Λασσάνη επιλέχθηκε γιατί είναι από της πρώτες νεοκλασικές κατοικίες της Αθήνας με αρμονικές αναλογίες και λιτά διακοσμητικά στοιχεία.
7. Η οικία Δεκόζη Βούρου επιλέχθηκε για τον χαρακτηριστικό δομικό και αισθητικό τρόπο κατασκευής τους. Απέτέλεσαν την βάση των μεγάλων νεοκλασικών μονοκατοικιών της Αθήνας

4.1 ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ (ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ)

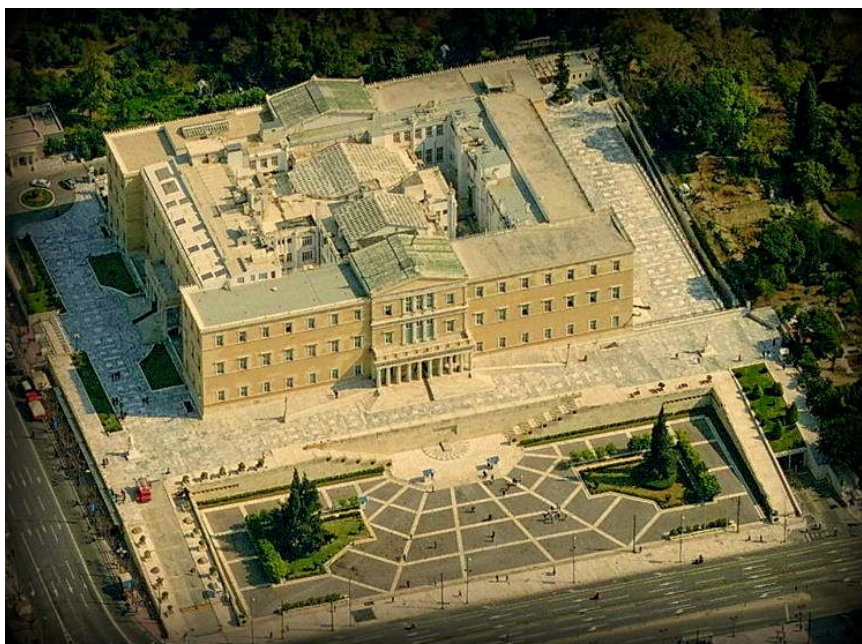

Εικόνα 33: ΤΑ Παλιά Ανάκτορα, σημερινή βουλή των ελλήνων

(πηγή: <https://mywowo.net/it/grecia/atene/piazza-syntagma/piazza-syntagma>)

Το κτήριο των παλιών ανακτόρων αποτελεί ένα κτήριο σταθμό για τα κατασκευαστικά δεδομένα της εποχής του με την απέρριπτη και επιβλητική εμφάνιση.

Η θέση του κτηρίου που στεγάζει σήμερα την βουλή των Ελλήνων, βρίσκεται ανατολικά της πλατείας συντάγματος με πρόσοψη επί της λεωφόρου Αμαλίας, δυτικά επί της λεωφόρου Βασ. Σοφίας και νότια και ανατολική όψη προς τον εθνικό κήπο. Το 1836 άρχισε η διαμόρφωση του χώρου προκειμένου να διαμορφωθεί το έδαφος(επειδή υπήρχε ανώμαλη έδαφος και ρέματα) και να χαραχτεί η θεμελίωση του κτηρίου. Η ανάθεση του έργου έγινε στον βαυαρό αρχιτέκτονα Φρειδερίκο φον Γκάρντερ.

Εικόνα 34: Η βουλή των Ελλήνων αεροφωτογραφία

(πηγή: https://www.google.com/imgres?imgurl=http%3A%2F%2F3.bp.blogspot.com%2F-cGn_QCtXHSs%2FVKkUYL6G56I%2FAAAAAAaBM%2F82mykKJ7KBs%2Fs1600%2F%25CE%2591%25CE%25BE%25CE%25B9%25CE%25BF%25CE%25B8%25CE%25AD%25CE%25B1%25CF%2584%25CE%25B1-%25CE%2591%25CF%2584%25CF%2584%25CE%25B9%25CE%25BA%25CE%25AE%25CF%2582-%25CE%2592%25CE%25BF%25CF%2585%25CE%25BB%25CE%25AE-%25CF%2584%25CF%2589%25CE%25BD-%25CE%2595%25CE%25BB%25CE%25BB%25CE%25AE%25CE%25BD%25CF%2589%25CE%25BD-%25CE%2591%25CE%25B8%25CE%25AE%25CE%25BD%25CE%25B1-%2526dost134_0.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.maxmag.gr%2Fagnosti-ellada%2Fapo-ta-anaktora-stin-vouli-ton-ellinon%2F&tbid=5a0qB1iFSzjdFM&vet=10CAwQxiAoBGoxChMlyLDrutjH_QIVAAAAAB0AAAAAEAc..i&docid=xfqpcr3MldNFIM&w=750&h=557&itg=1&q=%CF%80%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B1%20%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CF%84%CF%89%CE%B1%20&hl=el&ved=0CAwQxiAoBGoxChMlyLDrutjH_QIVAAAAAB0AAAAAEAc)

Η αυστηρή και λιτή διαμόρφωση της εξωτερικής όψης χωρίς περιττά και διακοσμητικά στοιχεία οφείλτε στην παρέμβαση του βασιλέως της Βαυαρίας του Λουδοβίκου Α, πατέρα του Όθωνα. Στα ανάκτορα ο Βον Γκάρντερ αξιοποίησε την αυστηρή δομική οργάνωση του αρχαιοελληνικού δωρικού ναού αποφεύγοντας τα κάθετα στοιχεία διάρθρωσης όπως παραστάδες και νευρώσεις. Στα προπύλαια της πρόσθιας και οπίσθιας πλευράς και στις πλάγιες στοές χρησιμοποιήθηκε ο δωρικός ρυθμός, ενώ ο ιωνικός ρυθμός χρησιμοποιήθηκε στα δύο πρόστυλα της μεσημβρινής όψης. Χωρίς να χρησιμοποιήσει μορφολογικές λεπτομέρειες κατέληξε σε ένα

συμπαγές κτηριακό όγκο το ύψος του οποίου προσδιορίζεται ως gereinigter still (απέριττο) συντελώντας σε ένα έργο μνημειακής κλίμακας στην Αθήνα που καθιέρωσε τον κλασικισμό στην νέο Ελληνική αρχιτεκτονική. Κατά την κατασκευή των ανακτόρων απασχολήθηκαν δίπλα σε ξένους τεχνητές (λιθοξόοι, μαρμαράδες, ξυλουργοί, γυψοτεχνήτες, κ.λπ.) πολυάριθμοι Έλληνες τεχνητές οι οποίοι εξοικειώθηκαν και πρακτικά με τις οικοδομικές τέχνες.

Εικόνα 35: Τα ανάκτορα επί βασιλείας του Όθωνα

(πηγή: <https://www.kathimerini.gr/life/city/561075010/to-ktirio-tis-voylis-anakta-to-kyros-toy/>)

Όσον αναφορά την τοποθεσία του κτηρίου στον χώρο το 1837 μεταφέρθηκε ο άξονας της λεωφόρου Αμαλίας διαιρώντας περίπου 100μ. την ενιαία πλατεία που είχε προβλεφθεί στην άνω πλατεία (την σημερινή αγνώστου στρατιώτου) και στην κάτω πλατεία (σημερινή πλατεία συντάγματος). Στο διάστημα 1842-1846 η πλατεία αναδιαμορφώθηκε με εκσκαφές και επιχωματώσεις ώστε το τελικό επίπεδο να βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με τις εσωτερικές αυλές. Το 1845 τοποθετήθηκαν στην βάση των κекτημένων επιπέδου του προπύλου δυο φανοστάτες ενώ στις τέσσερις γωνίες του κτηρίου φανάρια από χυτοσίδηρο.

Εικόνα 36: Εργασίες κατασκευής στα Παλιά ανάκτορα (Διαμόρφωση Πλατείας Συντάγματος

(πηγή:<https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Farchive.ert.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2016%2F02%2Fmedia-1200.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Farchive.ert.gr%2F1087%2F&tbid=9VmWfYbgeIKcRM&vet=12ahUKEwivivq52Mf9AhXSrycCHWzpAR0QMygDegUIARDHAQ..i&docid=zktpr10ykMyvFM&w=800&h=625&q=%CF%80%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B1%20%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CF%84%CF%89%CE%B1%20&hl=el&ved=2ahUKEwivivq52Mf9AhXSrycCHWzpAR0QMygDegUIARDHAQ>)

Οι τοιχογραφίες των ανακτόρων καθώς και η διακοσμητική ζωγραφική έγιναν από βαυαρούς καλλιτέχνες με βάση την δυτική τεχνοτροπία. Οι μοναδικές τοιχογραφίες που σώζονται αφορούν την Ελληνική επανάσταση και βρίσκονται στην αίθουσα των τροπαίων. Σημαντικά επίσης είναι το έργο με τα δεκατέσσερα πορτρέτα ιστορικών προσώπων της αίθουσας υπασπιστή που φιλοτεχνήθηκαν από τους αδελφούς Φίλιππο και Γεώργιο Μαργαρίτη. Οι διακοσμήσεις των τοίχων και των οροφών έγιναν βάση του σχεδίου του Γάρτνερ ο οποίος επηρεάστηκε από τοιχογραφίες αρχαίων κατοικιών της Πομπηίας.

Επεμβάσεις που έγιναν μεταγενέστερα αφορούν την περίοδο από το 1863 -1909, οι αλλαγές αφορούσαν την χρήση χώρων και επεμβάσεις όπως: κατασκευή ναού, τροποποίηση ανατολικού κλιμακοστασίου και με αφορμή την πυρκαγιά του 1884 τη κατασκευή σιδερένιας στέγης. Στην περίοδο 1909-1930 αποφασίστηκε η μετατροπή των ανακτόρων σε κτήριο βουλής και γερουσίας. Κατά καιρούς πριν την μετατροπή σε βουλή τα ανάκτορα μετατράπηκαν σε νοσοκομείο και στέγασαν υπηρεσίες για τους προσφυγές της μικρασιατικής καταστροφής. Το 1926 αφού απομακρύνθηκαν όλες οι υπηρεσίες ο αρχιτέκτονας Ανδρέας Κριεζής ανέλαβε την επίβλεψη των εργασιών της μετατροπής των ανακτόρων σε κτήριο βουλής και γερουσίας. Κατά την μεταπολεμική περίοδο σημειώθηκε μεγάλη σειρά επεμβάσεων που θα αναφέρουμε παρακάτω. Το διάστημα 1985-1986 πραγματοποιήθηκαν εργασίες που αφορούσαν την αποκατάσταση επιχρισμάτων και εξωτερικών όψεων του κτηρίου, ενώ από το 1996-2001 δημιουργήθηκε χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων σε υπόγειο χώρο.

Κατασκευαστικά και δομοστατικά σύμφωνα με τα σχέδια του Γκάρτνερ το κτήριο αποτελεί μορφή ορθογώνιου πλαισίου με τέσσερις ορθογωνικές πτέρυγες όπου το εσωτερικό κενό χωρίζονταν σε δυο αυλές. Το κτήριο είναι κτισμένο σε τρεις ορόφους μαζί με το ισόγειο μήκους 96μ. προς την πλατεία των ανάκτορων και 74 μέτρα προς το βασιλικό κήπο και εσωτερικά φέρει δυο αίθρια. Το κύριο διακοσμητικό στοιχείο της πρόσοψης με τα 19 παράθυρα είναι μια προεξοχή με παραστάδες και αέτωμα και ένας εξώστης που αποτελείται από 10 δωρικούς κίονες. Κάτω από τον εξώστη υπάρχουν τρεις κύριοι είσοδοι του κτηρίου δυο στις πλάγιες πτέρυγες και μια εξωτερική κλίμακα στην μέση σε ίσο εύρος με το πρόπυλο. Στα διαμερίσματα του βασιλιά και της βασίλισσας προς τον κήπο η όψη του κτηρίου φέρει ένα προστώο που αποτελείται από δεκαέξι δωρικούς κίονες. Το τμήμα αυτό συνδέεται με τον κήπο με εντυπωσιακές βεράντες με μαρμαρόστρωση και μαρμάρινες εξωτερικές σκάλες. Τα ανάκτορα των οποίων η δόμηση αποτελεί πρωτοπορία ως προς την στατικότητα και την στιβαρότητα χτίστηκε από Γερμανούς αρχιτέκτονες και Γερμανούς μάστορες. Τα σοβατίσματα και τα πελεκήματα έγιναν κυρίως από Ιταλούς και Έλληνες της Επτανήσου, οι σιδηρουργικές εργασίες από Γερμανούς και οι πολύτιμες τοιχογραφίες και διακοσμήσεις των εσωτερικών επιφανειών από Γερμανούς και Ιταλούς. Οι τοίχοι κατασκευάστηκαν σε μεγάλες διαστάσεις από πέτρα Υμηττού και σοβατιστήκαν με γυψοκονιάματα τα οποία διαφέρουν ως προς το χρώμα πολύ λίγο από πεντελικό μάρμαρο.

Περιγράφοντας τα φέροντα στοιχεία κατά την περίοδο 1836-1862, σε ότι αφορά τον κατακόρυφο φέροντα οργανισμό οι τοιχοποιία χτίζεται από λιθοδομή που προέρχεται από τον Υμηττό, το Λυκαβηττό κυρίως και το όρος Πινακωτά. Οι εξωτερικοί τοίχοι αρχίζουν από το ισόγειο και οι εσωτερικοί τοίχοι των διαδρόμων διαχωρίζουν το κτήριο σε μεγάλες αίθουσες και είναι κάθετοι προς τις όψεις. Οι εσωτερικοί αυτοί λίθινοι τοίχοι (τα λεγόμενα μισοχώρια) ξεκινούν από τα θεμέλια και συνεχίζονται σε όλο το ύψος του κτηρίου με μείωση του πάχους τους όσο ανεβαίνουν προς τους επάνω ορόφους. Ιδιαιτερότητα παρουσιάζουν οι αίθουσες του κήπου και του θησαυροφυλακίου στο ισόγειο όπου τα δομικά φορτία συνεχίζονται με τόξα. Ιδιαίτερα στην αίθουσα του θησαυροφυλακίου στο τμήμα των λεγόμενων «δυνατών» τοίχων που αντιστοιχούν στο μεσαίο τμήμα της αίθουσας κατασκευάστηκαν στο τμήμα αυτό τέσσερις πεσσοί και τόξα παράλληλα προς τους τοίχους της αίθουσας και απέναντι τους παραστάδες των τοίχων, διαιρώντας ην οροφή σε εννέα τμήματα τα οποία καλύπτονται με σταυροθόλια.

Η δόμηση των τοίχων αποτελείται από μεγάλους λίθους που είναι πελεκημένοι στις επιφάνειες των όψεων και τα κενά μεταξύ τους συμπληρώνονται με μικρότερους λίθους και κονίαμα, κατά διαστήματα τοποθετούνται μεγάλοι λίθοι (διάτονοι) για να «δέσουν» των τοίχο. Στις γωνίες γενικά χρησιμοποιούνται μεγάλοι ορθογωνικής διατομής λίθοι καλά πελεκημένοι για να έχουν σωστή εφαρμογή. Εκτός από τους

πέτρινου τοίχους κατασκευάστηκε και μια σειρά διαχωριστικών τοίχων με οπτόπλινθους.

Στον οριζόντιο φέροντα οργανισμό τα πατώματα των ορόφων είναι ξύλινα προερχόμενα από πατόξυλα, δηλαδή επεξεργασμένους κορμούς δέντρων (από δρυ, πλατάνι, καρυδιά και λεύκη) που προέρχονταν κυρίως από την Εύβοια που γεφύρωναν ανοίγματα τέσσερα έως δέκα μέτρα και εδράζονταν με στρωτήρες διατομής στις φέρουσες τοιχοποιίες, στις παρίες τους είχαν καρφωθεί μικροκάδρωνα ή πήχεις για να στηρίξουν συμπαγείς οπτόπλινθους ή κεραμίδια, ή σανίδωμα. Στο πάνω πέλμα των δοκών τοποθετήθηκαν μαδέρια που έφεραν λεπτό σανίδωμα, τα δάπεδα στους περισσότερους χώρους έγιναν με κάρφωμα δυο σειρών σανίδων πάνω στους δοκούς. Στα κάτω πέλματα των δοκών είχαν καρφωθεί επιχρισμένοι οροφοπήχεις (μπαγδατί) (πήχεις με επίχρισμα). Οι οροφές στους περισσότερους χώρους έχουν επίπεδη κατασκευή ενώ σε σημαντικούς χώρους όπως η Αίθουσα Κατωγείου, η Αίθουσα α' ορόφου, η Αίθουσα Υπασπιστών, η Αίθουσα Θρόνου, Αίθουσες Χορού-Παιγνίων-Τραπεζαρίας αποτελούνται από φατνωματικές οροφές με ορθογωνικά, οκταγωνικά και κυκλικά φατνώματα.

Στις μαρμάρινες κλίμακες χρησιμοποιήθηκαν οπτόπλινθοι για την υποστήριξη τους ενώ για του θόλους του υπογείου χρησιμοποιήθηκε πωρόλιθος του Αγκιστριού. Στην αρχική του κατάσταση το κτήριο διέθετε έξι κλίμακες τρεις μαρμάρινες και τρεις ξύλινες. Οι ξύλινες έφταναν μέχρι την στέγη. Στο υπόγειο οδηγούσαν εσωτερικές μαρμάρινες κλίμακες. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μεγάλο μαρμάρινο κλιμακοστάσιο. Είναι ένα από τα λίγα μέρη που παρέμειναν αυτούσια όπως κατασκευάστηκαν. Το πρώτο και το δεύτερο πλατύσκαλο του δαπέδου στηρίζονται σε μονολιθικούς πεσσούς και περιμετρικά σε μαρμάρινους δοκούς και αποτελείται από μάρμαρο.

Οι όψεις του κτηρίου χωρίζονται σε τρεις οριζόντιες ζώνες μέσω λεπτών οριζόντιων κυματίων από Πεντελικό μάρμαρο, που τις περιβάλλουν στο ύψος των ποδιών των παραθύρων. Όλα τα διακοσμητικά στοιχεία της πρόσοψης, η βάση και η επιστέγαση του κτηρίου, τα γείσα όλων των θυρών των όψεων, τα γείσα των αετωμάτων και τα πλαίσια των παραθύρων είναι όλα μαρμάρινα. Ειδικότερα στο κεντρικό τμήμα τη κύριας όψης που προεξέχει στον πρώτο και δεύτερο όροφο υπάρχουν σειρές με μαρμάρινες παραστάδες καθώς επίσης και άλλα μαρμάρινα διακοσμητικά στοιχεία (επιστήλια, ζωφόρους, γείσα). Η στέψη φέρει αέτωμα διακοσμημένο με μαρμάρινα γλυπτά ευθύγραμμα τμήματα (γρυπίδες) και τρία ακρωτήρια. Στους εξωτερικούς τοίχους οι επιφάνειες τους είναι διακοσμημένοι με χαραγμένους αρμούς στο επίχρισμα. Ο χρωματισμός τους προέκυψε από πρόσμειξη χρώματος στην μάζα του επιχρίσματος με αποτέλεσμα ένας πολύ απαλός τόνος ώχρας.

Τα ανοίγματα του κτηρίου είναι ορθογώνια υπό διάταξη σε επάλληλες σειρές. Οι θήρες και τα παράθυρα ανέρχονται συνολικά σε 198, γύρο από αυτά υπάρχουν

θυρώματα από Πεντελικό μάρμαρο. Κοντά στην εξωτερική όψη των τοίχων έχουν τοποθετηθεί τζαμλίκια που δίνουν την εντύπωση ενός εξωτερικού περιβλήματος του κτηρίου.

Τα δάπεδα στο ισόγειο είναι ξύλινα, οι δε στρωτήρες είχαν καρφωθεί στο σανίδωμα. Στους περισσότερους χώρους τα ξύλινα δάπεδα ήταν απλά σανιδώματα βαμμένα με λαδομπογιά, μετά από κατάλληλη προετοιμασία λείανσης. Στους επίσημους χώρους όπως στην Αίθουσα του Θρόνου, στην Αίθουσα Υπασπιστών κ.λπ. τα σανιδώματα είχαν κατασκευαστεί με ιδιαίτερα «παρκέ» με πολύπλοκα σχέδια και έγχρωμα ξύλα. Μαρμάρινα δάπεδα τοποθετήθηκαν σε όλο το υπόγειο, στο ισόγειο και σε λίγους χώρους του πρώτου και δεύτερου ορόφου, στα πρόπυλα, στην νότια στοά, στους εξώστες και στις δυο αυλές. Το μάρμαρο ήταν προέλευσης Υμηττού κυρίως και λιγότερο Τήνου, Γένοβας και Καρράρας. Μαρμάρινες επίσης είναι οι επενδύσεις των πλατύσκαλων και τα πλαϊνά υπόβαθρα, το στηθαίο είναι από κιγκλίδωμα από χυτοσίδηρο με δρύινη κουπαστή.

Τέλος, ενδιαφέρων μεγάλο παρουσιάζουν οι γλυπτές και ζωγραφικές διακοσμήσεις του κτηρίου. Τα ανάγλυφα στοιχεία εσωτερικά είναι γύψινες κατασκευές (επικρανα, παραστάδες, φουρούσια, κ.λπ) ή τραβηχτά σε επίχρισμα αμμοκονίαμα αναμιγμένη με γυψοκονία. Μαρμάρινες διακοσμήσεις παρατηρούνται κυρίως στην αίθουσα του κατωγείου (γείσα, παραστάδες) και σε άλλους χώρους όπως Αίθουσα του πρώτου ορόφου και στις Αίθουσες Παιγνίων και Τραπεζαρίας. Για τις τοιχογραφίες χρησιμοποιήθηκαν δυο διαφορετικές τεχνικές fresco & secco.

Με το πέρασμα του χρόνου, γίνανε μια σειρά από επεμβάσεις όπως: η κατασκευή ναού (Άγιος Γεώργιος), τροποποίηση του ανατολικού κλιμακοστασίου και κατασκευή σιδερένιας στέγης με αφορμή την πυρκαγιά του 1884 που αποτέφρωσε τη στέγη και τον δεύτερο όροφο. Νέα πυρκαγιά εκδηλώθηκε στα ανάκτορα το 1909 με πολλές καταστροφές σε διάφορα τμήματα, οι οποίες αποκαταστάθηκαν σταδιακά.

Μεγάλη μεταρρύθμιση έγινε κατά την μετατροπή των ανακτόρων σε μέγαρο βουλή-γερουσίας(1930-1944), οι μεταρρυθμίσεις αφορούν κατεδαφίσεις, ανακατασκευές, προσθήκες και προσαρτήσεις νέων υλικών και χώρων. Οι παρεμβάσεις αυτές αφορούν ανακατασκευές επιχρισμάτων τοίχων, δημιουργία πενταόροφου παρκινγκ, κατασκευή ανελκυστήρων, κατασκευή πρόπυλου στην νέα είσοδο του κτηρίου βόρεια με έξι δωρικούς κίονες, κατασκευή δυο νέων μαρμάρινων κλιμακοστασίων, επισκευή πατωμάτων με σκυρόδεμα, επιστεγάστηκαν δυο μεγάλες αίθουσες με σιδεροκατασκευή (μια εκ των δυο είναι Αίθουσα του συμβουλίου επικρατείας).

Εικόνα 37: Βουλή των Ελλήνων Αίθουσα συνεδριάσεων
(πηγή: <https://elp.gr/scholiki-zoi/2019/01/episkepsi-sti-vouli-ton-ellinon-tis-v%CE%84-taxis-tou-lykeiou-irakleiou/>)

Ειδικότερα στην αίθουσα της βουλής κατασκευαστικό επίχρισμα πατητής τσιμεντοκονίας με λουστράρισμα που δίνει την εικόνα της ορθομαρμάρωσης, έγιναν επιστρώσεις με δάπεδα δρύινα, μαρμάρινα, ψηφιδωτά και μωσαϊκά, κατασκευάστηκαν ορθομαρμαρώσεις με ροζ μάρμαρο με «νερά» και πρασινόμαυρο, έγιναν διακοσμήσεις με κεραμικά πλακίδια (ροδιακά) και ξυλεπενδύσεις από δρυ.³⁹

³⁹ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ « ΤΑ ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙ. ΚΑΙ 20^{ΟΥ} ΑΙ. ΜΕ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ (1834-1916)» Τόμος Β' ΕΚΔΩΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε ΑΘΗΝΑ 2007

HEINZ JOHANNES- ΚΩΣΤΑ Η. ΜΠΙΡΗΣ «ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΟΥ ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΥ» ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΑ, 2009

ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΩΤΟΥΛΑΣ «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ», ΕΚΔΩΣΕΙΣ ΛΕΙΜΩΝ, ΑΘΗΝΑ 2019

4.2 Ακαδημία Αθηνών

Εικόνα 38: Η ακαδημία των Αθηνών

(πηγή: <https://www.mononews.gr/city-stories/architecture/design/akadimia-athinon-to-emvlimatiko-neoklassiko-tis-metatrepete-se-ktirio-midenikis-energiakis-katanalosis>)

Η Ακαδημία τοποθετείται ανάμεσα στα κορυφαία νεοκλασικά κτήρια σε διεθνή κλίμακα, η επίτευξη του οποίου πραγματοποιήθηκε από τον Χάνσεν, τα σχέδια του οποίου αφορούν την κατασκευαστική και την αισθητική πλευρά θεμελιώθηκε το 1859 και το ολοκληρώθηκε 1887. Ήταν εκείνος που πρόβαλε με την μεγαλύτερη έμφαση τόσο την απόλυτη ελευθερία στην αισθητική και ογκοπλαστική σύλληψη όσο και την ολοκληρωτική ταύτιση με την κλασική ρυθμολογία σε ένα ενιαίο και αυθύπαρκτο αποτέλεσμα. Η χρηματοδότηση του έργου προήλθε από δωρεά του βαρόνου Σίμωνος Σίνα, γενικού προξένου της Ελλάδος στην Βιέννη (το 1833 και 1834 δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα της κυβέρνησης τα πρώτα εκπαιδευτικά διατάγματα που αναφέρονται στην σύνταξη ακαδημίας των επιστημών). Αποτελεί μέρος της αθηναϊκής τριλογίας μαζί με το πανεπιστήμιο και την εθνική βιβλιοθήκη.

Ως προς την θέση του κτηρίου η Σιναία Ακαδημία των Αθηνών βρίσκεται στο οικοδομικό τετράγωνο μεταξύ των οδών Πανεπιστημίου, Σίνα, Ακαδημίας και Γρηγορίου Ε.

Ο Χάνσεν συνέθεσε την τριμερή διάταξη των πτερύγων του κτηρίου σε μια αρμονική και συγχρόνως δυναμική ενότητα των όγκων. Για να κερδίσει αισθητικό ύψος έδρασε τις πλάγιες χαμηλές πτέρυγες σε στιβαρό βάθρο (από πειραϊκό λίθο) που περιβάλλει όλο το συγκρότημα. Έτσι προσέδωσε στο κτήριο την μορφή ενός αμφιπρόστυλου ιωνικού ναού. Ο Δανός αρχιτέκτονας χρησιμοποίησε το πεντελικό μάρμαρο για να

αποδώσει τις μειώσεις και τις εντάσεις των κορμών των κίωνων και τις υπόλοιπες ρυθμολογικές λεπτομέρειες των κιονόκρανων και του θριγκού στην εξάστυλη πρόσοψη της κεντρικής πτέρυγας έχοντας παράδειγμα την ανατολική στοά του Ερεχθείου. Ο νεοτερισμός εδώ του Χάνσεν είναι ότι απομιμείται και χρωματικά. Το γεγονός ότι η «πολυχρωμία» των αρχαίων είχε ανακαλυφθεί πριν λίγες δεκαετίες ελάχιστοι αρχιτέκτονες έως τότε είχαν αποτολμήσει να τις εντάξουν σε κλασικιστικά έργα. Τα χρώματα του διακόσμου ζωντάνεψαν τις ταινίες της ζωφόρου τα μέτωπα των γείσων, τις σίμες και τα κυμάτια της στέψης. Με τόλμη ύψωσε δυο υπερμεγέθης ελεύθερους ιωνικούς κίονες εκατέρωθεν του μεσαίου πρόπυλου πάνω στους οποίους ο Δρόσης τοποθέτησε τα αγάλματα της Αθηνάς θεάς της σοφίας και του Απόλλωνα θεού του φωτός και της αρμονίας.

Ειδικότερα ως προς την κατασκευαστική και δομική συγκρότηση το κτήριο της Ακαδημίας αποτελείται από τρία διώροφα επιμέρους κτήρια, ένα κεντρικό ιωνικού ρυθμού, με πρόπυλο και στοά κίωνων που οδηγούν στον χώρο της εισόδου και στην αίθουσα συνεδριάσεων και δυο συμμετρικές πτέρυγες με τις οποίες το κεντρικό κτήριο ενώνετε μέσω στενών στοών. Στο έργο εφαρμόστηκαν στοιχεία αρχαίας αρχιτεκτονικής όπως η πολυχρωμία και η καμπυλότητα όπως έχει προ αναφερθεί.

Στον περιβάλλοντα χώρο του κτηρίου ανήκουν ο κοινόχρηστος χώρος πρασίνου μπροστά από αυτό και ιδιωτικός κήπος στο πίσω μέρος, σχεδιασμένοι σε νεοκλασικό ύφος.

Η όψη του κτηρίου δίνει την εντύπωση ενός μνημείου πάνω σε βάθρο ενώ αποφεύγονται οι πολλοί όροφοι στην πρόσοψη. Ο υπερυψωμένος χώρος μπροστά από την ακαδημία διαμορφώνεται από δυο τοίχους αντιστήριξης από πειραϊκό ακτίτη λίθο εκατέρωθεν της κεντρικής κλίμακας. Στις θέσεις συνάντησης των τοίχων αυτών με την κλίμακα δημιουργούνται δυο κάθετα βάθρα στα άκρα των οποίων είναι τοποθετημένη οι ανδριάντες του Σωκράτη και του Πλάτωνος καθημένων. Στα άκρα τους και εκατέρωθεν της κλίμακας οι τοίχοι φέρουν υπερυψωμένους μαρμάρινους φανοστάτες από λευκό πεντελικό μάρμαρο με ορειχάλκινη στέψη, μαζί με τους δυο μαρμάρινους κίονες που φέρουν τα αγάλματα της θεάς Αθηνάς και του θεού Απόλλωνα ολοκληρώνετε και συμπληρώνετε η εικόνα του κτιρίου.

Εικόνα 39: Όψη της ακαδημίας (Πλάτωνα και Σωκράτης καθήμενοι)

(πηγή: <https://www.kathimerini.gr/society/561799375/em-makron-epitimo-melos-tis-akadimias-athinon/>)

Φέροντα στοιχεία, ο κατακόρυφος οργανισμός αποτελείται από τοιχοποιία και πεσσούς και μαρμαρίνους κίονες. Η εξωτερική τοιχοποιία στο ισόγειο πάχους 1.50μ περίπου είναι κατασκευασμένοι κατά την εξωτερική πλευρά με λαξευτούς πωρόλιθους από τα λατομεία της πειραιϊκής χερσονήσου. Οι λίθοι αυτοί έχουν υποστεί επιφανειακά ειδική επεξεργασία για να αναδεικνύουν τη στιβαρότητα της βάσης του κτηρίου και την επιβλητικότητα του λευκού πεντελικού μαρμάρου. Στην εσωτερική τους πλευρά οι τοίχοι του ισόγειου είναι δομημένοι με αργολιθοδομή ασβεστολιθικής σύστασης.

Στον όροφο η δόμηση των περιμετρικών τοίχων είναι γενικά περίπλοκη (παραστάδες, θριγκοί, λαξευτές βάσεις κ.λπ.) ενώ στην εξωτερική τους πλευρά είναι δομημένοι με μάρμαρο, στην εσωτερική δομούνται με αργολιθοδομή ασβεστολιθικής σύστασης. Η θεμελίωση του κτηρίου είναι κατασκευασμένη από πειραιϊκό ακτίτη λίθο.

Στον οριζόντιο φέροντα οργανισμό η κατασκευή του πατώματος του ορόφου διαμορφώνεται από σύστημα θόλων και σταυροθολίων. Ο όροφος καλύπτεται με στέγη από μεικτό σιδερένιο και ξύλινο σκελετό. Η εξωτερική επικάλυψη της στέγης αποτελείται από κεραμίδια δυο μεγεθών (μεγαλύτερες στο κεντρικό κτήριο και μικρότερο στις πτέρυγες). Εκτός από τα απλά κεραμίδια έχουν χρησιμοποιηθεί για την διακόσμηση της στέγης ακροκέραμα και άλλα κεραμικά στοιχεία. τα κεραμίδια εδράζονται σε επιτεγίδες από ξύλα κωνοφόρων δέντρων που εδράζονται σε ξύλινες και σιδερένιες δοκούς.

Από στατικής πλευράς ενδιαφέρων παρουσιάζει η διαμόρφωση της στέγης για την αντιμετώπιση μεγάλων ανοιγμάτων όπως παραδείγματος χάρη αυτό της αίθουσας συνεδριάσεων, εδώ οι σκελετοί των τμημάτων που συνδέουν το κεντρικό κτήριο με τις πτέρυγες αποτελούνται από ξύλινα ζευκτά, οι ξύλινες επιτεγίδες εδράζονται σε ξύλινες δοκούς κεκλιμένες που με την σειρά τους εδράζονται στους τοίχους και σε άλλες σιδερένιες δοκούς. Μέρος του κεντρικού τμήματος της στέγης της αίθουσας συνεδριάσεων είναι υαλίτη και αποτελεί την μοναδική πηγή φυσικού φωτισμού.

Άλλα στοιχεία του κτηρίου αποτελούν οι επενδύσεις των τοίχων του χώρου εισόδου, των στοών προς τις πτέρυγες αφενός και αφετέρου τις αίθουσας συνεδριάσεων. Οι πρώτοι έχουν διακοσμηθεί με ζωγραφική «ορθομαρμάρωσης» πάνω σε κονίαμα. Χωρίζονται με ζωγραφιστό κυμάτιο (απομίμηση λευκού μαρμάρου) σε δυο καθ' ύψος τμήματα. Στο κάτω μέρος ο ζωγραφικός διάκοσμος δημιουργείται σε τόνους του μαύρου με ερυθρές φλεβώσεις, ενώ στο πάνω μέρος σε τόνους του ερυθρού με υπόλευκες φλεβώσεις (απομίμηση του πορφυρού μαρμάρου). Οι δεύτεροι είναι επενδυμένοι από λευκό μάρμαρο μέχρι το μέσω του ύψους τους και φέρουν τοιχογραφίες του Griepenkerl πάνω από αυτό, οι τοιχογραφίες αυτές αναπαριστούν τον μυθικό κύκλο του Προμηθέα.

Εικόνα 40: Τοιχογραφίες στον χώρο της Ακαδημίας (ο μυθικός κύκλος του Προμηθέα)

(πηγή: https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fwww.tanea.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F07%2F600px-%25CE%2591%25CE%25BA%25CE%25B1%25CE%25B4%25CE%25B7%25CE%25BC%25CE%25AF%25CE%25B1%25CE%2591%25CE%25B8%25CE%25B7%25CE%25BD%25CF%258E%25CE%25BD_5242-1.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.tanea.gr%2F2020%2F07%2F04%2Fopinions%2Fmia-apantisi-apo-tin-akadimia-athinon%2F&tbid=tAjARcMNnNYqIM&vet=12ahUKEwjxw8Hp3Mf9AhUZIKQKHQ5sAvAQMygJegUIARDBAQ..i&docid=TuRuQwmuLHAEeM&w=600&h=450&q=%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%B1%20&hl=el&ved=2ahUKEwjxw8Hp3Mf9AhUZIKQKHQ5sAvAQMygJegUIARDBAQ#imgrc=tAjARcMNnNYqIM&imgdii=VQYkATZrgWzHAM)

Τα ανοίγματα του κτηρίου είναι ορθογωνικά. Χρίζουν προσοχής τα θυρώματα του χώρου της εισόδου καθώς και της αίθουσας συνεδριάσεων. Ο χώρος εισόδου περιβάλλεται από τέσσερα θυρώματα που πλαισιώνονται από μαρμάρινες παραστάδες, θριγκούς και αετώματα. Οι θύρες του κτηρίου είναι γενικά ξύλινες με ή χωρίς υαλοπίνακες. Ειδικά στο θύρωμα της κεντρικής εισόδου του κτηρίου υπάρχουν δυο επάλληλες ξύλινες θύρες με υαλοπίνακες στο πάνω μέρος τους καθώς και διαμόρφωση ξύλινου ανεμοφράκτη.

Με τον ίδιο εναρμονισμένο τρόπο έχουν κατασκευαστεί τα παράθυρα του κτηρίου. Αποτελούνται από τρία τμήματα με μονόφυλλα υαλοστάσια και πάνω φαίνετε σταθερός φεγγίτης. Μεταξύ των υαλοστασίων παρεμβάλετε κάσα διατομής T. Το όλο σύστημα είναι κατασκευασμένο έτσι ώστε να ανοίγουν και να κλείνουν και τα δυο φύλλα μαζί στην ενδιάμεση κάσα με την χρήση συνδυασμού μικρών κρίκων.

Το έργο αυτό μετά την ολοκλήρωση του προξένησε τον γενικό θαυμασμό τόσο των Ελλήνων, όσο και των ξένων επισκεπτών. Ο ίδιος ο Χάνσεν θώρησε ως το καλύτερο έργο του και ομολογούσε « αισθάνομαι άφρων όταν την κοιτάζω».⁴⁰

Εικόνα 41: Εσωτερικό Ακαδημίας Αθηνών

(πηγή: https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fwww.tanea.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F07%2F600px-%25CE%2591%25CE%25BA%25CE%25B1%25CE%25B4%25CE%25B7%25CE%25BC%25CE%25AF%25CE%25B1_%25CE%2591%25CE%25B8%25CE%25B7%25CE%25BD%25CF%258E%25CE%25BD_5242-1.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.tanea.gr%2F2020%2F07%2F04%2Fopinions%2Fmia-apantisi-apo-tin-akadimia-athinon%2F&tbid=tAjArcMnNqIM&vet=12ahUKewjxw8Hp3Mf9AhUZIKQKHQ5sAvAQMygJegUIARDBAQ..i&docid=TuRuQwmuLHAEeM&w)

⁴⁰ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ « ΤΑ ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙ. ΚΑΙ 20^{ΟΥ} ΑΙ. ΜΕ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ (1834-1916)» Τόμος Β' ΕΚΔΩΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε ΑΘΗΝΑ2007
HEINZ JOHANNES- ΚΩΣΤΑ Η. ΜΠΙΡΗΣ «ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΟΥ ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΥ» ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΑ,2009
«Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα» Μάνος Μπίρης και Μάρω Καρδαμίτση-Αδάμη ,εκδοτικός οίκος μέλισσα
«ΕΡΝΣΤ ΤΣΙΛΛΕΡ 1837-1923 Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΚΛΑΣΙΚΟΥ», Μάρω Καρδαμίτση-Αδάμη ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑ

4.3.ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Εικόνα 42: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθηνών

(πηγή: <https://ntua.gr/el/>)

Το πολυτεχνείο είναι από τα κυριότερα έργα του Λ Καυατζόγλου (1861-1876).αποτελεί συγκρότημα τριών αρχικών κτηρίων, του κτηρίου Αβέρωφ, του ιστορικού κτηρίου της Πρυτανείας και του κτηρίου σχολής καλών Τεχνών. Το συγκρότημα του τριών αρχικών κτηρίων του Πολυτεχνείου μαζί με το Εθνικό Αρχαιολογικό μουσείο αποτελούν το δεύτερο νεοκλασικό μνημειακό σύνολο της πρωτεύουσας μετά την «Αθηναϊκή τριλογία». Η θέση του κτηρίου αποτελεί το οικοδομικό τετράγωνο μεταξύ των οδών Πατησίων, Τοσίτσα, Μπουμπουλίνας και Στουρνάρη. Το κεντρικό κτήριο (Αβέρωφ) και οι δυο πτέρυγες επί της οδού Πατησίων (ιστορικό κτήριο της Πρυτανείας και το κτήριο Σχολής Καλών Τεχνών) είναι από τα πρώτα που κτιστήκαν κατά μήκος του αγροτικού τότε δρόμου που οδηγούσε το «προάστιο» των Πατησίων.

Η χρηματοδότηση του έργου έγινε από δωρεές των Ν. Στουρνάρη και Μ. Τοσίτσα. Η μελέτη ανατέθηκε στον Λύσανδρο Καυατζόγλου διευθυντή τότε του Σχολείου των Τεχνών (σημερινό Πολυτεχνείο).⁴¹

Ο Καυατζόγλου σαν γνώμονα χρησιμοποιεί την αντίθεση ανάμεσα στους δυο μονώροφους όγκος σε πρώτο επίπεδο και το ψηλό διώροφο κεντρικό όγκο σε δεύτερο επίπεδο. Ο δυσανάλογος αυτός όγκος δημιουργείται για να τονίσει τον κεντρικό άξονα της σύνθεσης σαν αντίστιξη στους άλλους όγκους που τον πλαισιώνουν, ο Δωρικός ρυθμός χρησιμοποιείται στα χαμηλά κτίσματα και στο

⁴¹ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ « ΤΑ ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙ. ΚΑΙ 20^{ΟΥ} ΑΙ. ΜΕ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ (1834-1916)» Τόμος Β' ΕΚΔΩΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε ΑΘΗΝΑ2007

εσωτερικό αίθριο του κεντρικού (άξονα) ενώ ο Ιωνικός ρυθμός στο πρόπυλο του ορόφου και στην διακοσμητική του αντανάκλαση, μπροστά από την σημερινή αίθουσα τελετών.⁴²

Εικόνα 43: φωτογραφία από ψηλά του Μετσόβιου πολυτεχνείου στην αρχική του κατάσταση
(πηγή: <http://www.zimzamphysics.gr/2019/10/%CF%80%CF%8C%CF%84%CE%B5-%CE%B9%CE%B4%CF%81%CF%8D%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CF%8E%CF%82-%CF%80/>)

Στο κτίριο Αβέρωφ χαρακτηριστικό του οποίου αποτελεί ο πλούτος των μαρμάρινων στοιχείων αρχίζοντας από το επιβλητικό πρόπυλο, ενδιαφέρον από κατασκευαστικής και στατικής πλευράς αποτελεί αφενός στο σύστημα φατνωματικών οροφών και των υπεράνω αυτών θολίσκων από συμπαγής οπτόπλινθους και λιθόδεμα, στην Δωρική και Ιωνική στοά και του πρόπυλου της Αίθουσας Τελετών, καθώς και στην ενίσχυση του περιστυλίου του αίθριου με μεταλλικούς ελκυστήρες, αφετέρου δε στους υπόγειους χώρους των στοών και των δεξαμενών που υπάρχουν στο κτιριακό συγκρότημα.

Στο ιστορικό κτίριο της Πρυτανείας, ενδιαφέρον παρουσιάζουν δυο ειδικές κατασκευές. Η διαμόρφωση της στέψης των τοίχων και των κιονοστοιχιών με χρήση μεταλλικών στοιχείων στερεωμένων στα γείσα και η χρήση μεταλλικών αναρτήρων σε ανώφλια παραθύρων.

Ως προς την κατασκευαστική και δομική συγκρότηση το κτιριακό συγκρότημα του Πολυτεχνείου αποτελείται από ένα μεγάλο κεντρικό κτίριο όπως αναφέραμε (το κτίριο Αβέρωφ) και δυο συμμετρικές μονώροφες πτέρυγες, σχήματος «Τ» τοποθετημένες μπροστά από αυτό.

Ειδικότερα το κτίριο Αβέρωφ εσωτερικά περιλαμβάνει τετράγωνο αίθριο γύρο από το οποίο αναπτύσσονται συμμετρικά οι χώροι του, σχηματίζοντας μια κάτοψη σε σχήμα ορθογωνίου. Από την ορθογωνική κάτοψη στην δυτική όψη, δημιουργείται

⁴² «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ, εκδοτικός οίκος μέλισσα

δίδυμη μαρμάρινη κλίμακα (σκάλα) που οδηγεί στο κεντρικό πρόπυλο, στην δε ανατολική υπάρχει ημικυκλικό τμήμα εξωτερικά και το πρόπυλο της Αίθουσας Τελετών εσωτερικά. Κάτω από το αίθριο υπάρχουν υπόγειες δεξαμενές για την συλλογή όμβριων υδάτων. Από την κύρια είσοδο της κύριας όψης του ισογείου οδηγούμαστε μέσω Δωρικής στοάς στην περιμετρική στοά που περιβάλλει το αίθριο. Η στοά αυτή δημιουργείται από περιστύλιο (ζεύγη αξονικά διατεταγμένων κίωνων στις τέσσερις πλευρές και με ανοίγματα τοίχων στις τέσσερις γωνίες). Στην βόρεια και στην νότια πλευρά, οι στοές του αίθριου οδηγούν σε μεγάλες αίθουσες και μέσω της ανατολικής στοάς οδηγούμαστε σε άλλες αίθουσες, μέσω των οποίων καταλήγουμε στην κεντρική αίθουσα (ροτόντα).

Ο όροφος έχει περίπου την ίδια κάτοψη με το ισόγειο. Η κεντρική εξωτερική κλίμακα του κτιρίου καταλήγει σε τετράστυλο Ιωνικό πρόπυλο και στην συνέχεια μέσω Ιωνικής στοάς στον όροφο του αίθριου. Απέναντι από το αίθριο υπάρχει δεύτερο Ιωνικό πρόπυλο που αποτελείται από δυο πεσσούς και δυο κίονες. Απέναντι από τους τελευταίους κίονες υπάρχουν δυο ακόμη που διαμορφώνουν την μεγάλη ημικυκλική Αίθουσα Τελετών.

Η θεμελίωση του κτιρίου φέρει τοιχοποιία από αργολιθοδομή κάτω από την οποία υπάρχει σκληρή αργιλική μάργα και στη συνέχεια Αθηναϊκός σχιστόλιθος. Ο κατακόρυφος φέρων οργανισμός αποτελείται: α) από τοιχοποιίες με αργολιθοδομή, με γωνιόλιθους στις γωνίες και στα ανοίγματα, β) συμπαγείς μαρμάρινους κίονες (παρατηρούνται στο αίθριο Δωρική και Ιωνική στοά, κεντρικό πρόπυλο κ.λπ.) και γ) λιθόκτιστοι πεσσοί με χρήση γωνιολιθοδομής.

Στο οριζόντιο φέροντα οργανισμό η οροφή του ισογείου αποτελείται από σύστημα θόλων και σταυροθολίων (μεταγενέστερα πραγματοποιήθηκαν επεμβάσεις, αντικαταστάσεις, κατασκευές, στατικά, δίκτυα στήριξης και ενισχύσεις θόλων) το κτίριο καλύπτεται στο μεγαλύτερο μέρος του με στέγες που σχηματίζονται με ξύλινα ζευκτά, τεγείδες, πέτσωμα και βυζαντινά κεραμίδια.

Τα ανώφλια των εξωτερικών και εσωτερικών ανοιγμάτων φέρουν διπλά τόξα, ένα σχεδόν επίπεδο και ένα πάνω από αυτό καμπύλο μεταξύ των οποίων παρεμβάλετε αργολιθοδομή.

Ως προς τις οροφές υπάρχει σύστημα φατνωματικών οροφών και θολίσκων από οπτόπλινθους και λιθόδεμα πάνω από αυτές. Οι οροφές αυτές είναι κατασκευασμένες από πλάκες χυτού λιθοδέματος επίπεδες και πάνω από αυτές υπάρχουν θολίσκοι χυτοί από συμπαγείς οπτόπλινθους και λιθόδεμα. Μεταξύ της πλάκας του λιθοδέματος και της εσωτερική ράχης των θολίσκων υπάρχουν ξύλινα καλούπια. Οι θολίσκοι αποτελούν την φέρουσα κατασκευή του δαπέδου και στηρίζουν τα φορτία τους σε δοκούς που είναι κατασκευασμένοι από οπτόπλινθους

και ενισχυμένοι με μεταλλικές λάμες. Οι δοκοί με την σειρά τους εδράζονται στους περιμετρικούς τοίχους ή σε κίνες.

Ως προς τους υπόγειους χώρους του κτιρίου, υπάρχουν οι λεγόμενοι ελεύθεροι (προσπελάσιμοι- στοά εισόδου και δυο δεξαμενές) και τους αποκλεισμένους (περιβάλλονται από τοιχοποιία και χύδην υλικά). Οι δεξαμενές επικοινωνούν μεταξύ τους με ανοίγματα. Από τις δεξαμενές άλλες είναι ρηχότερες και άλλες βαθύτερες.

Το Ιστορικό κτίριο Πρυτανείας έχει κάτοψη σχήματος «Τ» και αποτελείται από υπερυψωμένο ισόγειο και υπόγειο ίδιου μεγέθους. Από το κεντρικό κλιμακοστάσιο επί τους οδού Πατησίων οδηγούμαστε προς το υπόγειο κλιμακοστάσιο μέσω πρόπυλου και διαμήκους στοάς. Από την πλευρά της οδού Στουρνάρα το κτίριο διαθέτει επίσης διαμήκη στοά εκατέρωθεν της οποίας υπάρχει σειρά αιθουσών. Η πρόσβαση στην στοά αυτή από τον εξωτερικό χώρο γίνεται με εξωτερικό κλιμακοστάσιο.

Τα φέροντα στοιχεία του κατακόρυφου φέροντα οργανισμού αποτελείται από τοιχοποιία με λιθοδομή και μαρμάρινους κίνες. Η εξωτερική τοιχοποιία του κτιρίου είναι αργολιθοδομή με λίθους από ασβεστόλιθο και με συνδετικό υλικό ασβεστοκονίαμα, σε μερικές περιπτώσεις για την επίτευξη ισοϋψών στρώσεων έχουν χρησιμοποιηθεί και συμπαγείς οπτόλιθοι. Τέλος, για την διαμόρφωση των γωνιών του κτιρίου, των παραστάδων, των λαμπάδων κ.λπ. έχουν χρησιμοποιηθεί και μεγαλύτεροι ημιλαξευμένοι λίθοι. Στους τοίχους κάτω από το έδαφος έχει χρησιμοποιηθεί υδραυλικό κονίαμα.

Η έδραση των θόλων του υπογείου γίνεται είτε πάνω σε φέροντες τοίχους, είτε σε τόξα που στηρίζονται σε προεξοχές του τοίχου. Στους φέροντες τοίχους διαμορφώνονται τοξοειδείς διατάξεις από οπτόπλινθους για να «ανακουφίσουν» το κτίριο από τα υπερκείμενα φορτία.

Ως προς τον οριζόντιο φέροντα οργανισμό, λόγω της πυρκαγιάς του 1991 παρέμειναν μόνο κάποια υπολείμματα της ξύλινης στέγης του κτιρίου τα οποία απομακρύνθηκαν έτσι ώστε η αποκατάσταση της στέγης να στηριχτεί στην ξύλινη στέγη του συμμετρικού κτιρίου της Σχολής Καλών Τεχνών. Οι φορείς της στέγης αποτελούνταν από διπλά και τριπλά ζευκτά, με τεγίδες, σανιδώματα και επικάλυψη με βυζαντινά κεραμίδια, ενώ η ξύλινη φατνωματική οροφή αποτελούνταν από στοιχεία αναρτημένα από τους αμείβοντες των ζευκτών. Κατά την αποκατάσταση της στέγης δόθηκε μεγάλη προσοχή και σεβασμός στην αρχική υπόσταση της.

Όσο αναφορά τις στέψεις των εσωτερικών τοίχων είχαν κατασκευαστεί τρεις σειρές οπτόπλινθων που το μεταξύ τους κενό συμπληρώνονταν με μικρού λίθους.

Στις στέψεις των εξωτερικών τοίχων το ντουζέني καταλαμβάνει την εσωτερική πλευρά, την εξωτερική καταλαμβάνει ο μαρμάρινος θριγκός, η δε στέψη των

τριγλύφων και των μετοπών βρισκόταν στο ίδιο επίπεδο με το ντουζέني. Οι τρεις σειρές οπτόπλινθων και τα γείσα εδράζονταν σε μαρμάρινα επιστύλια και σε σιδερένιους συνδέσμους διατομής.

Στις θέσεις των παραθύρων υπάρχουν υπέρθυρα τόξα και πάνω από αυτά ανακουφιστικά τόξα από οπτόπλινθους. Μαρμάρινα μέλη του γείσου και μεταλλικές ράβδοι προεξείχαν του ελεύθερου χώρου. Πάνω από τις ράβδους είχαν τοποθετηθεί μεγάλες ασβεστολιθικές πέτρες ως αντίβαρα.

Τα αετώματα αποτελούνται από μαρμάρινα στοιχεία που δίνουν στιβαρότητα στην κατασκευή. Με το πέρασμα του χρόνου οι σιδερένιοι σύνδεσμοι (στοιχεία των αετωμάτων) δημιούργησαν παραμορφώσεις και καταστροφές στα μαρμάρινα μέλη με αποτέλεσμα την αφαίρεση και ανακατασκευή των γείσων περιμετρικά του κτιρίου. Επίσης, κατασκευάστηκαν αντίβαρα από τσιμεντοκονίαμα που τοποθετήθηκαν πάνω σε νέο διάζωμα από σκυρόδεμα με οπλισμένο με ανοξειδωτο χάλυβα.

Σε ότι αναφορά τα ανώφλια εξωτερικά τα μαρμάρινα επιστύλια εδράζονται σε ολόσωμες παραστάδες η δε εξωτερική τους πλευρά αποτελείται από τόξα από οπτόπλινθους σε σφηνοειδή διάταξη. Τέλος, στην περίπτωση των επιστυλίων των κιονοστοιχιών, αντί για τοξωτό ανώφλιο υπάρχει μαρμάρινο επιστύλιο.

Οι όψεις του κτηρίου είναι επιχρισμένες, τα δε ανοίγματα του είναι ορθογωνικά με ξύλινα κουφώματα στα παράθυρα και ξύλινες θύρες με φεγγίτες. Τα μαρμάρινα μέλη αποτελούνται από υπέρθυρα επιστύλια των κιονοστοιχιών, γείσα και τέλος διακοσμητικά στοιχεία όπως τρίγλυφα και μετώπες.

Ως προς τα δάπεδα τα μόνα που σώζονται βρίσκονται στις στοές. Μετά από μελέτη των πατωμάτων συμπεραίνουμε ότι υπήρχε μεγάλη ποικιλία δαπέδων όπως π.χ. μαρμάρινα, μωσαϊκά, από πλακίδια μωσαϊκά και ξύλινα. Με εξαίρεση τα δάπεδα των στοών, όλα τα άλλα δάπεδα ανακατασκευάστηκαν. Ιδιαίτερη προσοχή κατά την αποκατάσταση του κτιρίου δόθηκε στην χρησιμοποίηση των αυθεντικών χρωματισμών τόσο των εσωτερικών και εξωτερικών επιφανειών, όσο και των κουφωμάτων και των οροφών.

Για τις μεταγενέστερες επεμβάσεις υιοθετήθηκαν βασικές αρχές βάση μελετών, ερευνών και εκπονήθηκαν σχέδια μεγάλων αρχιτεκτόνων και άλλων επιστημόνων προκειμένου να εξασφαλιστεί η μεγάλη διάρκεια της ζωής του κτιριακού συγκροτήματος ακόμα και σε ακραίες συνθήκες.⁴³

⁴³ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ « ΤΑ ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙ. ΚΑΙ 20^{ΟΥ} ΑΙ. ΜΕ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ (1834-1916)» Τόμος Β' ΕΚΔΩΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε ΑΘΗΝΑ2007

Το Πολυτεχνείο χάρη στην εφευρετικότητα του δημιουργού του (Λύσανδρο Καυτατζόγλου) εκπλήρωσε τον αρχικό σκοπό των χρηματοδοτών του, δηλαδή να χτιστεί ένα λαμπρό κτίριο αντάξιο του περιεχομένου του. Παρόλο που η διάταξη των χώρων εξ αρχής ήταν αυθαίρετη και η λειτουργικότητα το τελευταίο πράγμα που απασχολούσε τον Καυτατζόγλου το τελικό αποτέλεσμα έχει μία μεγάλη ποικιλία χώρων και προσφέρει πολλαπλές εναλλασσόμενες εντυπώσεις. Ιδιαίτερα το «μεσαύλιο υαλοστέγασμα» αποτελεί το αντίστοιχο αρχιτεκτονικό στυλ σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα το conservatories (θερμοκήπια) της εποχής.⁴⁴

Εικόνα 44: Σημερινή κατάσταση του ΕΜΠ

(πηγή:https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%9C%CE%B5%CF%84%CF%83%CF%8C%CE%B2%CE%B9%CE%BF_%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%BF)

⁴⁴ «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ, εκδοτικός οίκος μέλισσα

4.4 ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟ

Εικόνα 45: Οφθαλμιατρείο Αθηνών

(πηγή: <https://www.openhouseathens.gr/portfolio-item/ofthalmiatreio-athinwn/>)

Η εισαγωγή του αμιγούς νεοκλασικισμού ως ρυθμού των δημόσιων κτιρίων οφείλεται στο βασιλιά Όθωνα. Η αρχιτεκτονική αυτή τάση που απέχει από το επίσημο δόγμα του αρχαιοκεντρικού κλασικισμού εγκαινιάζεται με την επιλογή του βυζαντινού ρυθμού για ένα μη εκκλησιαστικής χρήσης κτίσμα, το Οφθαλμιατρείο. Ο θεμέλιος λίθος του Οφθαλμιατρείου στην οδό Πανεπιστημίου τέθηκε το 1847. Η οικοδόμηση του έγινε βάση των σχεδίων του Χάνσεν που προέβλεπαν ένα μονόροφο κλασικιστικό κτίσμα που συνεχιστικό μέχρι το 1850. Οι εργασίες διακόπηκαν λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων και η ολοκλήρωση του κτίσματος Λ. Καυατζόγλου τα σχέδια του οποίου προέβλεπαν την ολοκλήρωση του κτίσματος σε νέο βυζαντινό ρυθμό. Πρόσθεσε στην υπάρχουσα δομή την προεξοχή της κύριας εισόδου και ολοκλήρωσε το κτίσμα με βάση τα μορφολογικά στοιχεία της βυζαντινής αρχιτεκτονικής. Η κατασκευή του Οφθαλμιατρείου αποπερατώθηκε το 1855, ενώ στα έτη 1867-1869 προστέθηκε ένας ακόμα όροφος από τον στρατιωτικό μηχανικό Γεράσιμο Μεταξά.⁴⁵

Εκτός, από την προσθήκη του ορόφου, του ανατέθηκαν και κάποιες μεταρρυθμίσεις στο υπάρχον κτίριο όπως: κατεδάφιση της πίσω πλευράς του κτηρίου και επέκταση του προς την ανατολή, κατασκευή κεντρικού κλιμακοστασίου, κατασκευή και άλλων θαλάμων ασθενών καθώς και αίθουσα παραδόσεων για τους φοιτητές. Επίσης, επενέβησαν στις όψεις με τροποποιήσεις όπως κατασκευή εξώστη πάνω στην είσοδο και διαμόρφωση της στέγης και των διακοσμήσεων της. Στα επόμενα χρόνια

⁴⁵ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΤΟΥΛΟΣ «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2019

τοποθετήθηκε μαρμάρινη κρήνη, πλακοστρώθηκε η είσοδος και περιφράχθηκε ο περίβολος.

Το 1892 το ίδρυμα μετονομάστηκε σε Οφθαλμιατρείο. Το 1914 κατεδαφιστήκαν όλα τα πρόχειρα κτίσματα και κατασκευάστηκε νέο κτίριο πίσω από το Οφθαλμιατρείο για την στέγαση των εξωτερικών ιατρείων. Η θέση του κτιρίου βρίσκεται στην γωνία των οδών Πανεπιστημίου και Σίνα.

Εικόνα 46: φωτογραφία εποχής του οφθαλμιατρείου

(πηγή:<https://www.facebook.com/one.photo.thousands.words/photos/a.1763774847228442/2343254522613802/?type=3>)

Όπως αναφέρθηκε το κτίριο ανήκει στο νέο βυζαντινό ρυθμό και ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα εξωτερικά κατακόρυφα στοιχεία του με τοιχοποιία από λιθοδομή όπου παρεμβάλλονται ζώνες από οπτόπλινθους και τοξωτά ανοίγματα. Η κατασκευαστική και δομική συγκρότηση του κτιρίου έχει ως εξής: το κεντρικό κτίριο που χρησιμεύει για την νοσηλία των ασθενών αποτελείται από ημιυπόγειο, υπερυψωμένο ισόγειο (όπου βρίσκονται οι θάλαμοι χειρουργείο, εξετάστρια, τραπεζαρία και γραφεία) και από μεταγενέστερο όροφο που στεγάζει θαλάμους και άλλα δωμάτια.

Ο κατακόρυφος φέρον οργανισμός είναι τοιχοποιία από λιθοδομή στην εξωτερική πλευρά από ημιλαξευτούς λίθους όπου παρεμβάλλονται ζώνες από κίτρινους οπτόπλινθους. Στο αρχικό κτήριο υπάρχει εναλλαγή των σειρών στην λιθοδομή, δηλαδή, μια σειρά που αποτελείται από γκρίζο μάρμαρο Υμηττού και η επόμενη της με Πειραιϊκό ακτίτη λίθο. Η παραπάνω μορφή δόμησης παρατηρείται μόνο στις τρεις όψεις του κτιρίου, καθώς και στο κεντρικό τμήμα της πίσω όψης, ενώ στα προεξέχοντα τμήματα της τελευταίας υπάρχει τοιχοποιία από αργολιθοδομή, από Πειραιϊκό ακτίτη και οι γωνιόλιθοι της από μάρμαρο Υμηττού.

Από μάρμαρο Υμηττού είναι επίσης κατασκευασμένο και το κλειστό πρόπυλο της εισόδου. Ως προς τον οριζόντιο φέροντα οργανισμό τα πατώματα του αρχικού

κτηρίου είχαν κατασκευαστεί από ξύλο με την κλασική μέθοδο της εποχής (ξύλινα δάπεδα, οροφή από επιχρισμένους οροφοπήχεις-μπαγδατί). Η στέγη του αρχικού κτιρίου ήταν αρχικά ξύλινη, αλλά κατεδαφιστικέ προκειμένου να ανεγερθεί προσθήκη καθ' ύψος. Ξύλινες κλίμακες που βρίσκονταν στην πίσω πλευρά του κτιρίου αντικαταστάθηκαν από κεντρικό κλιμακοστάσιο στην οδό Πανεπιστημίου.

Σε ότι αφορά τις όψεις του κτιρίου στην τοιχοποιία, αποτελούνται από συμπαγείς οπτόπλινθους, παρεμβάλλονται και κεραμικά στοιχεία. Τρεις σειρές από συμπαγείς οπτόπλινθους συνδέουν τους θόλους των ανοιγμάτων του ισογείου και του ορόφου, ενώ μεταξύ των θόλων και των ταινιών αυτών παρεμβάλλονται οπτόπλινθοι σε ακτινωτή διάταξη. Το στηθαίο του εξώστη φέρει ζώνη με κεραμικό διάκοσμο όπως και η στέγη του κτιρίου στο πάνω μέρος της οποίας υπάρχει και διπλή οδοντωτή σειρά οπτόπλινθων.

Η βυζαντινή τεχνική βασίζονταν στη χρησιμοποίηση λίθων τοιχοποιίας και κόκκινων κεράμων που συνδυάζονται με κεραμωτά τόξα σε υπέρθυρα παραθύρων με πυγμαίες κολώνες.

Τα κονιάματα των τοίχων είναι Θηραϊκά και τσιμεντοκονιάματα. Επιχρίσματα στις όψεις υπάρχουν στη βάση, στο στηθαίο του εξώστη, στο κεραμικό διάκοσμο της κρηπίδας, στο θύρωμα της κεντρικής εισόδου, στις καπνοδόχους και στους εσωτερικού τοίχους των δωματίων.

Τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία του κτιρίου είναι τα ανοίγματα του, τα παράθυρα του είναι δίλοβα στο ισόγειο και στον πρώτο όροφο με μικρό κίονα από γκρίζο μάρμαρο Υμηττού. Στα τύμπανα της στέγης υπάρχουν δυο κυκλικά ανοίγματα (φεγγίτες) που περιβάλλονται ακτινωτά από οπτόπλινθους και κεντρική διακοσμητική ζώνη με τρεις σειρές από οπτόπλινθους. Το παράθυρο του κλειστού πρόπυλου είναι τρίλοβο με διακοσμητικές κεραμικές ταινίες στους θόλους και δυο διακοσμητικούς ρόδακες στα ενδιάμεσα κενά. Το ορθογωνικό θύρωμα είναι κατασκευασμένο από λευκό Πεντελικό μάρμαρο. Τέλος, το κτίριο διαθέτει σειρές ορθογωνικά ανοίγματα στο δώμα. Τα κουφώματα του αρχικού κτηρίου και της προσθήκης είναι κατασκευασμένα από ξύλο

Η στέγη είναι δίκλινης και κατασκευάστηκε από τα υλικά της παλαιότερης στέγης (ξύλα και κεραμίδια) με αντικατάσταση των ελλειπόντων. Η οροφές κατασκευάζονται με στεγόξυλα και οροφοπήχεις (μπαγδατί) που καρφώνονται με βελόνες πλάγια. Στα άκρα κάθε οροφής κατασκευάζεται κρηπίδα από γυψοκονία και οι οροφές επιχρίονται με ασβέστη αναμιγμένη με κομμάτια μαλλιού, κεραμοκονία και λεπτή αμμοκονία. Τα δάπεδα κατασκευάζονται με διπλομαδέρια (πάχους 4cm)Θάσου ή Ευρωπαϊκά «κουμπωμένα» καλά μεταξύ τους για να μην φαίνονται οι ενώσεις.

Η εξωτερικοί τοίχοι κατασκευάζονται με λίθους ίδιους με του πρόπυλο που συνδέονται ανά μέτρο με διάτονους λίθους και χρήση αμμοκονίας σε αναλογία 1 προς 2. Οι εσωτερικοί τοίχοι αποτελούνται από οπτόπλινθους καλά ψημένες και απαλλαγμένες από θαλασσινό αλάτι. Η λαμπάδες των κουφωμάτων κατασκευάζονται με Ευρωπαϊκές οπτόπλινθους και λεπτή αμμοκονία. Ενώ η κάτω από τα κατώφλια των παραθύρων προεξέχουσα ταινία αποτελείται από το ίδιο μάρμαρο με εκείνο των κατωφλίων των παραθύρων του υπερυψωμένων παραθύρων.

Όμοιου τύπου κρηπίδα υπάρχουν και στα δυο αετώματα τα οποία κατασκευαστικά ακολουθούν την υπόλοιποι τοιχοποιία. Πάνω από το κλειστό πρόστυλο υπάρχει εξώστης με οπτοπλινθοδομή και «λιθοστρωμένος με πλάκες». Τα επιχρίσματα γίνονται με τρεις στρώσεις αμμοκονίας, οι εσωτερικοί τοίχοι χρωματίζονται με υδρόχρωμα.

Τα παράθυρα είναι κατασκευασμένα εσωτερικά με περαστά τετράφυλλα από διπλοσανίδες, εξωτερικά δε υαλοστάτες με τετράστουλα από καστανιά και οι δυο φεγγίτες της στέγης κλείνουν εσωτερικά με περαστή θύρα.

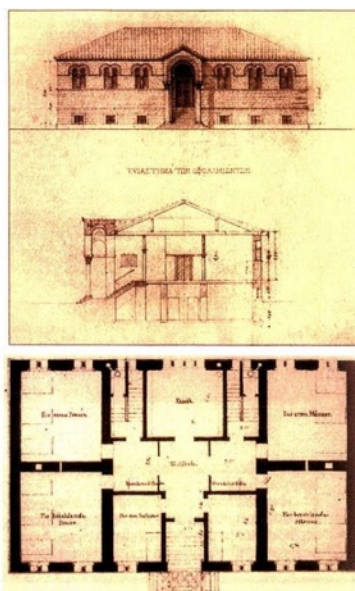
Οι πόρτες κατασκευάζονται με ευρωπαϊκές διπλοσανίδες που φέρουν σιδερένιους σύρτες και κλειδαριές. Όλα τα κουφώματα ελαιοχρωματίζονται. Τέλος, η κλίμακα από το ημιυπόγειο στο υπερυψωμένο ισόγειο και από εκεί στον όροφο είναι ξύλινη με σιδερένιο κιγκλίδωμα.

Τα εξωτερικά ιατρεία του κτιρίου επί της οδού Σίνα είναι μονοόροφο και αποτελείται από τρεις επιμέρους χώρους. Η τοιχοποιία στην πρόσοψη αποτελείται από το σύστημα Πειραιϊκό ακτίτη λίθο, ενώ στις άλλες όψεις χρησιμοποιήθηκε αργολιθοδομή, με τους γωνιόλιθους να προέρχονται από τα λατομεία του Πειραιά. Το δάπεδο στην βάση του κτιρίου αποτελείται από μαρμάρινες πλάκες, στο δε στηθαίο του δώματος τα δάπεδα είναι επενδυμένα μετσιμεντόπλακες. Τα ανοίγματα επί της οδού Πανεπιστημίου έχουν την ίδια μορφή με το κεντρικό κτίριο, ενώ στην πρόσοψη και στην πίσω όψη έχουν μικρότερες διαστάσεις με τοξωτό ανώφλι όπως και οι θήρες είναι απλές με τοξωτά ανώφλια.

Η περίφραξη αποτελείται από πεσσούς με ημιλαξευτούς λίθους από μάρμαρο Υμηττού και ανάμεσα τους συμπαγείς οπτόπλινθοι, στην κεντρική είσοδο οι πεσσοί είναι διπλοί και στην στέψη τους φέρουν κρατήρα από λευκό μάρμαρο Πεντέλης. Μεταξύ των πεσσών παρεμβάλλεται απλό κιγκλίδωμα του οποίου τα κατακόρυφα στοιχεία απολήγουν σε λόγχη. Με κιγκλίδωμα χωρίζεται και ο κήπος από την κεντρική είσοδο επί της οδού Πανεπιστημίου και επί της οδού Σίνα.

Άλλα κτίρια που κατασκευάστηκαν με τον νέο βυζαντινό ρυθμό ήταν η στρατιωτική φαρμακαποθήκη επί της οδού Ακαδημίας το οποίο κατεδαφίστηκε. Έτσι το μοναδικό

οικοδόμημα νέο βυζαντινού ρυθμού το οποίο έχει παραμείνει μέχρι τις μέρες μας είναι το Οφθαλμιατρείο το οποίο λειτουργεί ως σήμερα.⁴⁶ Ο Μάνος Μπίρης αναφέρει ότι το Οφθαλμιατρείο υπήρξε το πρώτο του είδους του στην Ευρώπη σε μια εξαιρετική απόδοση της βυζαντινής παράδοσης γεγονός απόλυτα φυσικό, αφού ο δημιουργός του είχε μελετήσει προσεκτικά τις παλιές εκκλησίες της Αθήνας και της ευρύτερης περιοχής.⁴⁷

Εικόνα 47. Σχεδιαστική αναπαράσταση όψης και κάτοψης του Οφθαλμιατρείου
(πηγή: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/824/mode/2up>)

4.5 ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

Το μνημείο του άγνωστου στρατιώτη 1929-1930 τοποθετήθηκε μπροστά από τα παλιά ανάκτορα. Η εκπόνηση του σχεδίου μετά από διαγωνισμό που προκηρύχτηκε το 1926 δόθηκε στον αρχιτέκτονα Ε. Λαζαρίδη. Για το έργο προηγήθηκε για την διαμόρφωση πλατείας μπροστά από δυτική όψη του κτιρίου, στο βάθος της οποίας τοποθετήθηκε το μνημείο. Έγινε εκσκαφή βάθους έξι μέτρων και δημιουργήθηκαν εκατέρωθεν του μνημείου δυο κεκλιμένα επίπεδα πλάτους 18,50 μ. και 14,50 . αντίστοιχα. Η θέση της τοποθεσίας του μνημείου μπροστά και κάτω από το κτίριο της βουλής το αποκόβει από την λεωφόρο και την πλατεία συντάγματος και δημιουργεί

⁴⁶ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ « ΤΑ ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙ. ΚΑΙ 20^{ΟΥ} ΑΙ. ΜΕ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ (1834-1916)» Τόμος Α' ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε ΑΘΗΝΑ2007

⁴⁷ «ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ», Μάνος Μπίρης Μάρω Καρδαμίτση-Αδάμη, ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑ

έναν κενό χώρο ο οποίος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί συνέχεια της πλατείας Συντάγματος.⁴⁸

Εικόνα 48. Το μνημείο του αγνώστου στρατιώτη

(πηγή:https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%BF_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%91%CE%B3%CE%BD%CF%8E%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7_%28%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%29)

Στο μνημείο παρατηρούνται επιγραφές με αρχαϊκά γράμματα και υλικά (πωρόλιθος, μάρμαρο και μπρούτζος), τα υλικά αυτά δεν έχουν σχέση με τον κλασικισμό των ανακτόρων του Gartner. Όμως ο Λαζαρίδης προσπαθεί να εντάξει το μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη στην «γλώσσα της Ακρόπολης», με την αντιγραφή όχι κάποιου ναού ή κάποιου ρυθμού από τους κλασικούς, αλλά απομμείται σειρά από παλιότερους σπονδύλους κίωνων που έχει ενσωματωθεί βόρια του βράχου της Ακρόπολης. Έτσι παρατηρούμε στις δυο εσωτερικές γωνίες του μνημείου συμμετρικά μια διακοπή του κατακόρυφου αναλημματικού τοίχου από όπου προβάλλει μια σειρά από υπερμεγέθης ραβδώσεις. Αυτή η παρεμβολή μαζί με τα υπόλοιπα σύμβολα της αρχαιότητας νομιμοποιούν το έργο σαν Ελληνικό. Από την άλλη μεριά η χρήση μπρούντζου για τις ασπίδες αποτελεί καθαρό γνώρισμα της εποχής και αυθεντικό υλικό μια νέας διακοσμητικής λειτουργίας, θυμίζει την γλυπτική και την αρχιτεκτονική των πλούσιων διακοσμημένων δειγμάτων του art nouveau αλλά και περισσότερο της τολμηρές φόρμες του Art Deco. Παρά την επιμελημένη και αρρενωπή αδρότητα στα τελειώματα και την ιδιαίτερη διακόσμηση παραμένει το

⁴⁸ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ « ΤΑ ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙ. ΚΑΙ 20^{ΟΥ} ΑΙ. ΜΕ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ (1834-1916)» Τόμος Α' ΕΚΔΩΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε ΑΘΗΝΑ2007

μνημείο κενό. Η αίσθηση αυτή του κενού οφείλεται ως ένα σημείο στο μεγάλο του μέγεθος και θεωρήθηκε ότι ταιριάζει για αφανείς νεκρούς ήρωες.

Με το έργο αυτό ο Λαζαρίδης δίνει την πιο καθαρή έκφραση του μοντέρνου κλασικισμού στην Ελλάδα. Γεγονός το οποίο δεν είναι γνωστό στην Ελλάδα.⁴⁹

Εικόνα 49. Διακοσμητικό στοιχείο του μνημείου (μπρούντζινη ασπίδα)

(πηγή:<https://gr.dreamstime.com/%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%AC%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%AC%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1-image122622459>)

4.6 ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ επί της οδού Διογένους 1-3 (οικία Λασσάνη⁵⁰)

Εικόνα 50. Οικία Λασσάνη (Μουσείο Μουσικών Οργάνων)

(πηγή:https://archaeologia.eie.gr/archaeologia/gr/chapter_more_9.aspx)

⁴⁹ «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» Δημήτρης Φιλίπιδης, ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑ

⁵⁰ Γεώργιος Λασσάνης: υπήρξε Φιλικός και πολιτικός καταγόμενος από την πόλη της Κοζάνης.

Πρόκειται για απλή νεοκλασική κατοικία από τις πρώτες των Αθηνών. Κατασκευάστηκε την δεκαετία του 1830 και είναι δείγμα Οθωνικής αρχιτεκτονικής με αρμονικές αναλογίες χωρίς ιδιαίτερα διακοσμητικά στοιχεία. Η οικία Λασσάνη είναι μια νεοκλασική κατασκευή όπου κυριαρχεί ο κυβικός και συμπαγής χαρακτήρας. Η δομή της οικίας διαιρείται καθ' ύψος σε υπερυψωμένο ισόγειο, όροφο και στέφεται από κεραμική στέγη. Ο εξωτερικός διάκοσμος είναι λιτός χωρίς προεξοχή του μεσαίου τμήματος, μπαλκόνια και ανώφλια. Η είσοδος βρίσκεται στην πλαϊνή πλευρά της οικίας. Στην όψη διακρίνεται οριζόντια αρμολογημένη λιθοδομή, στο υπερυψωμένο ισόγειο και μεταξύ των παραθύρων σε συμμετρική διάταξη. Τα παράθυρα βρίσκονται είναι τοποθετημένα συμμετρικά τόσο στο υπερυψωμένο ισόγειο, όσο και στον όροφο. Τα ανοίγματα των παραθύρων είναι ορθογώνια και είναι κατασκευασμένα από ξύλινες σανίδες (Γερμανικού τύπου) χωρίς υπέρθυρα και ανάγλυφη διακόσμηση. Γείσο διακοσμεί περιμετρικά την κατοικία το οποίο διαχωρίζει το υπερυψωμένο ισόγειο από τον όροφο. Κατά τα πρότυπα της εποχής εκείνης διαθέτει εσωτερική αυλή. Η στέγη αποτελείται από κεραμίδια τα οποία προεξέχουν περιμετρικά των όψεων. Αργότερα στις όψεις διακοσμήθηκαν με φανοστάτες. Σήμερα, η κατοικία Λασσάνη στεγάζει το Μουσείο Μουσικών Οργάνων.⁵¹

4.7 ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΔΕΚΟΖΗ ΒΟΥΡΟΥ

Εικόνα 51. Κατοικία Δεκόζη Βούρου

(πηγή: https://www.newsplanet09.info/2019/11/blog-post_605.html)

Οι οικίες Δεκόζη-Βούρου αποτελούν αστικά κτήρια του πρώιμου αθηναϊκού κλασικισμού βρίσκονται στην οδό Παπαριγοπούλου και Πλατεία Κλαυθμόνος. Η

⁵¹ ΜΑΝΟΣ ΜΠΙΡΗΣ «ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ 1875-1925» ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑ

πρώτη οικία ανεγέρθηκε στο διάστημα 1833-1834. Η οριζόντια όψη είναι λιτή με επίπεδους τοίχους με απλές παραστάδες του ορόφου λιγοστά ανοίγματα σε συφερτική διάταξη και κεντρική είσοδο στο ισόγειο. Η τοιχοποιία αποτελείται από αργολιθοδομή με χρήση γωνιόλιθων στις γωνίες του κτηρίου. Τα λιθοσώματα είναι ασβεστολιθικά και το συνδετικό υλικό ασβεστοκονίαμα. Η οικία καλύπτεται με ξύλινη κεραμοσκεπή. Στα ανώφλια των ορθογωνίων ανοιγμάτων υπάρχουν ξύλινες δοκοί, ενώ τα αψιδωτά ανώφλια της πρόσοψης είναι κατασκευασμένα από οπτόπλινθους. Στην πρόσοψη του ορόφου υπάρχει ενσωματωμένος εξώστης από συμπαγές μάρμαρο στηριζόμενος σε μαρμάρινα φουρούσια. Το στηθαίο του αποτελείται από απλή σιδεριά. Υπάρχουν δυο βασικές κλίμακες μια μαρμάρινη και μια ξύλινη.

Εικόνα 52. πρώτη οικία

(πηγή: https://www.newsplanet09.info/2019/11/blog-post_605.html)

Η δεύτερη κατοικία κατασκευάστηκε το 1859 και ενώθηκε με την πρώτη κατοικία την δεκαετία του 1970 με κλειστό διάδρομο-γέφυρα στο ύψος του πρώτου ορόφου. Οι όψεις αποτελούνται από τοιχοποιία, αργολιθοδομή με χρήση γωνιόλιθων στις γωνίες του κτηρίου και στα ανοίγματα. Τα λιθοσώματα ασβεστολιθικής προέλευσης και το δε συνδετικό υλικό είναι ασβεστοκονίαμα. Στον δεύτερο όροφο υπάρχουν τρεις εξώστες από μάρμαρο πακτωμένο στην λιθοδομή και περίτεχνα μαρμάρινα φουρούσια. Τα στηθαία τους φέρουν κιγκλιδώματα μαντεμένα. Η οικία καλύπτεται με ξύλινη στέγη, το δε στηθαίο αποτελείται από πεσσούς και κιονίσκους. Το κτήριο διαθέτει σιδερένια θύρα εξαιρετικής τεχνικής. Η πρόσοψη φέρει επίχρισμα και έχει επενδυθεί, με μάρμαρο, γύψινες διακοσμήσεις και τραβηχτά κονιάματα. Τα ανοίγματα είναι ορθογωνικά με εξαίρεση τα τρία κεντρικά τοξωτά στον δεύτερο όροφο και τα κουφώματα των παραθύρων είναι ξύλινα. Στην αριστερή πλευρά της πρόσοψης υπάρχει θύρα εισόδου με μαρμάρινο πλαίσιο και ανάγλυφο διάκοσμο πάνω από το υπέρθυρο.⁵² Σήμερα τα κτήρια αυτά στεγάζουν το μουσείο της πόλης των Αθηνών.

⁵² ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ «ΤΑ ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} & 20^{ΟΥ} ΑΙ. (1834-1916)» ΤΟΜΟΣ Α'/ΑΘΗΝΑ 2007 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε.

Εικόνα 53. Δεύτερη κατοικία

(πηγή: https://www.google.com/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fkefalonianews.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2018%2F08%2F8-13.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fkefalonianews.gr%2F%25CE%25AD%25CE%25BD%25CE%25B1-%25CE%25BA%25CE%25B1%25CF%2586%25CE%25AD-%25CF%2583%25CF%2584%25CE%25BF-%25CF%2583%25CF%2580%25CE%25AF%25CF%2584%25CE%25B9-%25CF%2584%25CE%25BF%25CF%2585-%25CE%25BF%25CE%25B8%25CF%2589%25CE%25BD%25CE%25B1-%25CE%25BA%25CE%25B1%25CE%25B9-%25CF%2584%25CE%25B7%25CF%2582-%25CE%25B1%2F&tbnid=FvBUU78uYs-eQM&vet=10CAwQxiAoA2oXChMloJv-wdvH_QIVAAAAAB0AAAAEAY..i&docid=dpn82CWzmkk0uM&w=531&h=548&itg=1&q=%CE%B4%CE%B5%CE%BA%CE%BF%CE%B6%CE%B7%20%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BF%CF%85%20&hl=el&ved=0CAwQxiAoA2oXChMloJv-wdvH_QIVAAAAAB0AAAAEAY)

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την εργασία αυτή έγινε μια προσπάθεια να παρουσιαστούν και μελετηθούν οι τύποι, η μορφολογία, ο εσωτερικός και εξωτερικός διάκοσμος των νεοκλασικών κατοικιών και κτηρίων της Αθήνας. Τα μορφολογικά και διακοσμητικά στοιχεία του διακόσμου που έχουν επηρεαστεί από την ευρωπαϊκή και Αθηναϊκή τεχνοτροπία αποδίδουν και την ιστορική εποχή της Ελλάδας. Τα νεοκλασικά κτήρια και μνημεία που επιλέχθηκαν αποτυπώνουν την χρονική, μορφολογική, δομική και αισθητική εξέλιξη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 20^{ου}. Λόγω αναγκών ή καταστροφών τα κτήρια αυτά αποκαταστάθηκαν, συντηρήθηκαν και μετατράπηκαν σε δημόσια, διοικητικά κτήρια, βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικά ιδρύματα και μουσεία. Η ιστορική αξία του αστικού κέντρου της Αθήνας είναι ανεκτίμητη. Το πρόβλημα της προστασίας και της διατήρησης των νεοκλασικών κτηρίων είναι πάντα κρίσιμο. Η συντήρηση και αποκατάσταση των περισσότερων που κρίθηκαν διατηρητέα είναι δύσκολη αλλά επιτακτική και θα έχει σαν αποτέλεσμα την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ανάδειξη και αναβάθμιση της πόλης της Αθήνας. Κάθε επέμβαση στα κτήρια αυτά θα πρέπει να γίνεται με σεβασμό ως προς τα ιστορικά στοιχεία, τον διάκοσμο και τα μορφολογικά στοιχεία ώστε να μην αλλοιώνεται ο

νεοκλασικός τους χαρακτήρας. Οποιαδήποτε επέμβαση, αποκατάσταση και συντήρηση πρέπει να γίνεται σεβόμενη τον κώδικα δεοντολογίας του συντηρητή και των διεθνών και Ελληνικών αρχαιολογικών νόμων και συμβάσεων. Τέλος, έχει παρατηρηθεί πως τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές δράσεις για την διάσωση και συντήρηση νεοκλασικών κτηρίων στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Θανόπουλος Ν. Τα Αθηναϊκά μνημειακά κτήρια του 19^{ου} αιώνα και των αρχών του 20^{ου} με διερεύνηση της κατασκευαστικής, Αθήνα 2007.
- Θανόπουλος Νικόλαος (2004 Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο) Τα αθηναϊκά μνημειακά κτήρια του 19ου αι. και των αρχών του 20ου αι. με διερεύνηση της κατασκευαστικής και στατικής μεθοδολογίας (1834-1916)
- Κωτούλας, Ι. Αρχιτεκτονική και ιδεολογία εκδόσεις Λειμών.
- Μπίρης, Μ. 2003. Α;Αθηναϊκή αρχιτεκτονική 1875-1925, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα
- Μπίρης, Μ., Καρδαμίτση-Αδάμη, Μ. Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα
- Μπίρης, Μ. Αι Αθήναι του Κλασικισμού, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα
- Τσίλερ, Ε. 1837-1923 Η τέχνη του Κλασικού, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα
- Σκοπελίτης, Σ. Νεοκλασικά της Αθήνας και του Πειραιά, εκδόσεις ΟΛΚΟΣ, Αθήνα 2001
- Φιλιππίδης, Δ. Νεοκλασικές πόλεις στην Ελλάδα (1830-1920), Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα
- Φιλιππίδης Δ. Νεοκλασική αρχιτεκτονική, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα
- Gombrich, E., Το χρονικό της Τέχνης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

Άρθρα στο διαδίκτυο:

Art.mag, Κατερίνα Ρουμπέκα 25 Απριλίου 2009, <http://www.artmag.gr/art-history/art-history/item/468-neoclassicism>

DOCPLAYER <https://docplayer.gr/2757493-Neoklasiki-arhitektoniki-stin-ellada-vasiki-typologia-morfologia-kai-kataskeyastikes-logikes.html>

DOCPLAYER Αφροδίσα Ζάρκος <https://docplayer.gr/5073802-Neoklasiki-morfologia-kai-vasikes-arhes-domisis.html>

DOCPLAYER, Ιούλιος Δαβής, <https://docplayer.gr/1827905-Logia-arhitektoniki-neoklasikisuos.html>

DOCPLAYER Ιολάνθη Ζάρκος <https://docplayer.gr/47128470-Apokatastasi-kai-epanahrisi-neoklasikoy-ktir-attikis.html>

<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/10/mode/2up>

ACADEMIC2013

<https://greek.greek.enacademic.com/108076/%CE%BD%CE%B5%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>

ARCHIVE 2004 Ανδρονίκη Μαστοράκη <https://archive.gr/?p=372>

DOCPLAYER Γερβάσιος Ζάχος 2018 <https://docplayer.gr/65081238-O-neoklasikismos-stin-ellada.html>

DECOBOOK Μαρία Κακουλίδου <https://www.decobook.gr/design-history/to-dynamiko-styl-tou-neoklasikismoy>

HUFFPOST Έλενα Ντακούλα 29/1/2017 https://www.huffingtonpost.gr/elena-dacoula/-9715_b_14436960.html

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: <https://www.filoxeniart.com/%CE%BF-%CE%B8%CE%AC%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%89%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7-jacques-louis-david-1877-met/>

Εικόνα 2:
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B5%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>

Εικόνα 3: Μπίρης 2003

Εικόνα 4: <https://www.protothema.gr/stories/article/1043217/megalos-peripatos/>

Εικόνα 5: <https://atexnos.gr/%CE%B7-%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1-%CF%89%CF%82-%CF%80%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%8D%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B1-%CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%B5%CE%BE%CE%AD%CE%BB/>

Εικόνα 6:

Εικόνα 7: <https://docplayer.gr/5073802-Neoklasiki-morfologia-kai-vasikes-arhes-domisis.html>

Εικόνα 8: Μπίρης 2003

Εικόνα 9: Μπίρης 2003

Εικόνα 10: Μπίρης 2003

Εικόνα 11: Μπίρης 2003

Εικόνα 12: <https://www.decobook.gr/design-history/travixta-epixrismata>

Εικόνα 13: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/44/mode/2up>

Εικόνα 14: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/790/mode/2up>

Εικόνα 15: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/40/mode/2up>

Εικόνα 16: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/42/mode/2up>

Εικόνα 17: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1468/mode/2up>

Εικόνα 18: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1382/mode/2up>

Εικόνα 19: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/554/mode/2up>

Εικόνα 20: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/18/mode/2up>

Εικόνα 21: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1382/mode/2up>

Εικόνα 22: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/18/mode/2up>

Εικόνα 23: <https://www.openhouseathens.gr/portfolio-item/mouseio-mpenaki-kentriko/>

Εικόνα 24: <https://www.prospelasi.gr/nomismatiko-moyseio-i-prospelasi-sto-megaro-tis-troias-ilioy-melathron/>

Εικόνα 25:

Εικόνα 26: <https://www.arcadiaportal.gr/news/ta-fourousia-antexoun-sto-xrono-photos>

Εικόνα 27: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1382/mode/2up>

Εικόνα 28: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/516/mode/2up>

Εικόνα 29: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/516/mode/2up>

Εικόνα 30: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1386/mode/2up>

Εικόνα 31: <https://www.inexarchia.gr/story/think/g-septemvrioy-kai-marni-i-eklektikistiki-diplokatoikia-me-ti-haraktiristiki-kampyli>

Εικόνα 32: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/1468/mode/2up>

Εικόνα 33: <https://mywowo.net/it/grecia/atene/piazza-syntagma/piazza-syntagma>

Εικόνα 34:

https://www.google.com/imgres?imgurl=http%3A%2F%2F3.bp.blogspot.com%2F-cGn_QCtXHSs%2FVkkUYL6G56I%2FAAAAAAAAAaBM%2F82mykkJ7KBs%2Fs1600%2F%25CE%2591%25CE%25BE%25CE%25B9%25CE%25BF%25CE%25B8%25CE%25AD%25CE%25B1%25CF%2584%25CE%25B1-%25CE%2591%25CF%2584%25CF%2584%25CE%25B9%25CE%25BA%25CE%25AE%25CF%2582-%25CE%2592%25CE%25BF%25CF%2585%25CE%25BB%25CE%25AE-%25CF%2584%25CF%2589%25CE%25BD-%25CE%2595%25CE%25BB%25CE%25BB%25CE%25AE%25CE%25BD%25CF%2589%25CE%25BD-%25CE%2591%25CE%25B8%25CE%25AE%25CE%25BD%25CE%25B1-%2526dost134_0.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.maxmag.gr%2Fagnosti-ellada%2Fapo-ta-anaktora-stin-vouli-ton-ellinon%2F&tbnid=5a0qB1iFSzjdFM&vet=10CAwQxiAoBGoXChMlyLDrutjH_QIVAAAAAB0AAAEEAc..i&docid=xfqpcr3MldNFIM&w=750&h=557&itg=1&q=%CF%80%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B1%20%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CF%84%CF%89%CE%B1%20&hl=el&ved=0CAwQxiAoBGoXChMlyLDrutjH_QIVAAAAAB0AAAEEAc

Εικόνα 35: <https://www.kathimerini.gr/life/city/561075010/to-ktirio-tis-voylis-anakta-to-kyros-toy/>

Εικόνα 36: <https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Farchive.ert.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2016%2F02%2Fmedia-1200.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Farchive.ert.gr%2F1087%2F&tbnid=9VmWfybgeIkCRM>

&vet=12ahUKEwivivq52Mf9AhXSrycCHWzpaR0QMygDegUIARDHAQ..i&docid=zktpt10ykMyvFM&w=800&h=625&q=%CF%80%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B1%20%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CF%84%CF%89%CE%B1%20&hl=el&ved=2ahUKEwivivq52Mf9AhXSrycCHWzpaR0QMygDegUIARDHAQ

Εικόνα 37: <https://elp.gr/scholiki-zoi/2019/01/episkepsi-sti-vouli-ton-ellinon-tis-v%CE%84-taxis-tou-lykeiou-irakleiou/>

Εικόνα 38: <https://www.mononews.gr/city-stories/architecturedesign/akadimia-athinon-to-emvlimatiko-neoklassiko-tis-metatrepete-se-ktirio-midenikis-energiakis-katanalosis>

Εικόνα 39: <https://www.kathimerini.gr/society/561799375/em-makron-epitimo-melos-tis-akadimias-athinon/>

Εικόνα 40:

https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fwww.tanea.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F07%2F600px-%25CE%2591%25CE%25BA%25CE%25B1%25CE%25B4%25CE%25B7%25CE%25BC%25CE%25AF%25CE%25B1_%25CE%2591%25CE%25B8%25CE%25B7%25CE%25BD%25CF%258E%25CE%25BD_5242-1.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.tanea.gr%2F2020%2F07%2F04%2Fopinions%2Fmia-apantisi-apo-tin-akadimia-athinon%2F&tbnid=tAjARcMNnNYqIM&vet=12ahUKEwjxw8Hp3Mf9AhUZIKQKHQ5sAvAQMygJegUIARDBAQ..i&docid=TuRuQwmuLHAEeM&w=600&h=450&q=%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%B1%20&hl=el&ved=2ahUKEwjxw8Hp3Mf9AhUZIKQKHQ5sAvAQMygJegUIARDBAQ#imgrc=tAjARcMNnNYqIM&imgdii=VQYkATZrgWzHAM

Εικόνα 41:

https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fwww.tanea.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F07%2F600px-%25CE%2591%25CE%25BA%25CE%25B1%25CE%25B4%25CE%25B7%25CE%25BC%25CE%25AF%25CE%25B1_%25CE%2591%25CE%25B8%25CE%25B7%25CE%25BD%25CF%258E%25CE%25BD_5242-1.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.tanea.gr%2F2020%2F07%2F04%2Fopinions%2Fmia-apantisi-apo-tin-akadimia-athinon%2F&tbnid=tAjARcMNnNYqIM&vet=12ahUKEwjxw8Hp3Mf9AhUZIKQKHQ5sAvAQMygJegUIARDBAQ..i&docid=TuRuQwmuLHAEeM&w=600&h=450&q=%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%B1%20&hl=el&ved=2ahUKEwjxw8Hp3Mf9AhUZIKQKHQ5sAvAQMygJegUIARDBAQ#imgrc=VQYkATZrgWzHAM&imgdii=n5NAaulqzhf5hM

Εικόνα 42: <https://ntua.gr/el/>

Εικόνα 43: <http://www.zimzamphysics.gr/2019/10/%CF%80%CF%8C%CF%84%CE%B5-%CE%B9%CE%B4%CF%81%CF%8D%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CF%8E%CF%82-%CF%80/>

Εικόνα 44: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%9C%CE%B5%CF%84%CF%83%CF%8C%CE%B2%CE%B9%CE%BF_%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%BF

Εικόνα 45: <https://www.openhouseathens.gr/portfolio-item/ofthalmiatreio-athinwn/>

Εικόνα 46:

<https://www.facebook.com/one.photo.thousands.words/photos/a.1763774847228442/2343254522613802/?type=3>

Εικόνα 47: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/16523?lang=el#page/824/mode/2up>

EIKONA48:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%BF_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%91%CE%B3%CE%BD%CF%8E%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7_%28%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%29

Εικόνα49:<https://gr.dreamstime.com/%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%AC%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%AC%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1-image122622459>

Εικόνα 50: https://archaeologia.eie.gr/archaeologia/gr/chapter_more_9.aspx

Εικόνα 51: https://www.newsplanet09.info/2019/11/blog-post_605.html

Εικόνα 52: https://www.newsplanet09.info/2019/11/blog-post_605.html

Εικόνα53:https://www.google.com/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fkefalonianews.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2018%2F08%2F8-13.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fkefalonianews.gr%2F%25CE%25AD%25CE%25BD%25CE%25B1-%25CE%25BA%25CE%25B1%25CF%2586%25CE%25AD-%25CF%2583%25CF%2584%25CE%25BF-%25CF%2583%25CF%2580%25CE%25AF%25CF%2584%25CE%25B9-%25CF%2584%25CE%25BF%25CF%2585-%25CE%25BF%25CE%25B8%25CF%2589%25CE%25BD%25CE%25B1-%25CE%25BA%25CE%25B1%25CE%25B9-%25CF%2584%25CE%25B7%25CF%2582-%25CE%25B1%2F&tbnid=FvBUU78uYs-eQM&vet=10CAwQxiAoA2oXChMlOjv-wdvH_QIVAAAAABOAAAAEAY..i&docid=dpn82CWzmkkOuM&w=531&h=548&itg=1&q=%CE%B4%CE%B5%CE%BA%CE%BF%CE%B6%CE%B7%20%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BF%CF%85%20&hl=el&ved=0CAwQxiAoA2oXChMlOjv-wdvH_QIVAAAAABOAAAAEAY